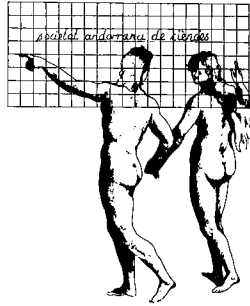

Societat Andorrana de Ciències

LA IDENTITAT NACIONAL

3a Diada Andorrana
XXII UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
del 16 al 25 d'agost del 1990
Prada de Conflent

LA IDENTITAT NACIONAL

3a Diada Andorrana
XXII UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
del 16 al 25 d'agost de 1990
Prada de Conflent

© Societat Andorrana de Ciències
Primera edició, desembre 1996

Amb la col·laboració del departament de cultura
del Ministeri d'Afers Socials i Cultura

Realització gràfica: Raül Valls, SL
Impressió: Impremta Grafinter
ISBN: 99920-1-185-8
DL: 451 AND/1996

Índex

• Presentació, per Àngels Mach	5
--------------------------------------	---

Ponències

• Pere Verdguer: Identitat catalana, Estats i autonomia	7
• Josep Hugué: El futur d'Europa i els nacionalismes. Una reflexió per a Andorra	13
• Joan Becat: Andorra, Països Catalans, França i Espanya	21
• Josep Lluís Carod-Rovira: Andorra dins els Països Catalans	35
• Josep Guia: Concepte d'identitat nacional catalana	41
• Martina Camiade: Concepte d'identitat a través de la història andorrana	45
• Joan Becat: Fronteres i límits d'Andorra i la vida pastoral	51
• M. Rosa Ferrer: Integració social i política dels andorrans de primera generació	59
• Ramon Gual: Andorra a través de la cartografia	69
• Ramon Viñas: Nacionalitat andorrana, present i futur	97
• Joan Ramon Marina: La política cultural nacional	103
• Albert Salvadó: Personalitat, identitat, independència i llibertat	109
• Eugeni Giral: Mitjans de comunicació i identitat nacional	121
• Cloenda, per Antoni Pol Solé	133

Annex

• Convocatòria i programa previst	135
• Recull de premsa	139

Presentació

En recordar la Diada andorrana que va tenir lloc l'any 1990 no puc sinó creure que va estar marcada una mica per l'infortuni. Al contrari del que es podia pensar, la tercera diada no va "ésser la bona", sinó que van tenir-hi lloc una sèrie de casualitats que han fet que fins ara no es pogués donar per finalitzada la tasca, i que han estat totalment alienes a la voluntat de la SAC, que sempre ha procurat acabar la feina iniciada.

Els cursos, conferències i tallers que tenen lloc a la Universitat Catalana d'Estiu a Prada de Conflent són del tot interessants, però desgraciadament per als qui ens hi desplaçem des d'Andorra es fan en dates en què al Principat acostuma a haver-hi força turisme i això ens obliga a fer l'estada a Prada més curta del que desitjaríem. Em permetreu que faci una mica de memòria del que va succeir aquell dia 18 d'agost. Normalment els membres de la junta de la SAC que ens encarreguem del funcionament de la Diada ens desplaçem en un sol vehicle, a vegades fins i tot acompanyats d'alguns dels ponents.

Doncs bé, aquell any precisament vam sortir d'Andorra de matinada en dos cotxes i aquest va ésser el nostre encert, perquè arribant a la Tor de Querol se'n va espatllar un, i mentre l'Antoni Pol s'esperava que el reparessin, la resta de l'expedició va poder iniciar sense més problemes la Diada a Prada seguint l'horari calculat. Un dels ponents previstos, Marc Vila, no va tenir la mateixa sort, i es va haver de quedar a Itàlia per avaria mecànica.

Després de la benvinguda que ens va dedicar el president de la UCE 1990, Enric Casassas, va començar l'exposició de les ponències. Aquell any va ésser atípic en el sentit que hi va haver moltes aportacions afegides a les programa-

des d'antuvi. El tema escollit: *La identitat nacional* i el fet que al mateix temps es produís la independència de les repúbliques bàltiques de l'antiga URSS va fer que s'hi sentissin implicades altres persones dels Països Catalans que les previstes inicialment, i això va ampliar el contingut de les reflexions. D'aquesta manera, al matí van tenir lloc les ponències més allunyades de la vida d'Andorra i a la tarda els andorrans van acabar de completar la perspectiva.

El retard en la publicació d'aquesta tercera Diada ha estat degut a problemes tècnics diversos: la pèrdua de part dels textos originals que havien entregat els ponents al seu dia, i el fet de no poder disposar de la resta n'han estat els principals. Res més lluny de la nostra voluntat que deixar un buit de dues diades en la sèrie! Transcorregut el temps, hem hagut de demanar als ponents que es prenguessin la molèstia de cercar còpia de les seves exposicions, però poques se'n han pogut obtenir. La publicació que ara teniu a les vostres mans s'ha completat, doncs, amb la transcripció de les cintes enregistrades aquell dia, i us preguem que ens disculpeu si això queda palès en la lectura del text. També volem demanar excuses als ponents que han vist com altres diades més recents han estat editades amb més celeritat. Encara que el text hagi perdut immediatesa, creiem que calia que en quedés constància, tot situant el contingut en el context del seu temps, ja que pot servir de referència per a altres estudis posteriors.

Finalment, volem remarcar el nostre més profund agraïment al ministeri d'Afers Socials i Cultura que, amb la seva aportació econòmica, ha fet possible la publicació d'aquesta tercera Diada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent 1990, com també la de 1991, que està actualment en procés de transcripció i que sortirà aviat a la llum. Això ha permès poder completar la col·lecció de les diades anyals des de 1988 a 1996, que contribueixen a la consolidació de la presència andorrana en aquest fòrum cultural internacionalment reconegut.

Àngels Mach Buch
Secretària Junta SAC

Identitat catalana, Estats i autonomia

Els conceptes d'identitat i de noció de nació són extremament complexos i discutits. Em sembla que si els volguéssim estudiar a fons, la diada no seria suficient; així doncs, ens haurem d'acontentar amb unes idees o aproximacions que facin més referència a la temàtica central, és a dir, a com s'ha de veure per part d'un dels països catalans, o en tot cas, per part del conjunt dels països catalans, que tenen plantejat aquest problema d'una manera molt crua.

Jo havia preparat un text que amb deu minuts no hi ha temps de desenvolupar. Per tant, només tractarem alguns aspectes, i si convé, després, en el moment del debat, donaré més precisions si hi ha qui ho demana.

En un món que no ens és especialment favorable, més que res per l'organització política, els catalans tenim especials dificultats per tal d'identificar-nos com a catalans.

Ara bé, no ens fem il·lusions, molts habitants del planeta, la majoria potser, tenen dificultats del mateix gènere, perquè és excepcional que la natura o la història confegixin unitats socials d'una claredat nítida, amb tots els ets i uts, i sense que hi sobri res. Per si fos poc, els enormes fluxos de comunicació electrònica o amb lletra de motlle, la mundialització de l'economia a través de les multinacionals, la generalització de la cultura de masses, especialment a través de la televisió, i les grans migracions de poblacions, ens obligarien a replantejar el problema, en el cas que l'haguéssim resolt abans.

Dit d'una altra manera, la identificació de l'individu en el si d'un grup, o la d'un grup enmig d'altres grups, és una qüestió sempre nova i al límit, una conquesta constant que es confon amb la vida.

Permeteu-me una digressió que pot aclarir el meu pensament. Imaginem

que demanen a una cèl·lula del fetge quina és la seva identitat; si fos conscient i sabés respondre, sens dubte quedaria desconcertada. D'una banda, es podria identificar com a cèl·lula hepàtica, mostrant els microòrgans del seu protoplasma, que, entre altres coses, fan una reserva de glucosa i li confereixen unes particularitats en el si d'un organisme vivent, un home o una dona. D'altra banda, podria mostrar els seus cromosomes i aleshores es veuria que és idèntica, remarcuem el mot, idèntica, a qualsevol cèl·lula del cos.

Si transposem la comparació en individu, trobarem dos tipus de dificultats. En primer lloc, la identificació admetrà més de dos nivells, de fet, un nombre difícil de fixar de nivells. I després, no trobarem criteris tan discutibles per definir els nivells. Un individu s'identificarà primer com a diferent dels altres, d'un equip potencial i real, pel nom, la data de naixença o les particularitats físiques o morals, aspectes que li donen una especificitat en relació amb els altres membres del grup.

A un altre nivell, es podrà identificar com a membre d'un grup, és a dir, que no farà valer aleshores les seves particularitats pròpies, sinó allò que té de comú amb els altres membres del grup. Si classifiquem el grup per professions, serà per exemple un pagès o un barber, entre altres pagesos o altres barbers. Si fem grups per opinions polítiques, serà un socialista, un conservador, un republicà, entremig d'altres socialistes, d'altres conservadors, d'altres republicans, etc.

Un dels criteris naturals d'identitat fonamental –en uns temps en què l'home era una juxtaposició d'ètnies que s'ignoraven, o, en tot cas, amb relativament poca barreja entre elles– era el del lloc de naixença, la *natio* en llatí, que és un mot de la família de *natus* (nat), del verb *nasquere* (néixer) i que indica el lloc, el poble, en el si del qual hom ha nascut.

La *natio* en qüestió suposava evidentment un lloc geogràfic, una terra, una llengua, uns costums, unes relacions socials, en un mot, una cultura, una història comuna, i per coronar-ho tot, el sentiment per a cada individu del grup de pertànyer a una mateixa unitat determinada, no confusible amb altres, i la voluntat de perseverar en el si d'aquesta *natio*, que és simplement l'instint de conservació a nivell de grup o la inèrcia que confereix a tota matèria una estructura social, en aquest cas determinada.

Un individu pot identificar-se d'altres maneres encara, pot fer valer la seva qualitat de contribuent o de votant, dins un conjunt polític determinat que pren el nom d'Estat, i aleshores es defineix per la seva ciutadania, és ciutadà de tal Estat i no pas de tal altre.

És clar que això implica també un lloc geogràfic, una terra, una llengua, en aquest cas, oficial, que pot ser diferent de la materna. Uns costums divulgats

per l'escola, el servei militar, els mitjans de comunicació, unes relacions socials, una cultura, una història comuna, el sentiment de pertànyer a un mateix grup, també un grup determinat, no confusible amb cap altre –perquè, en un mapa, l'Estat gaudeix d'un color especial– i, a més, la voluntat de perseverar en aquesta ciutadania.

És possible que ciutadania i nació es confonguin, és a dir, que la nació sigui governada per un Estat propi, no és corrent. En canvi hi ha una confusió que es produeix fàcilment en els esperits, sovint propiciada pels Estats, i és la confusió entre nacionalitat i Estat o ciutadania.

Hi ha Estats multinacionals grans, com l'URSS, o petits, com Suïssa, hi ha nacions que es troben dividides entre diversos Estats, com a la península ibèrica, per exemple, tema del qual avui es parla molt, o com a Alemanya, fins ahir amb una república federal i una república democràtica. Sense córrer tant, la catalana, si més no quan considerem els catalans que va separar el Tractat dels Pirineus.

Per què és possible aquesta confusió? Simplement perquè el concepte de nació amb els continguts que hem evocat suara és fonamental en la constitució i l'organització de les poblacions, dels pobles. I com a tal, és un concepte viscut profundament pels individus, i les altres unitats tenen la temptació de recolzar-s'hi, les entitats col·lectives intenten recolzar-se en aquesta noció, aquest sentiment de nació i d'identificar-s'hi per recuperar-ne la càrrega afectiva. Això es fa amb més o menys innocència, com una simple extrapolació, valent-se del fet que les característiques de la nació poden ser imitades, provocades.

Així, un Estat que reuneix poblacions de llengües diferents, procura d'eliminar-les totes menys una, que passa a ser l'única que assoleix el valor intrínsec necessari per merèixer aquest honor, mentre que les altres són qualificades per oposició de *patuesos*.

Idènticament, el territori de naixença no és el de la nació, sinó el del mapa, que a més a més, té el pes de cosa impresa. Les lleis imposen a la llarga una comunitat de relacions socials que a la nació serien més naturals. L'escola conrea el sentiment de pertànyer al país i l'instint, en tot individu, de defensar la persistència de la nació, extrapolat en patriotisme.

Amb el temps transcorre una història comuna, la consciència de les diverses nacions que constitueixen l'Estat s'afebleix i, aleshores, sembla evident que l'Estat ha adquirit les especificitats d'una nació nova i més gran, i en certa manera és veritat, si els membres de la col·lectivitat estatal accepten de jugar el joc, si s'ho creuen.

Arribem a la condició que coronava la nació, que és l'adhesió dels seus membres. Dit d'una altra manera, hi ha nacions que s'extingeixen, i és clar,

nacions que resten. A l'hexàgon francès les antigues nacions, llargament assimilades, tenen només un deix de vida. Els països catalans i l'existència d'una nació específica i única era indiscutible a l'Edat Mitjana; la llarga història posterior ha creat situacions que permeten a un sector de l'opinió dels teòrics i dels polítics de posar en dubte avui l'existència de la unitat primitiva.

Els fets històrics no són mai anodins. El temps, si no és aprofitat a favor, va forçosament en contra.

El darrer mot que hi ha per definir si hi ha unitat o si no hi ha, és el sentiment col·lectiu, és la voluntat conjunta de la població, però no es tracta de factors modificables per la voluntat, sinó que són pastats per realitats de la vida dels pobles.

La recreació d'un sentiment nacional no pot ser mai obra d'un hipnotitzador, sinó que resulta d'un conjunt de fets, d'esdeveniments provocats o espontanis, i d'un llarg fer i desfer de la gent i dels guies. D'un esforç, d'un treball que repercuteix en un o en diversos dels trets que defineixen la nació: llengua, costums, cultura, etc. És factible, però no es pot aconseguir per màgia o per l'acció d'un salvador providencial.

Voldria destacar un aspecte que encara no he tocat i que potser és el cor o el nus del problema, es tracta de l'esmicolament. Un tipus de dissolució de les nacions comparable a l'esmicolament de la història, de la política, continua i s'accentua entre els diversos països catalans, i a la llarga es podria arribar a la constitució de nacions diferents, per exemple sis, que tindrien per territori el Principat, València, Mallorca, la Catalunya del Nord, Andorra i l'Alguer; és una hipòtesi, de fet és més probable que la catalanitat de diverses d'aquestes regions s'hagués fos abans en benefici d'altres nacions.

Però suposem que passí el mateix amb els dialectes d'una llengua, si no hi ha lligams que tendeixin a superposar-los, com ara un estàndard, que els cobreixi tots, un estàndard comú, almenys per a uns usos generals, i per als diversos nivells de llengua.

El castellà, el francès i el català eren, en principi, simples dialectes del llatí. Ara bé, quan els dialectes en qüestió cobreixen una àrea insuficient i no arriben a la massa crítica necessària per mantenir-se com a llengües, el més probable és que siguin eliminats en benefici de llengües més fortes.

En el procés de creació de les col·lectivitats humanes convergeixen dues forces antagoniques: d'una banda un Estat tendeix a créixer per accions i conquestes; de l'altra, els components territorials de l'Estat defensen la seva individualitat per adquirir cada vegada més autonomia, i fins i tot, si és possible, la independència. El joc d'estira-i-arrossa depèn de l'estímul relatiu en la població, del sentiment de globalitat o, al contrari, dels particularismes.

El primer cas es dóna quan existeix un gran projecte comú, amb vista a l'exterior: guerra, procés de colonitzacions, etc. El segon, es produeix en situacions estatals desfavorables, de timidesa política, de crisi. Recorda l'esmicolament feudal en petits països sobirans que es lliuraven a guerres contínues. Recordem també l'esmicolament de les ciutats italianes o alemanyes en una època més propera.

Els països catalans, si bé avui ocupen una situació econòmica favorable, es troben, políticament, en el segon cas. Si hi afegim que uns perquè es troben en una situació geogràfica i econòmica excepcional, els altres perquè ja ens sentim clarament diferents a causa de segles d'història divergent, la temptació és de respondre separatament als reptes del món actual. Podem témer que les forces centrífugues siguin superiors a les forces centrípetes, les que ens farien avançar a través d'un sentiment nacional comú.

Aleshores, entre la satisfacció d'una independència completa –que en el millor dels casos no ens estalviaria la feblesa relativa en certes hipòtesis gairebé ridícules– i la perspectiva de desaparèixer del mapa com a nació catalana, hem de trobar un equilibri just, és a dir, polític, en el sentit primer de la paraula. La millor solució és caminar vers una unitat; ara bé, no creiem en el centralisme sinó en tot el contrari, que cadascun dels graus d'organització social i territorial, comarca, o simplement poble, ciutat, etc., han de gaudir de tot el poder de decisió i d'autogestió del qual siguin capaços.

I per al conjunt que anomenem Països Catalans, és potser il·lusori d'imaginar la constitució d'un Estat, en particular en una Europa on els Estats deixen les seves prerrogatives a organismes més vasts. Però sí que hem de desitjar, en el nou marc que es vagi elaborant o configurant, el màxim possible d'autonomia, d'autogovern, de decidir en allò que ens concerneix. I ho desitgem també a tothom, a les altres nacions, ja que en l'Estat actual de les coses, la nació és encara avui la que més repercussió té en el sentiment de les persones.

Pere Verdaguer

*Ensenyant, escriptor i col·laborador al diari
"l'Indépendant", membre del Patronat de la UCE.*

El futur d'Europa i els nacionalismes. Una reflexió per a Andorra

Fa pocs dies, l'empresa Transmic, una societat americana especialitzada en el consell per a la compra d'empreses, estudiava el primer trimestre de 1990 i mostrava que les empreses públiques franceses han desemborsat 17.400 milions de francs per a adquisicions en altres països d'Europa. L'estudi de Transmic remarcava que el sector públic francès és més actiu a l'estranger que en el seu propi mercat i ironitzava sobre el fet que França és l'únic país que exporta el seu sector públic. L'estudi conclouia que França estava nacionalitzant Europa.

Una altra notícia que sortia als diaris és una reunió, l'assemblea de la Federació dels Expulsats Alemanys de les conques de Silèsia, Pomerània i Prússia Oriental, que anunciava que cal fer dels territoris més enllà de l'Oder-Neisse un model de cohabitació pacífica a Europa, quan per conquerir Silèsia, comentaven en aquesta assemblea d'expulsats, aquesta gent ha renunciat en aquests moments als fusells i s'utilitza la perspectiva europea i els instruments econòmics. El comte Stanfenger, diputat democratacristià al Parlament europeu en aquesta assemblea, deia: "Pensem en Alsàcia i Lorena; gràcies a la comunitat europea, jo puc instal·lar-me avui com vull i com qualsevol empresari alemany, només cal aplicar aquest model a l'Est". Així doncs, la Federació dels Expulsats Alemanys obrirà una oficina econòmica a l'Alta Silèsia per aconsellar les petites i mitjanes empreses, els artesans i els pagesos i encoratjar la seva associació amb empreses de la República Federal, que ara ja serà Alemanya unida. I el Deutschebank, d'altra banda, està teixint ja un paquet d'acords amb l'URSS per al desenvolupament de la regió de Koniga, esdevinguda Kaliningrad després de la guerra, l'antiga Prússia alemanya.

Són dues petites notícies per comentar això que es diu que amb la unitat europea el nacionalisme ha mort. Dos exemples de com dos grans nacions, amb Estat potent, estan exercint en el marc europeu el seu nacionalisme, en aquest cas econòmic, però a través d'ell implanten, en el cas alemany concretament, l'hegemonia cultural i, si convé, també política.

Per tant, continua el nacionalisme expansiu dins el marc europeu cap a fora i continua el mateix nacionalisme. Així s'expliquen les resistències d'aquests Estats, la descentralització, el reconeixement de les diferències en el seu si.

Però curiosament, últimament, sobretot l'últim any, hem vist com, precisament per contrarestar aquesta continuada tendència a la centralització, renai-xien, especialment a l'Est d'Europa, tota una sèrie de nacionalismes perifèrics, nacionalismes sense Estat, des dels Bàltics, passant pels moldàvars, els ucraïnesos, tots els diversos nacionalismes de Iugoslàvia, etc. Tenim, doncs, a l'altra cara, tota una sèrie de moviments que reclamen la descomposició d'Estats ja existents, o com a mínim, l'accés a l'autogovern o a l'increment del govern i de les competències de nacionalitats que en aquests moments són Estats.

Aquests nacionalismes sense Estat curiosament també han estat en les agendes dels principals mandataris internacionals. En l'entrevista a Monròvia en què Gorbtxov tenia damunt la taula la qüestió Quebec-Lituània, a l'ordre del dia de la trobada Bush-Gorbtxov hi figurava el conflicte bàltic... El ministre d'Afers Estrangers italià D'Angelis, per exemple, es mostrava, en diverses declaracions i articles, preocupat perquè l'onada de descomposició de l'Est no arribés també als Estats occidentals. I aquestes declaracions les feia abans del triomf espectacular de les lligues italianes. El ministre de la República Federal Alemanya Geinsher afirmava que calia regular el dret de les minories nacionals a Europa, i el mateix senyor Fernández Ordóñez hi aportava, evidentment, els grans models que són les autonomies espanyoles. Fins i tot el president Havel proposava un mecanisme regulador de cara als conflictes nacionals.

Per tant, tenim, per un costat, la pervivència del nacionalisme d'Estat, amb les seves versions d'expansió i d'homogeneïtzació; però per l'altre costat, tenim també el manteniment, la resistència, la pervivència de les nacions lliures sense Estat, que precisament lluiten o es defensen d'aquesta tendència a l'homogeneïtzació.

Així doncs, els nacionalismes d'Estat, tant dels Estats hegemònics com dels petits Estats o les nacions sense Estat, són en aquests moments un catalitzador o estan influïnt en el procés de construcció d'aquesta Europa. I la pregunta és: quina Europa s'està construint? Qui anirà bé amb un model que

sembla que es vol imposar des dels Estats-nació majoritaris a Europa, un model d'Estat-nació europeu jacobí? Em pregunto: No serà una minoria estreta de les minories que sempre s'han repartit la part de lleó del pastís del progrés? Estaran disposades les societats globalment dominades a tolerar una configuració europea que les faci més dependents? Lituans, eslovens, bascos, flamencs, escocesos, han passat aquest tràngol? Però també hi estaran disposats danesos, holandesos, txecs, hongaresos, luxemburguesos o andorrans?

Em sembla que de nacionalisme se'n continuarà parlant durant molts anys, i especialment a Europa.

En la meua comunicació feia una petita introducció sobre l'origen dels nacionalismes, que em saltaré. De fet, simplement indicava que això de les fronteres és una cosa totalment aleatòria; durant tot el segle XIX i fins a la segona meitat del segle XX, hi ha hagut canvis de frontera dintre Europa i en aquest sentit cal recordar Noruega, que el 1906 s'autodetermina democràticament, passant per tota l'onada d'independències després de la primera guerra mundial: Txecoslovàquia, Iugoslàvia, Polònia, etc., continuant per Irlanda, i continuant després, ja a la postguerra, pel cas de Malta. I ara Alemanya, és a dir, l'últim gran canvi de fronteres, Alemanya. Hi ha un seguit de variacions de fronteres; per tant, hi ha un excés de nacions sense Estat que aspiren a la independència.

En aquests moments hi ha en marxa tot aquest procés del Bàltic que probablement durant aquesta dècada assolirà unes fites, si no totalment les que pretenen, gairebé.

I en aquest marc, què és Europa? L'Europa que s'està construint és, per ara, trenta-quatre Estats, dels quals n'hi ha cinc o sis que es podrien considerar macroestats. Aquests macroestats estan instal·lats sobre realitats plurinacionals, i, amb l'excepció d'Alemanya, són unes relíquies fòssils: Gran Bretanya, França, Espanya són dels primers Estats-nació muntats a Europa i, per tant, són els més antics. Però, d'altra banda, són els que corresponen menys a la realitat social que hi ha al darrere. També hi ha tot un bloc de mesoestats, d'Estats de mitjanes dimensions, de mitjana demografia i, finalment, hi ha els microestats: Andorra, Luxemburg, Mònaco, etc.

A aquesta realitat, s'hi han d'afegir almenys una seixantena més de nacions sense Estat, dels quals curiosament se'n desconeix la xifra i que signifiquen aproximadament una tercera part de la població europea, és a dir, un de cada tres europeus viu en una situació de nació minimitzada. Per tant, el problema del Bàltic, el problema d'Eslovènia, el problema català, el problema de l'Ulster, són problemes que afecten un de cada tres europeus.

I, repeteixo, tenint en compte el problema que representen les nacions

sense Estat, cada cop més s'assimilarà el que es plantegen les nacions petites, de baixa demografia o mitjana demografia, amb Estat, i per tant el problema del futur es debat, en definitiva, entre dos models. Un model jacobí, que estan intentant implantar un oligopoli de nacions-Estat –França, Espanya, Gran Bretanya, Alemanya–, i un model divers, plural, que respecti la diversitat, que defensarien tant les nacions amb Estat de petita i mitjana demografia com les nacions sense Estat.

Jo penso que aquí hi ha una línia divisòria i que cal saber a quina banda s'està, on es tenen els aliats.

En aquest sentit, jo posava sobre el paper dos possibles escenaris del futur d'aquesta Europa. En primer lloc, un escenari que seria la consolidació d'aquest model jacobí. Hi ha una sèrie de tendències que van cap aquí, per exemple la qüestió demogràfica, el fet de l'arribada d'immigració nord-africana pot aprofitar-se per un costat, tal com s'està veient ja, per regenerar un nacionalisme d'Estat xovinista. Però també, d'altra banda, des de visions d'esquerra, de vegades s'atribueix als nacionalismes sense Estat o als petits nacionalismes –recordi's per exemple les interferències que hi ha hagut en política d'immigració a Andorra– la qüestió del racisme, mentre que els principals generadors de racisme sempre han estat els grans Estats o els nacionalismes expansius. Per tant, el tema demogràfic pot ser utilitzat en contra de les petites nacions o de les nacions sense Estat.

I l'altre escenari seria la qüestió econòmica. És evident que la concentració empresarial europea pot acabar desballestant les economies nacionals que queden. Quan dic nacional vull dir de nació-Estat. En aquesta fase, és difícil que un microestat o una nació sense Estat pugui fer front al fet que els Estats, tot i que perden competències econòmiques, encara determinen molt, per exemple, la situació, la posició, la implantació de les multinacionals en el seu territori.

En l'aspecte de la societat, és evident que l'extensió del cosmopolitisme, el fet que hi hagi una sèrie de problemes com els ecològics que agafen dimensions universals, poden portar a un cert absentisme quant a la preocupació per la qüestió nacional, per la qüestió local. És a dir, hi ha el perill que el cosmopolitisme ens faci plantejar: si els problemes són universals, per què ens hem de preocupar de la nostra realitat concreta?

Després, els grans Estats-nació poden tenir la temptació de recuperar encara més competències que han cedit en aquesta fase a nacions sense Estat del seu interior, o poden tenir la temptació d'interferir en competències d'Estats constituïts com els microestats europeus, perquè precisament s'adonen que estan perdent competències a Europa. En el moment en què els

Estats estan perdent macrocompetències econòmiques, militars i polítiques a Europa, són gelosos de les poques que els poden quedar, i, en aquest sentit, les interferències de l'Estat central respecte de les autonomies espanyoles, per exemple, són permanents, com també les interferències que poden haver-hi en política interior a Andorra o en altres microestats des dels seus Estats veïns.

Un altre aspecte és precisament la voluntat de monopolitzar les relacions amb la CEE, el mercat comú. Dins els Estats, tenim l'exemple dels obstacles que es posen de vegades als presidents autonòmics o els obstacles que en aquests moments està posant el govern francès a l'entrada d'Andorra a la Unió Internacional de Telecomunicacions. Són mostres de com, efectivament, hi ha una sèrie de tendències que més aviat van en contra de la plena sobirania de les nacions sense Estat o de les petites nacions amb Estat.

Hi hauria, però, certes tendències favorables a la nostra voluntat d'accedir a una Europa democràtica i plural.

Hi ha una crisi de l'Estat-nació sobredimensionat, dels Estats-nació grans que no corresponen a una realitat nacional. La seva funcionalitat està fracassant amb el ciutadà. El ciutadà es troba cada cop més controlat, però cada cop més poc assistit. Dins aquesta crisi de l'estat del benestar, del macroestat del benestar, hi hauria el paper de la demografia. La demografia, de la mateixa manera que ens pot fer mal, ens podria fer bé; en nom de què? per exemple el xadoc entrarà a les escoles i no hi entrarà el partoc.

I en nom de què? Per exemple, la qüestió de les multinacionals, de l'economia. Les multinacionals ja s'estan saltant en alguns moments el poder de l'Estat per pactar directament la seva implantació amb els governs dits regionals. En aquest sentit, tant els viatges del president Pujol a fora, com les accions dels consells regionals del Llenguadoc, de Provença, per a la captació d'inversió estrangera, se salten perfectament el monopoli de les relacions exteriors que tenien els Estats fins ara.

També hi hauria la qüestió de la preservació de la identitat. En aquests moments és un element important de cara a fer front al canvi de civilització que estem vivint. És a dir, es tracta, segons alguns teòrics alemanys, de la necessitat que els pobles consolidin la seva identitat precisament per fer front a un canvi brutal de civilització que, si no, descol·loca la gent.

D'altra banda, l'aprofundiment de la democràcia, el municipalisme, el regionalisme, són també elements favorables a aquesta democràcia plural europea.

Es demana que hi hagi un front antianglosaxó davant el pes important que està adquirint aquesta cultura. Se suposa que si hem de fer front als anglosaxons, ho hem de fer des de la diversitat cultural llatina, no partint que els fran-

cesos acabin d'homogeneïtzar el seu espai interior i els espanyols també, etc. i així podríem continuar.

Per tant, hi ha una sèrie de tendències favorables a una Europa democràtica, que les nacions sense Estat i les nacions amb Estat de baixa demografia haurien de saber aprofitar.

Em salto un parell de punts, en referència concretament a Andorra, i amb això acabo. Des de fora, però pensant una mica com si estigués a dins, desenganyem-nos, es diu que els Estats desapareixen, i és cert, i en això confiem els qui som de la Catalunya Principat; però els Estats encara tenen molt camí per recórrer. Per tant, Andorra, que està en una situació de quasi Estat, no ha de renunciar en absolut a la seva consolidació com a Estat de ple dret i amb plena capacitat per actuar internacionalment.

Qualsevol procés de nacionalització necessita dues coses. Per un costat, aconseguir la consolidació d'identitat pròpia, és un procés de renacionalització interna i, en segon lloc, demostrar que es té la capacitat de projectar-se internacionalment.

I això en diversos aspectes:

a) L'element demogràfic. Andorra necessita andorranitzar la majoria de la població, que la majoria de la població sigui andorrana. Aquí hi ha l'aspecte de la immigració: hauria d'haver-hi una estratègia apropiada perquè hi hagi facilitats per andorranitzar la immigració que sigui de la mateixa cultura que l'andorrana, és a dir, de cultura catalana.

b) L'economia. És evident que el monocultiu comercial ha d'acabar-se si es vol fer front al futur amb una mica de tranquil·litat. Andorra ocupa un punt estratègic en el triangle Montpeller-Barcelona-Tolosa. Podria tenir, i d'alguna manera està tenint ja, la plaça financera d'aquesta àrea. Però podria aspirar a més coses, podria aspirar fins i tot a un tipus –potser estic somiant–, potser invertir en algun tipus d'indústria no contaminant i potser fins i tot en un futur, si hi hagués universitat, apostar per alguns determinats aspectes d'investigació.

c) El benestar social. Perquè un Estat tingui la fidelitat dels seus ciutadans, els ha de donar benestar. Ha d'haver-hi un avenç important en aquest sentit, i els microestats no es poden permetre el luxe de deixar-ho de fer, perquè la fidelitat dels seus ciutadans aviat es perdria. Un microestat ha d'estar per sobre del nivell de benestar social dels altres Estats. Hi ha d'haver un increment del benestar social dels ciutadans andorrans per aconseguir una fidelitat del ciutadà amb Andorra.

d) La llengua. La llengua és una de les bases d'identitat d'un país. Andorra té la sort de tenir la llengua catalana com a pròpia i diferenciada, i aquesta sort no la pot deixar perdre. Un Estat sobirà ha de fer, com diu la Constitució espa-

nyola, que sigui obligatori conèixer i utilitzar la seva llengua, per exemple de cara al públic, cosa que en aquests moments no passa.

e) Un altre aspecte de l'andorranització, de la nacionalització, són els símbols i els senyals d'identitat. Un Estat ha de fer valer i ha d'ampliar la gamma d'elements identificadors; no n'hi ha prou amb tenir un himne i una festa nacional, caldria ampliar més la gamma, caldria veure si, per exemple, els Jocs Olímpics dels Petits Estats no es podrien ampliar amb lligues permanents d'alguns esports internacionals. Penso que Andorra, esportivament, no hauria de participar en lligues de municipis. Andorra és un Estat, ha de tenir una presència internacional directa. És clar que és un microestat, però s'ha d'estudiar la manera de no rebaixar l'estatus fins i tot en aspectes simbòlics, que són molt importants.

f) Els mitjans de comunicació. Sense mitjans de comunicació no hi ha capacitat d'andorranitzar la població. Són necessaris mitjans de comunicació propis i cal accedir també a la presència internacional en aquest camp.

g) La cultura andorrana. Evidentment, en tenir poca demografia, és difícil que Andorra pugui tenir excessiva repercussió exterior, però per això la cultura andorrana està envoltada, forma part, en aquest cas sí que és claríssim, de l'àmbit de la cultura catalana. Andorra com a Estat podria fer perfectament el paper de trampolí de la cultura catalana en el món, i aprofitar-se d'aquest paper, tant des del punt de vista de recursos humans com des del punt de vista econòmic, per què no? Aquesta és una possibilitat que caldria estudiar a fons. I en aquest sentit, per exemple, el paper que podria ocupar una futura universitat andorrana té molta importància.

h) I, finalment, el poder polític. Sembla que ja s'està elaborant una Constitució. Aquesta Constitució, lògicament, dins els drets del ciutadà andorrà, haurà de definir el Codi de la Nacionalitat, però a la vegada haurà de consagrar la sobirania. És a dir, una Constitució que no fos votada en referèndum i, per tant, que no fos un exercici real del dret d'autodeterminació del poble andorrà, continuaria sota el règim absolutista feudal d'uns prínceps que concedeixen bonament uns privilegis a una població que no té drets democràtics. Per tant, Constitució sí, sobirania també. Andorra necessita com l'aire que respira accedir a la plena sobirania com a Estat i penso que en aquest sentit cal mirar l'exemple d'altres microestats (Liechtenstein accedirà aquest any a l'ONU per decisió del seu govern).

Si la generació actual de dirigents andorrans, fills de pagesos i ramaders, vol deixar una Andorra sencera als seus fills, la majoria dels quals són ja professionals i universitaris, té una tasca ingent i engrescadora per fer. Tot i que no crec en el mil·lenarisme, fa mil anys, a cavall del Pirineu, naixia una forma

de comprensió del món que generava les dues primeres cultures europees no llatines de més alt nivell: la catalana i l'occitana. Els destins històrics van fer que els pobles que les secundaven no tinguessin sobirania.

Andorra, Estat pirinenc, podria ser ara un pol d'irradiació, com ho ha estat Suïssa als Alps i com ho va ser fa mil anys el triangle Cuixà-la Seu-Ripoll.

Que així sia.

Josep Huguet

*Professor de la Universitat de Barcelona;
teòric sobre el tema del nacionalisme d'Estat.*

Andorra, Països Catalans, França i Espanya

Us reparteixo uns quants documents amb el pla de la meva comunicació, i uns quants documents annexos coneguts. En falten, perquè n'he oblidat alguns a Perpinyà, com el final de l'acord amb les comunitats europees, de què parlaré després.

Seguint el pla que teniu, veureu que es tracta d'una comunicació una mica personal. Tota comunicació és personal, evidentment, però així com les comunicacions que vaig fer l'any passat o fa dos anys provaven de fer la lliçó geogràfica clàssica d'una investigació d'escola francesa –ho he après així i, per tant, no existeix una certa neutralitat, sinó que es queda sempre entre opinions–, aquesta, en aquest sentit, és més personal.

El paper d'Andorra dins els Països Catalans

Cal recordar que Andorra, durant molt de temps, va tenir un paper molt important per a tots els catalans i la gent de llengua catalana. És a dir, l'únic lloc on existia oficialment i realment la llengua catalana, quan el català perdia força a Catalunya Nord, quan el català semblava vençut al Principat i perseguit, doncs, a Catalunya, i quan tenia un procés de substitució pel castellà, molt fort, al País Valencià i a les Illes, es mantenia a Andorra.

I uns quants de nosaltres recordem el famós “Aquí Ràdio Andorra”, els rètols en català que feien goig quan un anava a comprar a Andorra, la llengua de les publicacions, el paper –molt important i encara no estudiat– d'Andorra com a lloc de publicació en català i en castellà durant el franquisme, etc.

Però no tot eren flors i violes. A Andorra mateix, mantenir el català era una

lluïta constant, i el document que teniu, publicat una mica com una glòria per la conselleria d'Educació i Cultura, diu: Aquí tenim llengua catalana oficial. És una mica trist que regularment, cada cinc o cada deu anys, calgui recordar que el català és llengua oficial. Això implica que hi ha dificultats a l'hora d'aplicar-ho, i per tant, que mantenir el català a Andorra és una lluita permanent.

Aquestes ordinacions s'adrecen a no andorrans, però algunes van adreçades als mateixos andorrans. Vol dir que les actituds de civisme de cara a la pròpia llengua s'han de recordar de manera oficial. Es pot mirar, per exemple, la del 1938, que és perfectament clara: "llengua oficial catalana". La del 1953 ja no ho és tant, no anomena el català, sinó "llengua oficial"; les del 1963 i el 1968 són més clares. La del 1971 és una pressió sobre el bisbat i l'Església, que fins ara era el pal de paller del català a Andorra i, per tant, vol dir que en aquests moments s'afluïxava. I l'altra, la del 1976 i les posteriors, són d'una gran tristor, perquè indiquen clarament que el català és llengua oficial, sí, però que qualsevol text en francès o en castellà, o traduït d'una altra llengua a aquestes, també és acceptat oficialment. I això comporta ja un pas cap al trilingüisme, si més no pel que fa als papers oficials. Els dos últims són la prova que hi ha dificultats a l'hora d'aplicar el català en la retolació, en la cosa visible, i això és molt recent. Al mateix temps que Andorra representa una cosa molt important per als Països Catalans, té també una lluita permanent a l'interior.

Dins aquest marc, recordaré que als anys setanta va començar el procés d'andorranització. Curiosament, en el moment en què els antics pobles colonials començaven el seu procés de descolonització, es parlava de malgatzació, de senegalització i d'andorranització. Hi vaig participar amb uns quants companys aquí presents amb molta il·lusió i ara es pot considerar que, si bé s'han fet passos, el procés encara no està acabat del tot.

Els Països Catalans tenen un deute amb Andorra. Aquest paper de reducte del català, per què va ser possible? Perquè Andorra era i és un Estat. Aquest detall, aquest fet d'escollir la seva llengua pròpia oficial, és una prova palesa, potser no tant com el reconeixement internacional o l'Estat de dret, però és un element i una prova innegable que Andorra és un Estat. Si no ho fos, el català no seria la llengua oficial i el francès i el castellà haurien penetrat oficialment, com a mínim, com a llengües cooficials, sota la influència d'un copríncep francès omnipotent –penseu que l'any 1953 va fer una pressió molt forta però no va poder fer afluir Andorra– i d'un bisbe, el de l'any 50, molt relacionat amb els feixistes –va ser nomenat per Franco– i que intentava treure el català dels Països Catalans.

I tanmateix aquest aspecte positiu té la seva contrapartida, la seva perversió, que és considerar que l'entitat estatal andorrana, en el sentit més general i

popular del terme, que alguns posen en dubte i que cal defensar per solidaritat, i el dret a una ciutadania andorrana, això que es diu nacionalitat en el llenguatge comú, constitueixen, i aquest és el perill, una comunitat nacional en el sentit general i teòric de la paraula.

Ja s'ha vist que els elements que configuren la nacionalitat –ho veurem en diferents ponències– s'apliquen al conjunt català, Andorra inclosa. Ara bé, dins aquest conjunt, Andorra és un Estat, és l'única part d'aquest conjunt nacional català que té Estat. Poder donar nacionalitat en el sentit comú de ciutadania té peculiaritats evidents, que no són la llengua –és el català occidental–, que no és la civilització –és pirinenca i catalana, casa, hereu, pubilla, etc., tot això existeix al Pallars, al Pirineu, a Catalunya–, que no és l'economia tradicional i els costums –són més amplis que Andorra–, sinó que és la seva història i el seu propi autogovern. Un autogovern limitat, sota control, sota tutela.

Les actituds profrancesa i promittra a Andorra

El que no es diu habitualment és que hi ha actituds profranceses i promittra a Andorra. Sempre podeu titllar la meua comunicació, i ho accepto per endavant, de massa esquemàtica o dicotòmica o polèmica. Les coses són sempre més matisades i complexes, però en termes generals em sembla que hi ha bona part de veritat. En tot cas, això ho veuen i ho diuen els andorrans mateixos, entre ells i a l'exterior del país, de cara al qual cal sempre preservar un front unit. Es classifiquen entre profrancesos i promittra; també els serveis dels coprínceps ho tenen clar i saben que, deixant de banda la identitat andorrana i l'altre element profund al país que tenen tots els andorrans, es decanten, a l'hora de la veritat, d'un cantó o de l'altre. Són els problemes de fons.

Es podria dir que, fins ara, aquí hi ha els veritables partits, deixant de banda el que encara és més important, les divisions parroquials. Els andorrans mateixos tenen clar que procuren, a l'interior d'Andorra i en tots els àmbits, tenir sempre persones de les dues bandes. Quan el síndic era profrancès, el cap de govern era promittra. Si hi ha dos assessors pedagògics, en cal un de cada banda. Evidentment, quant als serveis dels coprínceps, com veguers, batlles, notaris, tribunals, es manté l'equilibri.

Això tenia el seu interès per a tothom. Als coprínceps els assegurava i, per tant, deixaven els andorrans tranquils. Afluixava el poder absolut que tenen els coprínceps, els permetia també, mitjançant persones andorranes, mantenir un control indirecte del país, una preservació dels seus interessos. Als andorrans, tot i tenir entre ells, per damunt de l'actitud promittra i profrancesa, els fonaments de la defensa d'Andorra, fins i tot contra els coprínceps de vegades i, d'una

manera general, contra l'exterior i contra el nom andorrà, els permetia de tenir unes persones amb bons coneixements de cada banda, sigui per contactes, negociacions, xarxes de relacions, etc.

Què té a veure tot això amb la identitat i la nacionalitat andorranes? Més del que es pot pensar. Noto que segons les dues sensibilitats, promittra o profrancesa, els temes prioritaris i les actituds més intransigents són diferents. Per simplificar, podem dir que els andorrans profrancesos són irreductibles sobre el tema de la nacionalitat andorrana, l'entenen com a no-catalana. Els promittra tenen com a cavall de batalla l'afirmació prioritària de l'Estat andorrà i de la representació exterior.

És evident que, per a tothom, França no té res a veure amb Andorra; per tant, hi ha una clara diferenciació entre nacionalitat francesa i nacionalitat andorrana en termes de ciutadania. Però en temes de continguts nacionals, Andorra té molt a veure amb els Països Catalans i amb Catalunya, i aquest és el punt fluix per a l'Estat francès. Per tant, els profrancesos afirmen la nacionalitat separada i això els va bé als seus serveis. Per contra, per als promittra, el bisbe no té representació internacional, no té Estat de dret i, per tant, qualsevol afirmació d'Estat, al qual té dret Andorra, i de representació internacional, no treu res a la Mitra i sí que treu al copríncep francès. Les tesis de Berenguer a *Introducció del Rosselló* són aclaridores sobre aquest punt.

Canvis d'actitud i de context

Les últimes eleccions, encara que no gens clares o decantades en termes de posicions de partits i de programes, coses que mai no s'havien vist a Andorra i que són habituals en una democràcia occidental, mostren una evolució important i, al meu entendre, indubtable cap a la constitució de corrents d'opinió, i per tant, a breu termini, de partits. Ha guanyat l'antiga oposició i s'han vist desenvolupats uns quants punts programàtics. Es trenca una antiga línia divisòria? No, perquè dins cada bloc hi ha les dues i enfrontades sensibilitats, promittra i profrancesa i, dins l'equilibri de responsabilitats, una altra vegada es respecta d'una banda l'equilibri parroquial i de l'altra l'equilibri de sensibilitat.

Es veu pròxima la constitució de partits, i per tant, de programes i campanyes, i això trencarà molt el motlle actual. I també tindrà importància la televisió andorrana, perquè aleshores el que fa eleccions haurà de tenir missatges senzills, punts de programes entenedors, com sobirania, nacionalitat, identitat, constitució, escola, economia, natura...

Canvien les actituds. No es veuran més actituds tan xocants com ho va ser per a la gent que era present a l'organització inicial, l'any 86, del segon Congrés

internacional de la llengua catalana, fet per afirmar la unitat de la llengua (el tema dels Estats i altres es deixava de banda), la lluita punt per punt i paraula per paraula per treure tota referència a Països Catalans i a la seva unitat. O bé aquella altra de dir àrea catalana i Andorra, que va xocar molt en aquell moment.

Ara les actituds són molt més relaxades, com la de la Societat Andorrana de Ciències, que aquí planteja de front els problemes. Surt el que surt i de manera argumentada.

La conclusió és que l'acord amb la CEE marca una nova etapa. La constitució d'Andorra com a Estat ha fet passos decisius i definitius. Arguments com el de Berenguer i d'altres cauen com plats de gas a l'estiu. L'acord amb la CEE té unes conseqüències indirectes molt positives per a Andorra, deixant de banda els aspectes econòmics o de saber si hi guanya o no. Notem que per primera vegada Andorra ja no depèn directament dels Estats francès i espanyol, mitjançant coprínceps o no.

És a dir que el xantatge econòmic, la por dels andorrans, l'autocensura andorrana per por de perdre avantatges econòmics desapareix. La regla del joc és clara i els Estats veïns ja no poden interferir sobre Andorra.

No han passat dos mesos que ja es plantegin termes de Constitució i de representació exterior, Consell d'Europa... i això és normal. Recordem que els Estats veïns no juguen. L'any 53, França va fer un bloqueig molt fort i l'any 59 el va fer Espanya.

En aquesta línia, la creació d'un ens andorrà de ràdio i televisió i la participació d'Andorra en els òrgans internacionals de regulació és una prova de sobirania. Com també ho és la possible participació en el Consell d'Europa, si Andorra ho aconsegueix de ple, és a dir, amb representació oficial pròpia i directa, no com San Marino o Mònaco. Això serà un fita essencial.

Després, i alhora, el que es pot desitjar als andorrans i a tota la nació catalana és la concreció d'un Estat andorrà reconegut, modern, democràtic, és a dir, ara per ara, de l'únic Estat català possible.

Joan Becat

*Llicenciat en geografia, professor a la Universitat de Perpinyà,
director del CREC, director de l'Institut franco-català,
secretari del Patronat de la UCE.*

CREC

CENTRE DE RECERQUES I D'ESTUDIS CATALANS

Universitat de Perpinyà

Comi de la Passio Vella
66025 PERPINYA Cedex

IIIa diada andorrana - 18 d'agost de 1990
Universitat Catalana d'Estiu, Prada.

ANDORRA . LA IDENTITAT NACIONAL

Joan BECAT, CREC, Universitat de Perpinyà:

"Andorra, Països Catalans, França i Espanya."

Documents:

- 1.- Préface de La condition juridique des Vallées d'Andorre (de B.Bélinguier, 1970), per Charles Rousseau.
- 2.- Extractes de l'index del mateix llibre, segona part, títols I i II.
- 3.- "La question de la souveraineté de l'Andorre. 1. L'Andorre dispose de certains attributs de la souveraineté." (pp. 221-224 del mateix llibre).
- 4.- "La nature des droits du président de la République agissant en tant que coprince d'Andorre." (pp.74-77 del mateix llibre).
- 5.- El català llengua oficial d'Andorra (Govern d'Andorra).

CREC

CENTRE DE RECERQUES I D'ESTUDIS CATALANS

UNIVERSITAT DE PERPINYÀ
Cami de la Passió Vella
56025 PERPINYÀ Cedex

IIIa diada andorrana
UCE de Prada
18 d'agost de 1990

"Andorra, Països Catalans, França i Espanya."

Joan BECAT, CREC, Universitat de Perpinyà.

1. El paper d'Andorra dins els Països Catalans.
 - 1.1. Cal recordar el paper d'Andorra, i les dificultats internes d'Andorra.
 - 1.2. Els Països Catalans tenen un deute de cara a Andorra.
 - 1.3. Aquest aspecte positiu té la seva contrapartida.
2. Les actituds profrancesa i promitja a Andorra.
 - 2.1. Esquematisme i realitats.
 - 2.2. Interés per a tothom.
3. Té a veure amb la identitat/o nacionalitat andorrana?
 - 3.1. França i Andorra.
 - 3.2. Mitre i Andorra.
4. Els canvis d'actitud i de context.
 - 4.1. Les últimes eleccions.
 - 4.2. Canvien les actituds.
 - 4.3. La configuració d'Andorra com a estat.
 - 4.4. Com a conclusió: l-acord amb la CEE marca una nova etapa.

Becht. Document 11

Bertrand BELINGUIER, La condition juridique des Vallées d'Andorre, Parfs, 1970.

Prefaci, per Charles ROUSSEAU, professor a la facultat de Dret de Parfs, Director de l'Institut d'Alts Estudis Internacionals:

PRÉFACE

Parmi les collectivités minuscules qui relèvent du droit international Andorre occupe une place à part. L'ancienneté de son statut, le caractère encore profondément féodal de ses structures, l'originalité de ses rapports avec les deux Etats limitrophes devaient tout naturellement attirer l'attention des spécialistes sur une situation juridique complexe à plus d'un titre et qui, pour beaucoup, reste un anachronisme. Encore est-il juste d'observer que, spécialement dans la littérature française — si l'on excepte les analyses pénétrantes du professeur Ourliac, que sa formation d'historien du droit prédisposait à une approche réaliste du problème — les travaux relatifs aux Vallées d'Andorre relevaient dans l'ensemble, il faut bien le dire, moins de la science juridique que du folklore ou de l'information touristique. Quant aux décisions des tribunaux judiciaires français, elles continuent de se signaler par une méconnaissance à peu près générale du particularisme andorran et, ce qui est plus grave, par une ignorance persistante des données élémentaires du droit international public.

Le grand mérite de l'ouvrage que présente aujourd'hui M. Bertrand Bélinguier est d'avoir rompu avec cette trop longue tradition et d'avoir résolument abordé le problème de la condition juridique des Vallées d'Andorre en le replaçant d'abord dans sa perspective historique, trop souvent négligée par les internationalistes, et en confrontant le caractère spécifique de ce statut avec les réalités contemporaines, notamment dans l'ordre économique.

L'enquête à laquelle a procédé l'auteur sur place est d'ailleurs le garant du réalisme de son analyse, qui est bien autre chose qu'un travail d'érudition pure. L'un des passages les plus neufs et les plus révélateurs de la thèse de M. Bélinguier est l'interprétation qu'il donne de l'Edit de réunion promulgué par Henri IV en juillet 1607 et de l'Edit de Louis XIII daté du 19 octobre 1620 qui, ayant fait passer selon l'expression de l'auteur « les droits de co-seigneurie des Vallées d'Andorre dans le domaine national », ont permis à tous les chefs d'Etat français de devenir les héritiers du comte de Folz. L'analyse est capitale, car elle a pour conséquence de réfuter l'interprétation en honneur dans la littérature espagnole, suivant laquelle la co-principauté d'Andorre serait demeurée dans le patrimoine personnel des Bourbons, leurs successeurs, de Bonaparte au général de Gaulle, n'ayant fait que s'octroyer des droits que ne justifiait aucune assise historique. La vérité est tout autre et il faut savoir gré à M. Bélinguier de l'avoir rétablie — sans passion inutile, mais avec la sérénité qui est la marque du savant.

On trouvera de même de fort utiles précisions dans les pages qui vont suivre sur les problèmes de la radiodiffusion — qui ont tenu une grande place dans l'évolution des rapports franco-andorrans au cours de ces dernières années — et sur le développement de l'économie des Vallées. Il faut enfin être reconnaissant à M. Bélinguier d'avoir affirmé avec force, conformément à la doctrine constante du Quai d'Orsay et contrairement aux efforts persistants du gouvernement espagnol, qu'il n'existe à Andorre qu'une seule autorité temporelle et que le co-Prince français est à cet égard l'unique détenteur de l'action internationale : l'exclusivité est ici la règle. La démonstration est péremptoire et devrait faire bonne justice de prétentions avancées au-delà des Pyrénées davantage pour des considérations de prestige que par respect de la vérité historique et juridique.

A tous ces points de vue l'ouvrage de M. Bélinguier apporte une contribution exemplaire à l'étude de la condition internationale d'Andorre, problème trop souvent mal connu ou méconnu, démontrant avec éclat qu'il n'existe pas de petits sujets pour un juriste digne de ce nom.

Charles ROUSSEAU,
Professeur à la Faculté de Droit de Paris,
Directeur de l'Institut des Hautes Etudes Internationales

p. 342

DEUXIÈME PARTIE
LES VALLÉES D'ANDORRE
ENTITÉ DE DROIT INTERNATIONAL.

TITRE I. — LES VALLÉES D'ANDORRE DANS LA VIE INTERNATIONALE	138
CHAPITRE I ^{er} . — LES COPRINCES EN DROIT INTERNATIONAL	139
Section I. — <i>Sont-ils souverains ?</i>	139
§ 1. — Les controverses juridiques	139
§ 2. — Analyse de la question : l'évolution du concept de souveraineté — La souveraineté n'est pas réglementée, mais les coprincés sont souverains	142
Section II. — <i>Les droits internationaux des coprincés</i> ..	148
§ 1. — Les coprincés ont-ils les mêmes droits ? La Mitre d'Urgel en droit international	148
§ 2. — Le coprincé français seul détenteur de l'action internationale de l'Andorre	155
1° La représentation diplomatique	155
2° Le droit de traiter	156

CHAPITRE II. — LES PARTICULARITÉS JURIDIQUES DE LA VIE INTERNATIONALE DE L'ANDORRE	160
Section I. — <i>La situation juridique et économique de l'Andorre</i>	161
§ 1. — La situation juridique de l'Andorre	161
1° L'Espagne et l'Andorre — Le comportement politique de l'Espagne — Projets d'annexion — Le statu quo actuel	161
2° Autres particularités juridiques	169
L'Andorre et les organisations internationales	169
La neutralité des Vallées	170
§ 2. — La situation économique de l'Andorre — Les privilèges donaniers et financiers	173
Section II. — <i>Exemple de difficulté de la vie juridique des Vallées d'Andorre : Les problèmes de la Radio</i>	178
§ 1. — Les problèmes posés par Radio-Andorre	179
1° Les faits et la décision du Tribunal des conflits	179
2° La théorie de M. Odent et sa critique	183
3° Les observations de M. Waline et sa critique	188
§ 2. — Les difficultés de la radio en Andorre : crise politique autour de Sud-Radio	192
TITRE II. — LA NATURE JURIDIQUE DES VALLÉES D'ANDORRE	197
CHAPITRE I ^{er} . — LES VALLÉES D'ANDORRE SONT-ELLES UN ETAT ?	
Paragraphe préliminaire : Division de la doctrine	198
Section I. — <i>Le territoire andorran</i>	200
§ 1. — Les frontières de l'Andorre	201
§ 2. — L'Andorre dans le contexte pyrénéen	204
Section II. — <i>Existe-t-il une nationalité andorrane ?</i>	206
§ 1. — Les Andorrans en Andorre	206
1° Les décrets sur la nationalité	207
2° Les étrangers en Andorre	210
§ 2. — Les Andorrans en France	211
1° Les décisions judiciaires françaises	211
2° Les décisions administratives françaises	216
§ 3. — Les Andorrans en Espagne	219
Conclusion : <i>La nationalité andorrane existe bien</i>	220
Section III. — <i>La question de la souveraineté de l'Andorre</i>	221
§ 1. — L'Andorre dispose de certains attributs de la souveraineté	221
§ 2. — L'Andorre n'est pas considérée comme un Etat souverain	223

Extractes de l'Index
1970

Bertrand BELINQUIER, La condition juridique des Vallées d'Andorre, Paris, 1970.

Bertrand BELINGUIER, La condition juridique des Vallées d'Andorre,
Paris, 1970.

pp. 221, 223 i 224:

J. Beas
Document (3)

(p. 221)

SECTION III

La question de la souveraineté de l'Andorre

C'est une question déterminante : si l'Andorre est souveraine, s'il existe un gouvernement andorran indépendant qui dispose du monopole de la contrainte, du monopole de l'exercice de la compétence juridictionnelle, et de l'organisation des services publics, alors l'Andorre, qui dispose d'un territoire déterminé et d'une nationalité propre, est un Etat.

Mais nous avons déjà vu que l'Andorre n'avait pas de représentation diplomatique propre puisque celle-ci est exercée par la France et qu'elle n'avait pas le droit de traiter. Ce sont là assurément des amoindrissements de la souveraineté considérables ; mais comme en Andorre, rien ne se passe jamais comme ailleurs, il faut aller plus loin car la situation de l'Andorre est d'une extrême complexité sur ce point : en effet la souveraineté de l'Andorre n'a jamais été établie ; mais les coprinces exercent en Andorre une souveraineté incontestable, alors que tous deux ne résident pas dans les Vallées.

Il résulte de ces difficultés, on serait tenté de dire ces contradictions, que la recherche de la notion de souveraineté de l'Andorre se présente nécessairement d'une façon particulière : l'Andorre dispose de certains attributs de la souveraineté, mais les « anomalies » de sa vie internationale empêchent de la considérer comme un Etat souverain.

§ 1. — L'ANDORRE DISPOSE DE CERTAINS ATTRIBUTS
DE LA SOUVERAINÉTÉ

En effet l'Andorre se comporte comme un Etat sur bien des points que ce soit à l'égard des autres Etats ou sur le territoire même des Vallées.

§ 2. -- L'ANDORRE N'EST PAS CONSIDÉRÉE
COMME UN ETAT SOUVERAIN

La souveraineté constitue un ensemble de pouvoirs juridiques reconnus à un Etat pour lui permettre d'exercer, dans un espace déterminé, les fonctions étatiques (actes législatifs, administratifs et juridictionnels). Elle a d'autre part un aspect négatif, l'exclusivisme qui est la faculté d'exclure toute autre compétence d'Etat à l'intérieur du territoire sur lequel elle s'exerce. Ainsi a jugé la Cour permanente d'Arbitrage dans une sentence célèbre rendu en 1928 :

-- 224 --

« La souveraineté territoriale implique le droit exclusif d'exercer les activités étatiques. » (59)

Il en résulte qu'un Etat ne peut jouir des prérogatives attribuées à la personnalité internationale que s'il a été reconnu comme tel par les autres Etats, ceux-ci étant libres dans leur jugement. La reconnaissance des Etats est un élément essentiel dans l'attribution du caractère souverain d'une collectivité.

Or, les Vallées d'Andorre, qui n'ont d'autre nom juridique que leur appellation géographique, ne disposent pas de compétence externe puisque c'est la France qui représente l'Andorre au point de vue international. A cet égard, l'objection selon laquelle ce serait le coprince français à titre personnel, et non la France, qui exercerait cette compétence externe, est sans effet dans la mesure où l'important est qu'en tout état de cause, ce ne sont pas les Andorrans eux-mêmes qui disposent de la compétence externe de l'Andorre. Dans ces conditions, le fait que l'Andorre n'ait pas directement accès à l'ordre juridique international nous impose de considérer une telle limitation déterminante pour affirmer qu'elle n'est pas une personne du droit des gens.

Et pourtant, il y a bien un pays dont la politique extérieure est assumée par un autre Etat et qui est lui-même considéré comme un Etat souverain : en effet le Bhoutan (60) (ou Bhutan) à proximité du Népal, présente cette caractéristique curieuse : cet Etat a fort longtemps vécu dans un isolement complet sans doute favorisé par sa situation géographique : 4.500 kilomètres carrés de montagnes, et une population de 300.000 hommes encore que celle-ci ait été fort réduite. Pays à vocation bouddhiste sous la forme qui prévalait au Tibet jusqu'en 1859, le Bhoutan vit sa souveraineté confirmée par un traité de 1910 signé avec l'Empire britannique : par ce traité, l'Empire britannique recevait le droit d'exercer les relations extérieures du Bhoutan, mais en contrepartie s'engageait à ne pas s'immiscer dans ses affaires intérieures ; c'était là pour l'Angleterre une politique bien différente de celle qu'elle menait en Inde. Puis le 8 août 1949 un nouveau traité conclu entre le Bhoutan et cette fois le gouvernement indien, réaffirma la souveraineté du Bhoutan ; pourtant l'Inde ne faisait que se substituer à l'Empire britannique dans la conduite des relations extérieures du Bhoutan.

Voilà donc un exemple d'Etat souverain dont la compétence externe est assumée par un autre Etat. Tout comme l'Andorre d'avant le *xy* siècle, le Bhoutan vécut isolé, mais il est encore plus curieux de faire le rapprochement des deux gouvernements : en

(59) 4 avril 1928, sentence de la Cour permanente d'Arbitrage (M. Max Huber, arbitre unique) dans l'affaire de l'île de Palmas entre les Etats-Unis et les Pays-Bas, *R.G.D.J.P.*, 1935, p. 164.

(60) Aperçu sommaire sur le Bhoutan, Notes et Etudes documentaires, 20 mars 1952, n° 1.595, pp. 36 à 58.

§ 2. — LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

C'est au titre de chef de l'Etat français que M. Georges Pompidou, président de la République est également coprince des Vallées d'Andorre. Le président de la République est ainsi l'héritier des droits des comtes de Foix sur l'Andorre ; on a vu que ces droits avaient été transmis à la Maison de Navarre puis à la Couronne de France (3). Après l'interruption de l'exercice de la coprincipauté française de 1793 à 1806, le Décret napoléonien de 1806, toujours en vigueur, permit à tous les chefs d'Etat français de devenir coprince d'Andorre quel que fût le régime politique de la France. Il est donc capital d'étudier d'abord quelle est la nature des droits du président de la République comme coprince d'Andorre avant d'examiner ensuite le rôle effectif du coprince français.

1° La nature des droits du président de la République agissant en tant que coprince d'Andorre

Il faut tout d'abord remarquer que la fonction de coprince d'Andorre n'est nullement réglementée par la Constitution Française. D'ailleurs aucun texte constitutionnel n'a jamais porté mention de ce titre. En fait le président de la République française se

(2) Voir *infra*.

(3) Voir *supra*, Titre I, Chapitre II, Section 1, § 2, L'Andorre du xvr^e siècle à la Révolution ; 2° Les rois de France, coprinces d'Andorre, p. 50.

trouve être coprince des Vallées d'Andorre en vertu d'un droit galien qu'il détient en tant que chef d'Etat français. Ce droit galien n'est ni réglementé ni donc contredit par la Constitution française. Il s'agit en effet d'une prérogative héritée de la Monarchie dont le titre et la fonction de coprince d'Andorre ne sont pas le seul exemple : ainsi le président de la République est-il également chanoine de Saint Jean de Latran et protecteur de l'Académie française.

Mais la fonction de coprince d'Andorre est en pratique très différente car elle ne se borne pas à représenter un titre honoraire, mais bien à conférer le partage de l'autorité suprême sur un territoire où vivent 15.000 habitants. Dans cette survivance de droits régaliens on peut voir la marque de la continuité française en dépit des nombreux bouleversements qu'a connus l'histoire de notre pays.

Il n'est donc pas aisé de déterminer d'une façon précise la nature des droits du président de la République lorsqu'il agit en tant que coprince d'Andorre ; on ne peut guère y procéder que de façon négative. C'est bien ainsi d'ailleurs que le Conseil d'Etat a fait connaître son avis : en effet la haute juridiction administrative eut à connaître de cette délicate question au cours d'une affaire qui devait donner lieu à un arrêt important. Les faits étaient simples : une société minière d'Andorre, la Société Le Nickel avait présenté un recours devant le Conseil d'Etat pour lui demander de prononcer l'annulation d'un décret présidentiel en date du 19 avril 1928. Par ce décret le président de la République française agissant en qualité de coprince des Vallées d'Andorre, et s'appuyant sur les délibérations du Conseil général des Vallées, avait déclaré caduque la concession accordée à ladite société par des actes pris les 1er novembre 1909 et 5 avril 1919.

Pendant si les faits étaient simples, la décision à prendre l'était moins, et le Conseil d'Etat fut sans doute embarrassé ; c'était la première fois qu'il devait se prononcer sur une affaire intéressant l'Andorre et il n'y avait aucune jurisprudence de droit administratif. Finalement, le Conseil d'Etat déclara irrecevable la requête qui lui était présentée en précisant dans son arrêt Le Nickel (4) :

« La décision ainsi attaquée ne constitue pas un acte d'une autorité administrative française dont l'annulation puisse être demandée par la voie du recours pour excès de pouvoir. »

Cet arrêt étendait aux Vallées d'Andorre une jurisprudence appliquée à propos des Etats protégés (Conseil d'Etat, 20 novembre 1920, Saïadi Abdesslem) (5), des territoires sous mandat (Conseil

(4) S. 1935.III.1, note Ch. Rousseau ; voir Annexes et D. 1934.III.56.

(5) S. 1930.III.61.

d'Etat, 11 octobre 1929, Causseque et Cot) (6), et des condominiums (Conseil d'Etat, 1er juillet 1938, Jabin Dudognon) (7).

Dans ces espèces le Conseil d'Etat a admis que le président de la République n'agissait pas en qualité de chef de l'exécutif en vertu d'une compétence fondée sur des textes exclusivement français, mais qu'il exerçait, sur la base d'un titre conventionnel préalable, des compétences d'ordre international telles que la représentation de l'Etat protecteur ou de la puissance mandataire, le titre conventionnel pouvant être aussi bien un traité de protectorat que les « termes » d'un mandat.

Du point de vue du droit administratif français, cette jurisprudence est fondée sur la théorie des actes de gouvernement dont elle présente un des aspects : le critère de la nature de l'acte. Au regard du droit international, l'arrêt Le Nickel permet de vérifier sur un point limité « la condition juridique spéciale du territoire d'Andorre et les liens assez étroits qui le rattachent à l'Etat français » (8). Mais il ne se prononce pas sur la situation juridique des Vallées d'Andorre, ne serait-ce que vis-à-vis de la France ; le Conseil d'Etat s'est borné à répondre d'une façon très stricte à la question qui lui était posée : le coprinced français d'Andorre est étranger à la France quand il agit en fonction de coprinced d'Andorre.

Cependant la solution adoptée par le Conseil d'Etat ne nous paraît pas satisfaisante : elle équivaut en effet pour une juridiction française à considérer comme étranger le président de la République dans l'exercice de ses fonctions de coprinced d'Andorre. Or ces fonctions de coprinced d'Andorre ne résultent nullement d'un titre conventionnel préalable; au sens où cet acte a permis au Conseil d'Etat d'établir sa jurisprudence relative aux territoires sous mandat et aux Etats protégés. D'ailleurs le Conseil d'Etat ne s'est pas référé au Partage de 1278, seul texte régissant les rapports des deux coprinceds et dont le caractère féodal empêche qu'on puisse l'assimiler à un titre conventionnel. Le Conseil d'Etat n'a pas autrement motivé son arrêt et c'est ce qui nous paraît critique; même si on admet que le coprinced français d'Andorre est une autorité étrangère, il faudrait connaître les raisons d'une telle décision, car nous l'avons dit et c'est essentiel, le titre de coprinced d'Andorre est une compétence du chef de l'Etat français. Mais cette compétence s'exerce sur un territoire où la loi française ne s'applique pas. Dans la mesure où aucun texte de droit français ne réglemente la fonction de coprinced d'Andorre, on comprend que le Conseil d'Etat ne connaisse pas des décisions prises par ledit coprinced. L'incompétence du Conseil se justifie largement par l'absence de toute réglementation concernant la fonction de coprinced

(6) S. 1930.III.7.

(7) D. 1939.III.39, note Lamoué et S. 1939.III.41, note Ch. Rousseau.

(8) Ch. Rousseau, note au Sirey 1935 précitée.

d'Andorre. Mais on ne peut admettre de considérer le coprinced français d'Andorre comme n'étant pas une autorité administrative française.

Une telle affirmation non motivée ne pouvait suffire à rejeter le recours ; s'il est vrai que le coprinced français n'applique pas, et pour cause, la loi française en Andorre, et, à cet égard, il n'est pas en Andorre même, une autorité administrative française, du moins en France une juridiction française se doit elle de reconnaître la fonction de coprinced d'Andorre comme une compétence française, même si elle ne connaît pas des actes pris par le coprinced français d'Andorre, en tant que tel.

Mais surtout la conclusion de cet arrêt vient de ce qu'il implique que le président de la République n'est soumis à aucun contrôle, ni constitutionnel, ni législatif, ni judiciaire lorsqu'il agit en tant que coprinced d'Andorre. C'est là évidemment un des traits remarquables de cette fonction si souvent mal connue qui fait du chef de l'Etat français l'associé d'un évêque catholique dans l'administration d'un territoire qui ne fait pas partie du territoire français.

Il résulte de cette absence de contrôle que les droits détenus par le président de la République en tant que coprinced d'Andorre sont des droits personnels. Cette caractéristique a été d'ailleurs fortement accentuée sous la Ve République.

GOVERN D'ANDORRA
Conselleria d'Educació i Cultura

Joan Beal
Document 5

El Català

llengua oficial d'Andorra

1938. Ordinació

«Totes les súpliques adreçades al M.I. Consell General de les Valls deuran ésser redactades en llengua oficial, que és la catalana, i es trametran per duplicat, l'original amb paper segellat de la Vall i el duplicat amb paper simple. Si manquen aquests requisits, es procedirà a la devolució al peticionari sense examen de la súplica. [Ordinació VI]

1938. Edicte

«S'acorda que tots els cartells i rètols oficials o ení oficials, hauran d'ésser redactats en la llengua oficial catalana».

1953. Ordinació

«Els rètols anunciadors dels comerços i indústries han d'ésser redactats, inexcusablement, en la llengua catalana. [Ordinació III]

«Tota publicitat comercial que presentin els cinemes ha d'ésser redactada, preferentment, en la llengua catalana. [Ordinació X].

1956. Ordinació

«Es recorda igualment la vigència i obligatorietat d'Ordinació 3^a de l'any 1953, per la qual es disposa que els rètols anunciadors dels comerços i indústries han d'ésser redactats inexcusablement en la llengua oficial de les Valls, o sigui en català. En conseqüència,

aquesta Ordinació és aplicable a tots els establiments creats a partir de dit any 1953, o sigui des de que es promulgà l'Ordinació. El seu incompliment donarà lloc a una multa de 500 pessetes als infractors, amb l'obligació de retirar els rètols que no s'ajustin a la mateixa ordinació, quedant exceptuats els noms comercials o industrials formats per un grup de lletres que no tinguin cap significat propi». [Ordinació VII]

1968. Ordinació

«Éssent el català la llengua oficial de les Valls, totes les peticions adreçades a les Corporacions públiques hauran de ser obligatòriament redactades en català.

Tots els cartells, proclames, propaganda, prospectes, etc... que es distribuïxin en territori andorrà, així com els cartells anunciadors d'establiments comercials o industrials, hauran de ser redactats en català pel que fa a l'idioma i la publicitat principal, no sense que es pugui utilitzar, en lloc secundari la traducció a altres idiomes.

Els infractors seran sancionats amb una multa de 100 a 1.000 pessetes, i obligats, a més, a retirar la propaganda. En cas de reincidència, la sanció serà fixada segons criteri del M.I. Consell General». [Ordinació I]

1971. Acord

«S'acorda fer les gestions necessàries prop del Bisbat perquè els Registres Civils dels capellans de les Valls siguin redactats en català...».

Andorra dins els Països Catalans

D'acord amb les indicacions que se'm van fer per a la comunicació d'avui, el que he intentat és fer un recorregut –forçosament breu a causa de les característiques de la Diada i perquè també hi ha altres intervencions posteriors– pel que podria ser la presència, i que en aquest cas més aviat és l'absència, del poble andorrà, fonamentalment al llarg d'aquest segle, en el que podríem anomenar la tradició política del nacionalisme català.

Si fem un petit recorregut pel que han estat algunes de les fites més importants, tant teòriques com polítiques, del nacionalisme als Països Catalans, hem de començar per un article que es considera clau: *El greater Catalonia*, de Prat de la Riba, aparegut l'any 1907. Aquest article, per al nacionalisme català comprès com correspon, és a dir, referit al conjunt de territoris de la mateixa llengua, es considera el punt de partença més modern pel que fa a tot l'àmbit dels Països Catalans, a tot el territori nacional català.

Plantejava Prat de la Riba en aquest article un problema que ha anat gairebé sempre paral·lel a la qüestió nacional catalana, un problema estricte de terminologia, és a dir, com s'havia d'anomenar tot aquest conjunt de territoris de la mateixa llengua que per a molta gent també eren el conjunt de territoris pertanyents a la mateixa nació, la catalana. En altres països s'havien trobat també en circumstàncies semblants, i Prat de la Riba proposava la fórmula de la gran Catalunya, i és curiós de constatar com ja en aquest mateix article, mentre hi ha unes referències explícites a pràcticament totes les grans àrees regionals dels territoris de llengua catalana, no hi ha cap tipus de menció ni de referència a Andorra.

El mateix any apareix una publicació que tindrà una importància transcen-

dental a les comarques on som ara, la Catalunya Nord: és la *Revue catalane*, de la Societat d'Estudis Catalans, una societat que va presentar, com a element francament revulsiu i revolucionari, els estatuts a legalitzar en bilingüe, és a dir, en català i en francès. Des del punt de vista sociolingüístic, això ja era un factor molt positiu. En aquesta revista, que neix també aquest any 1907, veiem que quan han d'adreçar-se als que figura que són pertanyents a la mateixa col·lectivitat, es refereixen als nostres germans de Barcelona, de València, de les Illes Balears i de l'Alguer. Es veu que el caràcter fraternal no abasta el territori més proper a la Catalunya Nord, com seria Andorra; és a dir, Andorra queda novament al marge d'aquesta primera afirmació.

Entre les entitats de caràcter cultural, més que no pas explícitament o pròpiament polític, l'any 1916 es funda una entitat destacada fins a la dictadura de Primo de Rivera a l'Estat espanyol, l'any 1923, i que comprèn un període de gairebé set anys. Es tracta de l'entitat Nostra Parla. D'entrada, Nostra Parla tenia, com a element francament positiu, un nom que era comú a totes les variants dialectals i, per tant, no hi havia hegemonia de cap dialecte, ni de cap regió sobre cap altra.

Els objectius que es proposa l'entitat Nostra Parla són, a banda de la promoció de la llengua, el que ells anomenen la unificació espiritual de València, Mallorca, el Rosselló i Catalunya. Novament, dins una altra afirmació clarament nacionalista, Andorra es deixa al marge.

I quan, estudiant els butlletins d'aquesta mateixa entitat, ens fixem en quines són les seus, veiem que tenia, si més no, adreces —que en algun cas concret eren simplement adreces personals— a Perpinyà, a Ciutat de Mallorca, a València i a Barcelona.

En canvi, no es pot deixar de banda que quan Nostra Parla publica el que deu ser segurament en aquest segle el primer mapa del conjunt dels Països Catalans, òbviament Andorra hi figura, com no podria ser d'una altra manera, però sense que això comporti cap referència posterior en els butlletins o en els periòdics de l'entitat.

Un temps després, el 1919, neix a Barcelona el que podríem considerar la primera organització política de caràcter independentista, fundada per Francesc Macià, que és la Federació Democràtica Nacionalista. Va tenir una vida breu perquè es pot dir que immediatament es va transformar en una nova organització que va ser Estat Català. Aquí podem treure una afirmació basada en una imprecisió territorial o geogràfica, ja que diu que considera territoris de nacionalitat catalana tots els municipis de llenguatge català. Òbviament, a partir d'aquesta afirmació no hi ha dubte que Andorra hi pot ser prèviament incorporada; però, això no obstant, no hi ha després cap concreció territorial més.

Fins i tot hi ha en un període més propici afirmacions d'aquestes característiques en una publicació destacada que surt a València, *La república de les lletres*, en els inicis del període republicà a l'Estat espanyol. En aquesta revista, de caràcter estrictament literari, dirigida per Miquel Duran i Tortajada, que signava Miquel Duran de València, veiem que quan explica què és aquesta república, diu que és una república federal de la qual forma part la república literària de Catalunya, de València, de Mallorca i del Rosselló. Novament cap referència a Andorra.

L'any 1943 apareix a l'exili mexicà una publicació que ha estat considerada cabdal, amb un precedent que es deia *Full català*; em refereixo a la revista *Quaderns de l'exili* que sortia a Mèxic. Aquesta publicació ha estat, com deia, considerada cabdal en tot el moviment d'afirmació de l'àrea dels Països Catalans. L'afirmació nacional comprènent el conjunt de territoris de la mateixa llengua, és la guia fonamental d'aquesta publicació, juntament amb la necessitat, al seu entendre, de potenciar una unitat militar catalana a la segona guerra mundial.

La revista serà tramesa gratuïtament a tots els catalans, valencians i balears que la demanin, i dedica al llarg de la seva existència alguns números extraordinaris –que parlen de temes específicament regionals– a valencians, a eivissencs, a mallorquins, etc. No hi ha tampoc a la revista, llevat de quan apareix en algun moment la fisonomia del mapa de tota l'àrea lingüística, referències directes a Andorra.

El 1945 apareix un text que pot ser considerat –si bé és un text francament poc conegut– l'única constitució, fins ara, de l'Estat dels països de llengua catalana. Es tracta d'un text constitucional que va elaborar el partit Estat Català. S'hi fa una afirmació que diu: “Catalunya, València i Balears són tres països i una sola nació”. En aquest text característic, doncs, no hi ha tampoc referències a Andorra.

No he fet esment d'un altre aspecte, que és l'anomenada “Constitució de l'Havana”, el 1928. Hi va haver a l'Havana, Cuba, l'Assemblea Constituent del Separatisme Català, així, amb aquesta terminologia, en la qual aquella Constitució era molt més restrictiva perquè es fixava només en el territori del Principat de Catalunya, entre Alcanar i Portbou. No hi ha hagut oportunitat, per tots els fenòmens històrics que posteriorment ha viscut Cuba, de conèixer –cosa que hauria estat molt interessant– quina va ser la resposta de la colònia catalana a Amèrica –importantíssima, com en altres moments tindrem oportunitat de veure– a la pregunta que feia el qüestionari a partir del qual es va redactar la Constitució, que deia: Quins territoris considereu que hauran de formar part de la futura república catalana independent? La resposta s'ha perdut i, per

tant, ens quedem sense conèixer el que hauria estat una informació en aquest cas preciosa.

La constatació primera és evident en tot el que és la tradició política catalanista, la tradició política nacionalista catalana al llarg del segle XX. Les referències a Andorra són francament escasses, i en ocasions pràcticament inexistentes, gairebé fins als nostres dies, quan es tracta de fixar l'àmbit català des d'un punt de vista estrictament polític.

El que encara és més sorprenent és que quan es tracta d'establir l'àrea lingüística, entre el reguitzell de territoris curiosament mai no s'oblida, potser pel seu caràcter exòtic, la ciutat de l'Alguer, al bell mig de la Mediterrània, i hi ha més citacions de la ciutat de l'Alguer que no pas del Principat d'Andorra.

Aquesta nova constatació ens hauria de fer reflexionar sobre els motius a partir dels quals això era així; probablement pel mateix aïllacionisme o tancament de la societat andorrana, entre altres causes, ja que per una simple qüestió de mitjans de transport de tota l'àrea comunicacional al Principat d'Andorra, i probablement per la mateixa immediatesa del territori, s'obviava la necessitat del seu esment. El cas és que aquest oblit o aquesta citació gairebé mínima d'Andorra sorprèn en tot cas la reivindicació política.

I en canvi, on sí que apareix ja amb unes altres característiques és en una entitat anomenada Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Aquesta entitat té socis a tot el conjunt dels Països Catalans, i també al Principat d'Andorra, concretament a Andorra la Vella, i es constata, per exemple, que un mestre andorrà fa una petició de llibres, en català, per a la seva escola a Andorra. I finalment, és al principi dels anys 1930 que aquesta associació regala una biblioteca de 1.300 volums al Consell General, donació precedida d'un discurs que comença dient, malgrat tota aquesta absència de referències que acabem de dir, justament: "Catalans d'Andorra". Us parlo d'una entitat en la qual són representats els catalans del Principat, de Mallorca, de València i del Rosselló. És a dir, l'objectiu és fixar en el cas dels andorrans quina és la seva pertinença nacional.

Un altre factor que també és interessant de destacar és la colònia andorrana resident a Barcelona als anys 1920 i 1930. Sorgeix al costat del que és la Societat Andorrana de Residents a Barcelona un nucli, dirigit per Eduard Bonell, que arriba a connectar políticament amb el que és el partit hegemònic en aquells moments a Catalunya, l'Esquerra Republicana, i que ja plantejava tot un seguit de vinculacions nacionals de caràcter polític entre Andorra i Catalunya d'una manera molt directa i molt explícita.

Per acabar, doncs, en els termes de nacionalitat i de ciutadania que estem debatent aquí, entenem que en la concepció de nacionalitat hi ha una confusió,

un problema fonamental: la nacionalitat s'ha d'entendre bàsicament com un fet sociocultural i lingüístic, i a partir d'aquesta concepció, si llegim el *Polítar* amb una sola citació de les set que tenia previstes, veiem que diu: "És més cert que les Valls d'Andorra, únic país neutral entre França i Espanya, situades, etc. són vertaders catalans", i, per tant, la cita de vertaders catalans o els més catalans que els altres apareix claríssimament en aquest text fonamental.

Deixem per a la ciutadania el seu caràcter estrictament polític, jurídic o administratiu. Ens trobem amb una circumstància excepcional i és que la identitat bàsica d'Andorra, la seva especificitat essencial, seria justament la seva situació política, jurídica i administrativa.

Josep Lluís Carod-Rovira

Representant d'Omnium Cultural

dins el Patronat de la UCE,

vicepresident de l'equip rector de la UCE.

Concepte d'identitat nacional catalana

Un dels problemes que es plantegen –i agafo una frase de Carod-Rovira–, a l'hora de tractar la inclusió o no inclusió d'Andorra o de València dins el conjunt català és, precisament, un dels vicis que arrosseguem a l'hora de definir aquest conjunt: el descrivim com un reguitzell de territoris, de parcel·les. I, és clar, entrem en la casuística de si ens hem recordat d'esmentar totes les parcel·les o no. Però hi ha una casuística prèvia, la consolidació prèvia d'aquestes parcel·les, perquè algú pot pensar que, per exemple, la província d'Alacant no ha estat esmentada mai. Aquesta manera de definir el conjunt català com a enumeració de parcel·les, de significació política o de provocació de la parcel·la per part de la superestructura política, no és un bon mètode.

Dir que la nació catalana és formada per tots els Països Catalans és una mala frase, perquè prèviament cal saber si la franja de Ponent és país català o no, o si Andorra és país català o no, o si el País Valencià és català o no, etc. És molt més senzill dir –i no tingueu por que em remeti al títol del meu llibre– que la nació catalana és formada per tots els catalans. És una afirmació unànime acceptada. La nació catalana humanament considerada no és formada per tots els Països Catalans, sinó, i molt més curt, per tots els catalans.

I el territori de la nació catalana és el territori d'assentament d'aquest formiguer dels catalans. Amb la qual cosa s'obvia el tema de quin és l'àmbit territorial i humà de la nació catalana. L'àmbit humà és el formiguer humà català i hi ha formigues catalanes a Andorra, hi ha formigues catalanes a València, hi ha formigues catalanes en un determinat territori que és el territori català, el territori on habiten les formigues catalanes. En aquest sentit, queda fora de lògica plantejar-se si s'ha esmentat tal parcel·la o tal altra, perquè s'esmenten totes, en la

línia de la declaració de Macià de l'any 1919, de la Federació Democràtica Nacionalista, que justament Carod Rovira ha dit que era la primera vegada que d'alguna manera, si més no indirecta, no es feia una enumeració de parcel·les, sinó que hi entraven totes de cop. Completaré la frase. Aquell article dels estatuts de la Federació Democràtica Nacionalista de l'any 1919 diu: "Catalunya no és formada per les quatre províncies, sinó que és formada pel conjunt de territori de llenguatge català". I a més a més afegeix que el partit intentarà instal·lar-se i tenir militants en tot aquest territori.

Aleshores, aquí ja no té sentit si hi entra o no hi entra Andorra, si hi entra o no hi entra València; hi entren tots. Perquè s'ha evitat el mètode d'enumeració de parcel·les, que és un mètode que arriba a uns extrems tan surrealistes com el que va passar al segon Congrés internacional de llengua catalana, que al logotip, a l'hora d'enunciar les parcel·les, constava Catalunya, Catalunya del Nord, Aragó, Andorra, l'Alguer. És fins i tot bastant impresentable; des del punt de vista metodològic del parcel·lisme, no té sentit parlar de Catalunya i de Catalunya del Nord. Els matemàtics suspendrien el primer que ens donés una enumeració en aquest sentit, ja que en aquesta suposada enumeració de parts disjunctes, resulta que una part està dins l'altra, i no s'entén. Això seria de suspens immediat, fulminant.

Definir-nos nacionalment, territorialment, com una suma, com una enumeració per afegir tot de parcel·les, és un mal mètode i provoca casos estranys. I a sobre, no es parla de parcel·les naturals, sinó de parcel·les polítiques, que aquesta n'és una altra.

Però quan aquestes paraules són fruit de la contingència política, el mètode encara resulta més impresentable. Perquè aquestes contingències polítiques són fruit no de fenòmens bàsics o naturals, com podria ser el fet d'un formiguer català que s'estén al llarg d'un territori, sinó de contingències polítiques supra-estructurals, normalment per divisions de collita pròpia, d'heretaments, comtats, principats, regnes... Però després, aquesta parcel·lació política ja deixa de ser de collita pròpia i és d'imposició aliena: estats, departaments, províncies, regions autònomes, etc.

El que vull exposar bàsicament és que la descripció de l'abast humà i territorial dels catalans no s'ha de fer per parcel·les, sinó que s'ha de fer com a catalans. Ningú no nega que hi ha catalans a Andorra, al contrari, ho afirmen tots, i ningú no nega, perquè és evident, que hi ha catalans a València i que hi ha catalans a Fraga; en definitiva, que hi ha catalans arreu d'un territori.

Aleshores, la nació catalana, el territori català, és el territori on es troba aquest formiguer català i, en aquest sentit, aquest territori arribarà fins allà on hi

hagi catalans. Hi ha catalans a Andorra? Sí. Doncs Andorra forma part del territori del conjunt nacional català.

És irreversible que hi hagi catalans a Oriola; ja no hi haurà mai més catalans a Oriola, doncs Oriola haurà deixat de pertànyer per sempre més, si no regenem el teixit, al territori català; com ha deixat de pertànyer-hi Múrcia, on hi havia aquells que “parlaven el vell catalanesc del món i eren vers catalans”.

Però territori català significa allà on hi ha catalans, i a Andorra n'hi ha. Aquest fet no el qüestiona ningú, fins i tot els textos legals ho afirmen i, en aquest sentit, és molt més senzill plantejar les qüestions nacionals des del punt de vista bàsic, tangible, senzill, del formiguer humà, no a partir de les parcel·les polítiques, perquè prèviament s'hauria de discutir quines parcel·les són, com s'enumeren, etc.

Torno a la frase inicial, i amb això acabo: la nació catalana és formada pels catalans, mentre que la frase habitual diu que és formada pels Països Catalans, cosa que provoca immediatament discussions. “La nació catalana és formada pels catalans” és gairebé una tautologia. I aleshores, si dius: “Jo sóc català de València, de tota la vida”, i t'han acceptat la primera part, també t'han d'acceptar la segona, perquè no es tracta que hagi anat a València, no, és que sóc de col·lita pròpia d'allà. I l'altre és català d'Andorra de tota la vida. I així la nació catalana es configura d'una manera més senzilla.

Josep Guia

*Professor a la Universitat de València,
membre del Patronat de la UCE,
nacionalista reconegut.*

Concepte d'identitat a través de la història andorrana

De primer només volia treballar sobre els documents coneguts de la història d'Andorra, pensant que només ells podrien explicar-nos aquest concepte d'identitat andorrana a través de la història. Però com que estic treballant des de fa molts anys sobre la casa andorrana, em vaig adonar que no es podia deslligar el concepte d'identitat del de la casa, del concepte de casa andorrana. I, per tant, malgrat que fossin les Valls d'Andorra i que el concepte de casa no és ben específic de les Valls d'Andorra, m'ha semblat que del punt de vista administratiu, aquest concepte de casa és important i posa de manifest una certa identitat andorrana.

Les Valls d'Andorra, com la gran majoria de les valls pirinenques, foren durant molts segles una comunitat agropastoral. És a partir de les necessitats i les obligacions d'aquesta vida pastoral que s'han forjat els elements originals del marc de vida de les poblacions pirinenques, i Andorra n'és un exemple.

La cèl·lula base d'aquesta societat agropastoral és la casa. La casa ocupa un lloc alhora econòmic, social i moral. La casa personifica les famílies que hi viuen i les identifica també, pel seu nom, a través dels segles. Malgrat els noms i els cognoms de les persones que hi viuen, només es coneix el nom de la casa, que no canvia mai. Són els propietaris els qui s'han d'adaptar a elles i no al contrari.

L'hereu o l'hereva és designat pel nom de la casa, com també ho són els membres de les famílies fins al seu casament. Després hi ha dues possibilitats: si es casa i es queda a casa, en conserva el nom; si marxa i si és cabaler i es casa en un altre lloc, agafa el nom de l'altra casa on va a viure.

En documents com ara els testaments o els capítols matrimonials, sempre

es fa referència a la casa i al nom de la casa, a través del testador, si és un testament, i a través dels qui firmen els capítols, si és un capítol matrimonial. El testament estableix qui és l'hereu universal representat pel testador que representa la casa. El capítol segella la transmissió dels béns de la casa, qui és designat hereu i el nom que l'identificarà per sempre.

Així, per exemple, en el vell cadastre parroquial, en els arxius comunals que existeixen a totes les parròquies andorranes, trobem sempre el nom de la casa, mai no trobem el nom de les persones. Però això és veritat també per a diferents documents, per a la majoria dels documents que existeixen als arxius comunals, per exemple als padrals. Què són els padrals? Són llistes de totes les cases que han de pagar impostos, però impostos com és ara una carretera que s'està construint. Per exemple, el 1913, concretament durant uns anys, s'ha pagat un impost per fer les carreteres. Després hi ha el foc i lloc, i els padrals de bestiar.

Existeixen, doncs, unes llistes on figuren totes les cases de la parròquia. Al comú de Canillo tenim un cert ordre protocol·lari; per exemple, aquests noms de casa comencen pels noms de casa de Soldeu, i van baixant seguint Valira avall, fins arribar a Meritxell, que és considerat l'últim poble de la parròquia. No es fa mai pujant, sempre es fa baixant. En aquests documents, però, hi ha una excepció. Són les llistes dels padrals electorals. En la llista establerta dels electors que considera el comú sí que hi consten només els noms de casa. Però, en canvi, per a les autoritats elegides sempre hi ha un cognom, mai dos cognoms com tenim el costum de veure ara. Un cognom, el nom i el nom de la casa, sempre. L'excepció és només per als padrals de les eleccions i de les persones elegides.

També es dona en el llibre d'adjudicacions. És un llibre on figuren les terres que s'adjudicaven a particulars, a cases. Aquí també hi figura només el nom de la casa. I això és així des del segle XV. He consultat fins al segle XX inclòs, i és sempre així.

Per tant, el que realment identifica les persones és la casa i a través d'ella tot el que és administratiu i que va més enllà de la casa, que fa part de la cèl·lula base d'aquesta societat.

Posaré un exemple concret: casa Armany és de Canillo i casa Quim és d'Ordino. Doncs tothom sap que els de casa Armany són gent de Canillo. Això què vol dir? Significa que ser a la vegada membre de la casa Armany i ser membre de la parròquia de Canillo atorga una identitat pròpia a les persones que viuen en aquesta casa. Això és el que, a la base del sistema, identifica les persones. És en aquest nivell que volia parlar del concepte d'identitat.

De l'altre nivell que volia parlar breument és dels documents. Sense els

documents oficials i els documents més coneguts de la història d'Andorra, aquest concepte d'identitat andorrana tampoc no existiria. Per tant, cal parlar-ne. Un dels primers documents pels quals Andorra té la seva pròpia identitat són els Pariatges de 1278 i 1288. És en aquest moment que Andorra apareix com una cosenyoría, diferent de Catalunya.

Un altre document importantíssim dins la història d'Andorra, que marca també una de les fites, és el de la creació del Consell de la Terra el 1419, que consolida també el punt de vista intern, la creació d'un consell per a tots els afers administratius, però també per als afers de fora del país, per a la representació fora del país. En aquest nivell, per tant, té el concepte d'identitat dels andorrans, que podran representar al país a dins i a fora.

L'altre document de què podem parlar és el *Manual Digest*, que va escriure Antoni Fiter i Rossell a petició del Consell General. Tot dient que Andorra és un país neutre, ell parla d'un país, les Valls d'Andorra, i diu: "Són pròpia i vertadera Catalunya com a part d'aquest Principat; andorrans són pròpiament catalans en tot rigor i gosen com a tals vàries prerrogatives en ell". Això ho trobem en el capítol tercer del *Manual Digest* de 1748. Sí que remarca, però, que si bé Andorra deu alguna cosa als catalans, per haver estat abans del 1278 part de Catalunya, ara és diferent i és un coprincipat. És durant el segle XVIII que comencem a sentir a parlar realment del concepte de coprincipat d'Andorra, abans es deia cosenyoría.

Un altre aspecte també molt important en el mogut segle XIX europeu és la reforma institucional del 1866. Perquè aquest text, malgrat ser d'un contingut totalment institucional, consolida la personalitat i la identificació de les Valls d'Andorra com a coprincipat i en aquest sentit és interessantíssim també per a la identitat andorrana.

D'altres es donarien durant el començament del segle XX, cap als anys 1930-31, amb la demanda del sufragi universal dels andorrans. A partir d'aquí es comença a notar un cert canvi i uns certs corrents estrangers que entren al Principat i fan evolucionar, d'una manera o altra, el sistema que havia perdurat fins aleshores.

Però el gran canvi arriba amb l'evolució econòmica del país. És l'època contemporània, sobretot amb la gran arribada d'immigrants a partir dels anys seixanta. Aquí sí que hi ha un canvi dins el concepte d'identitat. Per primera vegada aquest concepte sorgeix com a paraula, ja comença a aparèixer en alguns documents el concepte d'identitat, que fins ara no havíem trobat en cap.

I aquesta posada en perill de la identitat andorrana prefixa ja uns canvis d'àmbit institucional, ja que es demana la reforma a partir del 1974-75.

I un document molt important d'aquesta època és la Nota-informe sobre l'an-

dorranització del 1972, que en la seva exposició de motius diu: "Tot poble, en efecte, ha de tenir uns arrelaments peculiars i propis, ancorats en un passat i projectats vers un futur, que el diferencia dels altres, no pas solament de forma negativa. Els elements propis i peculiars d'Andorra, forjadors precisament de l'esperit i del caràcter andorrà han de basar-se en: una presa de consciència col·lectiva basada en la llengua, la història, la geografia i les institucions nacionals". Més enllà, el mateix text diu: "El Consell General es proposa d'emprendre i ha de complir un esforç moral i material per assegurar a tots els infants que cursen estudis a Andorra un compliment essencial de la seva educació que els capaciti per integrar-se de forma lliure, és a dir, plena, a la societat andorrana, creant-los plena consciència de ser-ne membres actius i operands".

Això es planteja evidentment perquè, tenint com tenia Andorra dos sistemes d'ensenyament estrangers, gairebé tres diria amb el congregacional, era clar que no era gens fàcil que, davant aquesta arribada d'infants d'immigrants, el català, llengua oficial del país, fos reconegut i estudiat, com també la història, la geografia i les institucions del país.

El Consell General d'aquesta època va creure convenient portar a terme aquesta andorranització, que encara existeix avui i que s'està continuant amb una setantena de professors i mestres que van a totes les escoles. El que sí que tenia molt clar en aquell moment el Consell General era que havia d'imposar l'obligatorietat de la llengua, i el text diu això, que és absolutament necessari d'imposar-ne l'obligatorietat, donades les circumstàncies del país, cruïlla de camins i barreja de parles.

Cap als anys seixanta, la població era de 7.339 habitants; el 1971-72, ja era de 21.425 habitants. En deu anys s'havia triplicat. El curs 1971-72, els escolars eren 4.263. L'any 76 arribàvem a 18.000 immigrants, una població total de 26.000 persones i pràcticament uns 8.000 escolars. Calia fer alguna cosa i calia fer-la ràpidament per conservar, o en tot cas salvaguardar, la identitat del país.

El Consell va acordar d'andorranitzar els infants a partir del 1974 i en aquell moment, com he dit anteriorment, també es parlava de reforma institucional, que s'havia d'adaptar a l'evolució del país.

Caldria esperar fins al 15 de gener de 1981 per a la promulgació del decret sobre el procés de reforma de les institucions, amb el qual es creava el consell executiu, el que anomenem govern. En l'exposició de motius d'aquest decret es diu que "la reforma iniciada mitjançant decret té com a objectiu l'adaptació de les institucions andorranes a les exigències del nostre temps, salvaguardant alhora la identitat del Principat".

A partir del 1982 es posa en marxa el primer govern i des de llavors coneixem, els qui vivim a Andorra, els tradicionals discursos programa dels diferents

caps de govern que hem tingut fins ara. En tots hi constatem la importància que es dóna a l'educació i és on sentim més a parlar del concepte d'identitat. Al discurs programa del primer cap de govern, Òscar Ribas, l'any 82, diu: "Cal insistir en els programes educacionals no solament en els aspectes purament acadèmics de l'andorranització, sinó també en allò que s'ha vingut dient cívica i ciutadana, nascut del vell tarannà andorrà, fet de seny, amor al país, respecte a la natura, educació de la sensibilitat, actitud comunitària davant la vida i el país".

El Consell General va fer l'any 87 una proposta d'acord per presentar la creació d'una possible llei general d'educació, en la qual es dispensava uns principis generals per a la formació de la joventut andorrana. Deia: "Cal conscienciar, cal formar els joves andorrans perquè puguin tenir la consciència de pertànyer a una comunitat històrica i política, específica i única, que és el nostre comú i més preciós llegat de viure en un país inequívocament independent i sobirà, el sentiment de compartir la identitat comuna, essent la nostra llengua i els nostres usos i costums els drets essencials".

Així doncs, el que s'ha de remarcar són els dos nivells que hi ha hagut fins ara i que us he explicat. L'un és a la base, a la col·lectivitat i a les parròquies, del concepte d'identitat de la casa, més enllà de la parròquia i més enllà, doncs, del conjunt de les parròquies, una identitat més aviat col·lectiva, diria. I després, el que són els documents oficials i els discursos.

Hem de remarcar, doncs, que els anys seixanta del present segle és quan es comença a tenir un sentiment de salvaguarda de la identitat i últimament aquest concepte el trobem més sovint en els discursos i en els documents oficials. Els governs que hi ha hagut fins ara han pensat que és a través de l'educació que potser s'arribarà a salvaguardar aquesta identitat i, en tot cas, a conservar-la.

Martina Camiade

*Llicenciada en història,
secretària del comú de Canillo,
editora.*

Fronteres i límits d'Andorra i la vida pastoral

M'ha semblat que no es podia parlar de límits de l'Estat i de límits de parròquia sense utilitzar el mapa oficial d'Andorra, que, entre d'altres coses, és una mostra dels problemes de frontera, ja que no hi consta la part exterior, mentre que en tots els mapes francesos o espanyols hi figura com a mínim una part de territori i, a vegades, d'acord amb els dos Estats, el conjunt del full. I això té una raó: les fronteres d'Andorra estan encara en discussió amb França i amb Espanya, com a Estat. I com que Andorra no té el reconeixement d'aquests dos Estats com a tercer Estat, ni tan sols es pot discutir un acord cartogràfic.

I ja ho tenim resumit només mirant el mapa, d'altra banda molt ben fet; la cartografia 1:10.000 de l'any 76 està molt ben feta i aquest mapa també. I, per tant, és molt representativa, molt útil, ho sé perquè l'utilitzo quotidianament. Però també reflecteix una part del problema de què és Andorra i quins són els seus límits.

Ara bé, el fet de fer un mapa ja és un acte de sobirania. El fet de dir això és meu i ho dibuixo, us agradi o no, forma part dels actes de sobirania i de futures discussions.

Aquesta remarca prèvia em serveix d'introducció per parlar de les fronteres d'Andorra. Andorra és un país de muntanya i, per tant, de crestes, d'aiguavessants molt clars. Es podria suposar que Andorra té unes fronteres *coherents* en relació amb la seva geografia. Però no és així. Les fronteres d'Andorra tan aviat segueixen crestes i aiguavessants com no. Hi ha moltes anomalies i molts punts que avui encara estan en discussió.

Això planteja un problema. El millor és seguir aquestes anomalies molt ràpi-

dament i no sobrevolar. Cada punt demanaria, evidentment, molta més explicació.

1. Es presenta Andorra com l'alta conca del Valira, amb tres rius principals, el Valira del Nord amb afluents, el Valira d'Orient i el Madriu. Aquests rius tenen una conca hidrogràfica perfectament marcada. No ens podem equivocar ni d'un pam, es pot discutir on és el mig del pla, però el pla mateix no ofereix cap discussió. És això, però els límits no segueixen estrictament els límits d'una conca hidrogràfica molt ben dibuixada.

El nord és només el nord de la frontera amb l'Estat francès, on la ratlla és conforme als aiguavessants, però ja veurem més endavant que, pel que fa a l'ús del territori de propietat, ja és diferent. Això d'aquí és la frontera de propietat d'Estat. A l'oest, una part, prop de Setúria; l'altre costat del riu d'Òs és d'Andorra, però aquest és un límit totalment artificial, com ho és també aquest, que torna a entrar a Andorra.

Els Fenerals i fins a la collada de Canòlic segueix efectivament la conca, però després del pic sense nom que segueix la collada fins al Valira, el Mas d'Alins, no és cap límit natural.

No ho és, tampoc, la part sud del Valira fins a Camp de Claror i Camp Ramonet; és clar que segueix un riu, però és un riu absolutament secundari, cau dins aquest sector de la collada de Pimes i ni tan sols el segueix, aquest riu. Aquí passa una part de Sant Julià o bé d'Arcavell, també amb Andorra. És a dir, potser dona un límit natural però no és ni un riu major ni una cresta major.

La frontera segueix normalment el Pic Negre fins al cim de la vall del Madriu, el port de Vall Civera. Però tota la zona de Montmalús i d'Engaït és una altra vegada una frontera no natural, ja que la cresta és dins Andorra i és tot un vessant. Aquí hi ha un sector, una punta a Montmalús, que l'Estat espanyol diu que és seva i que Andorra també reivindica com a pròpia. O sigui que els dos mapes divergeixen.

I en tot aquest altre costat, només el sector que va des de Juclar fins a l'alt de Siscaró segueix la divisòria d'aigües, però tota aquesta altra part és una frontera totalment artificial. Tothom ha vist, si ha passat el port d'Envalira, aquesta curiositat dels dos rètols que diuen que d'un costat és vessant mediterrani i, de l'altre, vessant atlàntic, mitjançant dos rius. Això vol dir que la divisòria no va bé i si mirem les fronteres "geogràfiques", "naturals" d'Andorra, van d'aquí a aquí, aquest trosset i aquest altre, tota la resta és frontera "no conforme" a allò que sembla natural.

Per tant, veiem que fins i tot dins un país ben dibuixat i ben pirinenc les

coses no són tan clares. I ja se sap que la teoria de fronteres naturals no val. Va ser feta bàsicament per l'Estat francès per justificar *a posteriori* unes quantes no annexions, sinó possibilitats de defensa militar. I ni les hem de creure ni les hem d'aplicar. N'és una demostració més.

2. Les mateixes anomalies es donen entre parròquies andorranes, amb punts en discussió que són del mateix origen que les discussions amb els Estats veïns. No és gens estrany; de la mateixa manera que no s'han resolt els punts de frontera amb Estats, tampoc no s'han solucionat, per les mateixes raons, els límits entre parròquies.

Els principals punts de conflicte són entre Sant Julià i Andorra la Vella, tota aquesta part alta, que vol dir gairebé tots els límits entre les dues parròquies.

També existeixen entre Encamp i Canillo, fins i tot a la part que sembla més ben dibuixada de Meritxell. S'accepta, però amb fortes reticències. I, evidentment, tot el terreny de Concòrdia, que resulta una discòrdia d'un acord aleatori i permanentment posat en discussió. No hi entro, però és un espai pastoral cabdal, és la primera pastura d'estiu que necessiten tots dos. No és per casualitat que concòrdia és aquí, no podia ser en un altre lloc tenint en compte la configuració de les dues parròquies.

I la Solana d'Andorra, com també la part del Pas de la Casa, no és terreny propi d'Andorra. El vessant alt de l'Arièja, l'alt riu Arièja, el vessant solà, és d'Andorra, i l'altre costat és de Catalunya Nord segons el tractat de Courville. I de sempre les pastures del Pas de la Casa es lloguen a cerdans, de les dues Cerdanyes o de la Cerdanya única, però encara avui els andorrans ho lloguen com abans que hi hagués l'annexió. Per tant, l'anomalia aparent és l'anomalia global de l'alta vall de l'Arièja.

I avui també hi ha problemes entre Andorra i Escaldes per la part muntanyenca. De fet és un problema de saber a qui pertanyien els territoris pastorals, és de la mateixa naturalesa que en el cas de Canillo i Encamp, encara que moderna i aplicada a l'esquí, i s'acabarà amb una concòrdia, exactament com la de dalt, no pot ser d'una altra manera.

Hi ha una línia on és més clar, entre Canillo i Ordino o entre la Massana i Ordino; és el lloc amb més emprius i acords d'ús de banda i banda. Vol dir que s'han posat d'acord sobre la propietat del sòl, però l'ús és compartit de banda i banda, amb una complicació i una subtilitat bastant gran, des del dret de pasturar fins al dret de veure o de passar.

3. Tots aquests problemes no són exclusius d'Andorra, és un cas general a tot el Pirineu i a totes les muntanyes. Passa el mateix als Alps i a la Catalunya

Nord, ho he estudiat per a Porté, Porta i Angostrina, i tot el massís del Carlit. És tot Angostrina, hi ha parts barrejades aquí, fins i tot Llivia hi té propietats. També hi ha plets entre Èvol i Oleta; avui és el mateix municipi, s'ha resolt amb l'absorció, el poblat ha absorbit el despoblat; però també passa entre Èvol i els dos veïns, etc., etc., . Per tant, és un cas bastant corrent. No vull pas dir que els andorrans no siguin originals, al meu entendre ho són molt, però aquesta situació és normal.

4. Anem una mica més lluny. Farem referència a la propietat, la propietat del dret, la propietat de l'ús. Veiem que el sistema d'usdefruit o el sistema de compartir recursos, deixant de banda qui té la propietat, és excessivament corrent i força més complex.

Entre Ordino i la Massana segueix la cresta, però l'Angonella és empriu. Entre Encamp i Escaldes no segueix la cresta, sinó que la part alta de l'Illa és d'Encamp, però qui hi pastura és la gent d'Andorra i d'Escaldes. Només les ovelles, quan els altres han raspat tot el que podien, hi poden entrar, i moltes vegades són ovelles que vénen "d'Espanya" i, per tant, fins i tot no s'utilitza directament. I podria fer extensius a tot Andorra, pas per pas, aquests exemples.

Es veu, doncs, que la lògica no és de fronteres naturals. Aquesta falta de lògica aparent no és real; hi ha una lògica molt estricta, molt acurada, que és la vida i l'economia pastoral que han fixat els límits arreu del Pirineu. No és un cas andorrà, sinó un cas general. Aquesta lògica és que la vida pastoral a la muntanya s'organitza estrictament i precisament segons un esquema que es repeteix tant al Pirineu, com als Alps com a la Transsilvània romana. Amb les adaptacions locals necessàries, és clar, però l'esquema, el pensament d'ordenament del territori és semblant i lògic.

El punt bàsic és que es fixen els límits –que poden semblar conformes o aberrants a primera vista, però que són sempre lògics– en termes d'equilibri i de complementarietat de les zones pastorals, per a un poble, per a una comunitat, intentant utilitzar les potencialitats de l'entorn físic i provant de superar-ne les limitacions.

L'única limitació és precisament la pressió semblant dels pobles veïns; d'aquí neixen les rivalitats, els plets interminables i, finalment, els pactes i els compromisos que sempre hi acaba havent, les distincions subtils entre propietat i ús i i els nivells diferents de l'ús que es té d'aquesta propietat.

La vida pastoral s'organitza en tres nivells. No entraré en els dos primers: pobles i comuns, bordes o cortals com es diu a Catalunya, però als Alps es diu l'estatge dels xalets, "les chalets de l'alpe". L'alpe és un pis pastoral que ha

donat el nom a tot el massís en una mostra de la força d'aquests conceptes.

El tercer nivell serien les pastures d'estiu, que són sempre propietat col·lectiva i d'ús col·lectiu o d'atribució d'ús per la col·lectivitat a un privat, però sempre col·lectiu. Són aquestes pastures d'estiu, la zona més alta i més conflictiva, les que configuren els límits i, eventualment, les dimensions. Ja trobem el fil conductor, i la lògica.

I aquestes pastures d'estiu són sempre tres. La primera ha de ser la més calenta, d'herba més bona i més precoç, un solà o una calma, concòrdia. La segona és sempre la més fresca, la més alta i la més dolenta, el bestiar no fa carn, no aprofita i, sovint és de vessant obac i qui no té vessant obac té un annex o té una altra cosa, a l'Arièja o al Pallars o on sigui. La tercera ha de ser o bé boscana, per protegir de la neu o la frescor, o bé prou alta per tenir herba, però no gaire freda per conservar l'herba del setembre. I cadascuna ha de tenir les dimensions adequades; la coma de Ransol o Montaup, per exemple, no és suficient: amb vuit dies, la vacada ho neteja.

D'acord amb tots aquests aspectes, les comunitats reparteixen el seu territori i proven d'agafar de l'altre vessant, amb plena propietat, frontera de parròquia o d'Estat; o ho agafen en usdefruit i el que sobra ho lloquen.

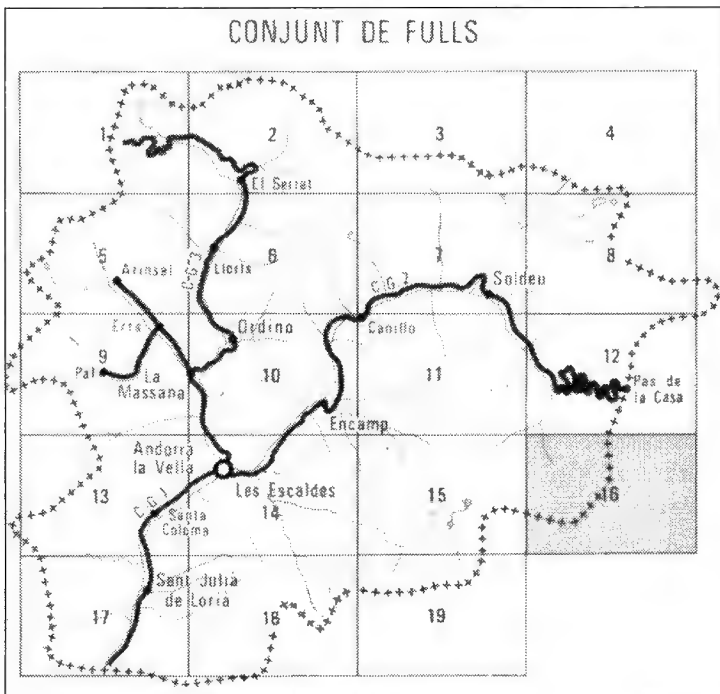
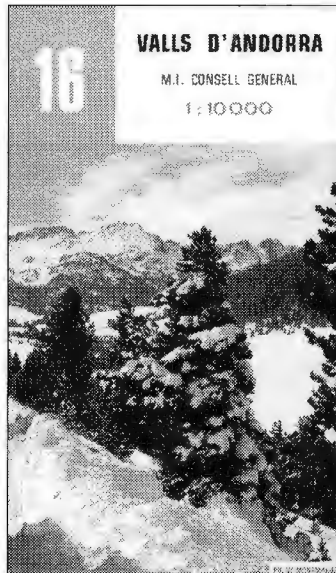
Conclusió: de la mateixa manera que es pot discutir el terme nacional, ho hem dit aquest matí, i que es pot reconèixer la identitat andorrana de manera molt forta, però també el caràcter nacional en el sentit teòric dins el conjunt català –cosa que fins fa poc Andorra no rebutjava i que jo sàpiga, oficialment tampoc–, cal plantejar també el problema de fronteres, que és un problema greu a Andorra perquè priva de moltes oportunitats i crea una situació que difícilment se solucionarà amb els Estats veïns. Hi pot haver pacte entre parròquies, concòrdies, però molt difícilment hi haurà pactes amb Estats, ells tenen una ratlla única amb qui guanya i amb qui perd, és el problema eternament plantejat, en veiem molts altres casos a Europa. I, per tant, al meu entendre, si no s'ha resolt en aquest moment, difícilment es farà ara, si no és per un compromís polític, que podria ser.

Els límits també cal posar-los en el seu context. Els límits de parròquies o de comunitats pastorals que avui dia són límits d'Estat.

Diré, com a pinzellada, que al meu entendre, i estudiant bé de banda i banda de la frontera, i ho dic públicament per primera vegada, estudiant la lògica pastoral de tot aquest sector del Pirineu, és evident, i només jo em comprometo, que en el cas de les Velletes, no de les Abelletes, sinó les Velletes, és a dir dues valls, les valletes, les valls petites aquí i aquí, com en el cas de Montmalús, és probablement Andorra qui té raó; el territori amb lògica pastoral és això. Per què? O bé la frontera després de l'Arièja pujaria pel pic d'Envalira,

o bé, aquí, tot Montmalús és Andorra o res de Montmalús no és Andorra. És una cosa que em sembla clara, i això és la porta sud que faré a tall de conclusió.

Joan Becat

Integració dels andorrans de primera generació

He escollit el títol d'integració dels andorrans de primera generació perquè considero que, atesa la peculiaritat de la realitat andorrana, de la feblesa en nombre d'andorrans enfront de l'elevat nombre de residents immigrants, fruit d'una immigració desmesurada i descontrolada, s'ha de fer un gran esforç integrador –social i polític– imprescindible per assegurar la supervivència de la identitat nacional andorrana.

He desestimat el concepte *assimilació*, ja que és excessivament conservador, i la realitat demostra que no es pot pretendre una identificació total per part dels immigrants sense una aportació pròpia a la societat que els rep. *Integració*, en canvi, significa contribuir, entrar a formar part d'un tot. És el procés d'interacció dels membres d'un grup que provoca un ajustament recíproc i una presa de consciència individual d'identificació amb el grup. Crec que és necessari exposar també el tractament que ha tingut a Andorra la primera generació.

La societat andorrana ha demostrat en tot moment una gran capacitat d'adaptació als canvis històrics que s'han produït, però sempre ha estat extremament conservadora quant a l'obertura de la nacionalitat, a la possibilitat de crear *nous andorrans*, i no cal dir en els drets polítics. Qualsevol evolució que s'ha produït en aquest sentit ha estat sempre precedida d'accions concretes per part de determinats grups de pressió.

Fins a l'any 1970, ens trobem amb una societat andorrana classista pel que fa al tema que ens ocupa, amb l'existència de tres tipus diferents d'andorrans: els de tercera generació amb plenitud de drets polítics i socials i els de segona i primera generació, que no tenen drets polítics.

Cal tenir en compte que fins a aquesta data els nascuts a Andorra fills de pare estranger i mare andorrana no pubilla són considerats andorrans de primera generació.

Com a resultat de la demanda presentada per un cert nombre de ciutadans de primera i segona generació nascuts a Andorra, en què sol·liciten l'extensió dels drets polítics a totes les persones nascudes a les Valls, es dicta el decret del 7 d'abril de 1970, que concedeix la condició d'andorrans amb plenitud de drets polítics als fills, nascuts a les Valls, de pare estranger i mare andorrana, la qual hagi conservat la nacionalitat andorrana d'origen, així com als fills, nascuts a les Valls, de pare nascut també a Andorra, és a dir, fills de segona generació nascuda a Andorra.

Pel que fa als nascuts a Andorra, fills de pares estrangers, eren considerats andorrans a partir del moment que almenys un dels seus progenitors fes més de vint anys que tingués residència efectiva al Principat, i passaven a formar part del grup dels andorrans de primera generació.

Per decret de les Delegacions Permanents de 24 de desembre de 1974, adoptat a petició del Consell General de les Valls, es procedeix a la suspensió transitòria de l'adquisició de la nacionalitat andorrana de primera generació als nascuts a Andorra a comptar de l'1 de gener de 1975.

La promulgació d'aquest decret és fruit de l'ofegament en què es troba Andorra pel fenomen de la immigració excessiva i irracional, conseqüència del creixement econòmic. S'inicia així un període d'estancament i a la vegada es crea un cert malestar entre els estrangers residents a les Valls des d'abans dels anys seixanta i setanta; cal remarcar també que paral·lelament el nombre d'habitants de les Valls augmenta en un 167% aproximadament en els següents deu anys.

El Codi de la nacionalitat andorrana de data 11 de març de 1977 no soluciona el problema suscitat en el decret del 24 de desembre de 1974, ans al contrari, el desvirtua tot estipulant que les persones nascudes a Andorra després de l'1 de gener de 1975, fills de pare i mare estrangers, seguiran l'estatut personal de llurs pares, amb la qual cosa es dificulta greument la integració dels immigrants en impossibilitar que els seus fills puguin ser andorrans.

El mateix Codi, en el seu article 28 preveu que "els nascuts a Andorra abans de l'1 de gener de 1975, fills de pare i mare estrangers, podran adquirir la nacionalitat andorrana, a condició que el pare o la mare tinguin domicili i residència efectius al Principat durant un període ininterromput de vint anys, com a mínim, i que ells mateixos hi tinguin domicili o residència efectius". El procediment a seguir i l'expedient a presentar pels sol·licitants de la nacionalitat comporta l'exercici dels drets polítics a l'edat de 28 anys, fet que crea una

situació nova que no era prevista per la legislació anterior. Els andorrans de primera generació fins a la promulgació del Codi de 1977 no eren titulars de la nacionalitat pròpiament dita, a la qual estan vinculats els drets polítics, sinó que únicament hom els concedia la possibilitat d'ésser “considerats andorrans”. A partir d'aquest moment s'inicia un procés d'integració efectiu per als andorrans de primera generació en permetre'ls la participació política.

Malgrat això, l'andorrà de primera generació continua essent discriminat, ja que ha de demostrar la seva integració al país presentant-se davant un Tribunal d'Assimilació, compost per membres del Consell General, els quals es pronuncien sobre el grau d'assimilació dels aspirants a ser andorrans i gaudir de drets polítics. Aquests drets polítics es concedeixen a partir dels 28 anys als andorrans de primera, mentre que els de segona i tercera generació en són titulars a partir dels 21 anys.

També es dona un passaport provisional als menors de 18 anys (que no són objecte d'un decret de les Delegacions Permanents atribuïnt-los la qualitat d'andorrans de primera generació) ja que es considera que fins a aquesta edat no és possible demostrar que el sol·licitant de la nacionalitat andorrana tingui “un mínim de vida i activitats al país que permetin apreciar la seva actitud observada habitualment envers el Principat i l'interès demostrat en els afers del país”.

Situació actual dels andorrans de primera generació

A conseqüència de la situació precedent s'endegà una campanya anti-Tribunal d'Assimilació; la majoria d'andorrans de primera generació es negaven a presentar-se a un examen que consideraven més aviat inoportú i mitjançant el qual no es podia demostrar realment quin era el grau d'assimilació de l'examinat, i que a l'enans marginava i discriminava. Tampoc no tenia gaire sentit quan un dels documents que es necessitaven per a l'expedient de la nacionalitat era el certificat d'escolarització a Andorra, i ja en aquesta data a les escoles s'impartia, per professors adscrits a la conselleria d'Educació i Cultura, l'assignatura d'Institucions Andorranes amb caràcter obligatori, com també ho era el català.

Una forta pressió per part d'andorrans, no sols de primera generació, i l'activitat de diferents grups polítics de les Valls mitjançant la recollida de signatures en contra d'aquesta situació i també la pretensió dels joves andorrans d'aconseguir la majoria d'edat i el dret de vot als 18 anys, com succeeix gairebé arreu, donà lloc a la promulgació de les lleis de 7 i 8 de

setembre de 1985, que atorguen la majoria d'edat i els drets polítics als 18 anys, i es va dictar a l'ensem la Llei de modificació del codi de la nacionalitat andorrana.

La Llei de modificació del codi de la nacionalitat andorrana de 8 de setembre de 1985 és el darrer text legal sobre nacionalitat. L'article 31 modifica lleugerament la situació precedent i dóna accés a la nacionalitat andorrana als nascuts a Andorra després de l'1 de gener de 1975, fills de pares estrangers, sempre que tinguin un germà més gran andorrà, o bé un dels seus progenitors pugui acreditar que el dia 1 de gener de 1975 feia més de 15 anys que tenia residència efectiva al Principat i que ha continuat residint-hi sense interrupció fins a aquella data.

La llei de 7 de setembre de 1985 atorga la majoria d'edat i l'exercici dels drets polítics als 18 anys per a tots els andorrans, siguin de la generació que siguin, i queda també abolit l'examen d'assimilació per a l'adquisició de la plena ciutadania per part dels de primera generació.

Totes les mesures legals restrictives de l'adquisició de la nacionalitat andorrana són conseqüència de la lluita legítima per part dels andorrans per preservar la identitat nacional, sobretot donat el desequilibri existent entre la població andorrana, en franca minoria, i les diferents poblacions immigrades en el transcurs dels darrers anys. (Els andorrans representen l'any 1988 el 17% de la població total).

El decret de desembre de 1974 és una bona mostra d'aquest fenomen, sobretot si es té en compte que des de l'any 75 s'ha duplicat el nombre d'habitants a les Valls (1975 - 24.808 h. = 1988 - 50.528 h.). Ara bé, com ja he exposat abans, el fet de negar la nacionalitat a uns infants nascuts a les Valls únicament perquè els seus pares o avis no són andorrans i van decidir de fixar la seva residència a les Valls massa tard, és totalment discriminatori.

Avui pràcticament la diferenciació entre andorrà de primera generació i andorrà de soca-rel gairebé no existeix, ja que o s'és andorrà de ple dret o no se n'és. El problema greu es planteja en tractar-se dels nascuts a Andorra després de l'1 de gener de 1975, fills de pares estrangers i que cap dels progenitors no resideix a Andorra abans del primer de gener de 1960. (Aquests representen un 10% de la població total l'any 1988).

Avui hi ha molts joves que tenen quinze anys complerts, que han nascut a les Valls i se senten dir que "no són andorrans", i el que és més greu, tot i que ells se senten andorrans no podran ser-ho legalment si no és que canvia la legislació vigent. S'està segregant una comunitat d'andorrans desarrelats, de persones que no volen posseir la nacionalitat de llurs pares perquè els és estranya, i a la vegada el país que els ha vist néixer i créixer no els reconeix com a fills. No és així que estimaran Andorra.

Considero que tots els nascuts a Andorra, els pares dels quals viuen i treballen a Andorra, i que amb el seu treball i el seu esforç han ajudat i ajuden a construir Andorra, país del qual han fet la seva llar, han de tenir el dret inalienable de poder ser andorrans. Sembla ser que l'actual govern té intenció, aquesta tardor, de presentar un projecte de llei referent a la nacionalitat andorrana regulant aquesta situació i és d'esperar que hi aportarà la solució definitiva.

D'altra banda, i davant el fet que els andorrans som minoria al nostre propi país, tenint en compte la realitat que ens envolta i conscients que estem a les acaballes del segle XX, quan s'està parlant d'una Europa unida, per sobreviure com a poble, precisament per no perdre la identitat nacional, el que hem de fer és evitar que com a conseqüència de la immigració quedi trencada la unitat del nostre poble, o bé que desapareguem com a tal. No hem d'oblidar que actualment la població estrangera –no nacional– representa el 83% del total.

Hem de ser més en quantitat, però sobretot això no vol dir que s'hagi de perdre la qualitat, i això no ho aconseguirem si no es porta a terme una adequada política d'integració. Els nacionals hem de ser més. S'ha d'aconseguir que tots els nacionals i que la majoria d'immigrats prenguin consciència que pertanyen plenament al poble andorrà, que en formen part, i que s'hi identifiquin.

Integració dels immigrants

Hem de fer que al carrer realment es parli el català, hem de fer conèixer la cultura i la mentalitat andorranes. Ens hem d'impregnar tots, andorrans o no, d'aquell seny ancestral que ha fet que Andorra existeixi avui. S'ha d'assolir que l'immigrant prengui consciència que pertany a un poble específic, que es troba en una nació diferent de la seva i que vulgui pertànyer-hi realment.

Pel que fa als immigrants, seria convenient diferenciar el qui s'estableix a Andorra de manera definitiva, amb la intenció de construir el país, que treballa a Andorra i que en fa la seva llar, d'aquell que per circumstàncies hi treballa però que no té la intenció ni la voluntat de romandre-hi de manera continuada ni definitiva.

S'han de crear les estructures socials i polítiques adequades que permetin la integració d'aquells que volen romandre a Andorra de manera continuada i definitiva, ja que aquesta mancança pot tenir com a conseqüència que gran part d'immigrants no sentin la necessitat de relacionar-se amb la cultura autòctona del país, i posin en greu perill la identitat nacional.

Moltes vegades he sentit a dir que els andorrans de *sempre*, els de soca-rel, són molt tancats, són segregacionistes, que accepten difícilment els andorrans de

primera generació, que són hostils als immigrants, en una paraula, que dificulten la integració.

Això no és veritat; l'andorrà és hospitalari. Quan s'han adoptat mesures restrictives de nacionalitat no s'ha fet per caprici, ha estat senzillament una mesura transitòria i provisional per tal de defensar la identitat nacional davant les agressions culturals i socioeconòmiques d'altres pobles. Encara que a vegades les mesures que s'hagin pres hagin estat precipitades i no del tot encertades. Però em consta que el poble andorrà no és ni racista ni segregacionista. Hi ha de tot, com a tot arreu. També s'ha de tenir en compte que Andorra ha crescut molt en pocs anys, les coses han canviat molt, s'ha passat de ser un poble que es veia obligat a emigrar, a ser un poble que es veu afectat i en perill per la immigració. No ho dic perquè sí. Ho dic amb coneixement de causa.

L'any 1983 jo no tenia 28 anys i per tant com a andorrana de primera generació no gaudia de drets polítics; no obstant això, un grup polític de la parròquia on resideixo, concretament l'Equip de Renovació (avui Entesa i Progrés), em va acollir en el seu si com un andorrà més i vaig poder participar d'una manera oberta i totalment lliure en la vida política del país. Ara bé, jo no podia disposar del meu vot perquè no m'era reconegut per les institucions. Els meus companys de grup sempre m'han escoltat i m'han animat a continuar fent país. La meva condició d'andorrana de primera generació no em va fer sentir en cap moment ni inferior ni marginada respecte dels altres companys, ni tampoc respecte de la societat andorrana mateixa.

A través d'aquest grup vam iniciar diferents accions perquè els andorrans de primera generació fóssim considerats simplement andorrans i que la majoria d'edat civil i política fos igual per a tots als 18 anys. També vam treballar perquè el Tribunal d'Assimilació fos abolit. A l'ensem s'està treballant perquè els nats a Andorra a partir de l'1 de gener de 1975 siguin andorrans.

El nostre grup ha presentat, com a candidats a les eleccions, andorrans de primera generació i mai no s'ha discriminat ningú. Tothom hi ha estat sempre ben rebut. També cal remarcar que actualment hi ha andorrans de primera generació que són autoritats electes.

Puc afirmar, per la meva pròpia experiència, que el poble andorrà és un poble obert i disposat a fer front a tots els reptes que se li presentin i tinc el ple convenciment que sabrà sortir-se'n.

Perquè existeixi integració total, no sols hi ha d'haver predisposició per part dels nacionals a integrar els immigrants; són també aquests darrers els qui han de fer un esforç important, han de voler participar realment a la vida del país i han de voler lliurement integrar-se a Andorra.

La integració dels andorrans de primera generació ha estat més un problema

suscitat per la por dels andorrans de perdre la identitat nacional que no pas per la conservació de certs privilegis per part d'uns quants, com pretenen voler fer creure molts.

M. Rosa Ferrer i Obiols

Funcionària del Tribunal de Corts, estudiant de dret a la UNED, membre de la comissió permanent i de política nacional d'Entesa i Progrés.

I.4 - Mouvement naturel, mouvement migratoire et population de 1971 à 1978.

	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Naissances	414	482	475	545	515	469	469	441
Décès	91	110	132	116	88	143	122	140
Accroissement naturel	323	372	343	429	427	326	347	301
Accroissement migratoire	552	1295	1373	1321	1515			1683
Accroissement total	875	1667	1716	1750	1942			1984
Taux d'accroissement total (%)	4,3	7,8	7,4	7,1	7,3	-1,5		7,1
Effectif total au 1/1	20550	21425	23092	24808	26558	28500	28082	30066
- Andorrans	6234	6462	6829	7304	7926			
Espagnols	12598	13035	14035	14958	15497			
Français	1138	1302	1484	1643	2056			
Portugais								
Autres	582	626	744	903	1079			
- Andorre	8062	8534	9659	10264	10932			
Les Escaldes	5830	6163	6421	6961	7372			

I.5 - Mouvement naturel, mouvement migratoire et population de 1979 à 1987.

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Naissances	420	577	560	630	563	472	557	547	
Décès	110	153	155	127	157	164	165	179	
Accroissement naturel	310	424	405	503	406	308	392	368	
Accroissement migratoire	888	3762	1960	1612	1281	777	1492	2012	
Accroissement total	1208	4186	2365	2115	1687	1085	1884	2380	
Taux d'accroissement total (%)	4,0	13,4	6,7	5,6	4,2	2,6	4,4	5,3	
Effectif total au 1/1	30066	31274	35460	37825	39940	41627	42712	44596	46976
- Andorrans			6476	6906	7082	7271	7290	7789	7952
Nés en Andorre			3316	3391	3613	3948	4211	4507	4969
Espagnols			20378	22025	23423	24095	24443	24930	25880
Français			2474	2413	2510	2723	2938	3120	3492
Portugais			1092	1304	1425	1465	1519	1731	1944
Autres			1724	1776	1887	2125	2267	2519	2739
- Andorre	12049	12271	13825	14783	15698	16189	16551	17201	18463
Les Escaldes	8426	8261	9846	10412	10758	10967	11339	11827	11734

Sources

1947-1975 : *Service d'Ordre Statistiques de la Vallée d'Andorre.*

1976-1980 : *Département de Población, d'après les registres de población dels comuns.*

1981-1987 : *Govern Conselleria de Treball i Benestar Social.*

Note : Les cases non renseignées correspondent à des données non-disponibles.

POBLACIÓ REGISTRADA PER NACIONALITATS
ANY 1988

	CANILLO	ENCAMP	ORDINO	LA MASSANA	ANDORRA	ST. JULIA	ESCALDES	TOTAL
Andorranos	439	970	384	646	2745	1379	2064	8627
Nats a Andorra	23	397	46	308	2346	614	1642	5376
Espanyols	419	3135	381	1256	11577	3088	6878	26734
Francescos	237	1189	126	417	1082	275	606	3932
Portuguesos	58	479	49	213	945	163	573	2480
Anglesos	71	72	97	416	77	125	42	900
Alemanys	13	86	16	110	66	11	40	342
Holandesos	3	22	11	45	33	49	7	170
Belgues	19	32	43	48	43	13	16	224
Indis	0	36	0	1	65	0	16	118
Italians	2	15	2	7	40	22	19	107
Marroquins	2	25	6	1	114	15	104	267
Filipins	0	4	1	5	71	2	56	139

POBLACIÓ REGISTRADA "ALTRES NACIONALITATS"
ANY 1988

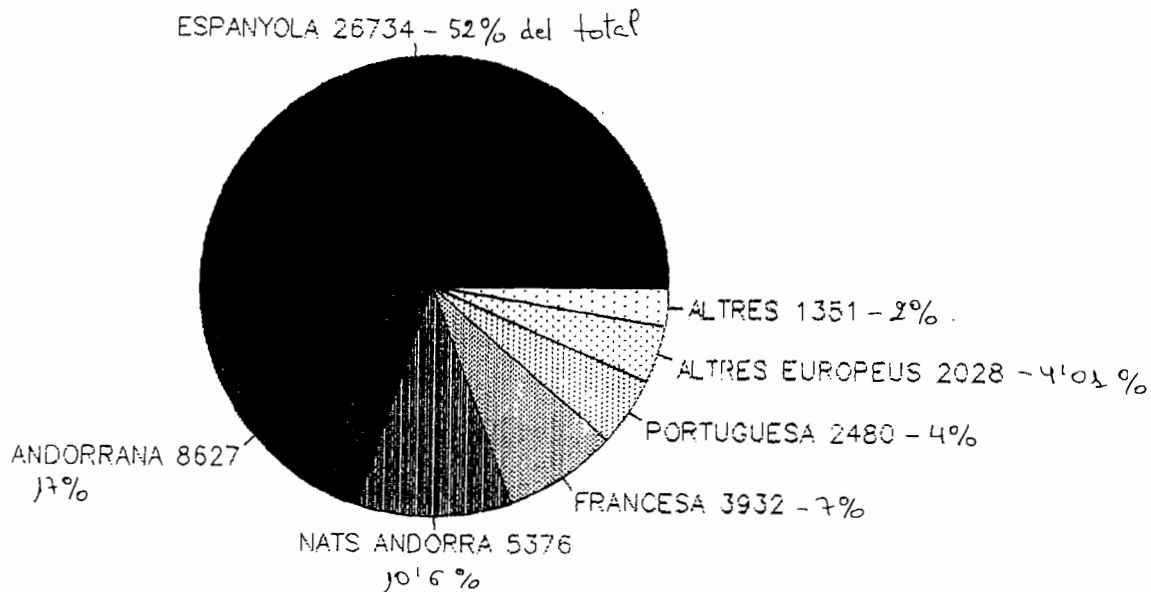
	CANILLO	ENCAMP	ORDINO	LA MASSANA	ANDORRA	ST. JULIA	ESCALDES	TOTAL
Argentins	0	9	1	4	43	4	18	79
Americans USA	3	8	13	38	11	11	12	96
Uruguaians	6	4	0	1	54	2	16	83
Xilens	0	3	4	2	39	5	18	71
Australians	0	3	6	13	3	0	2	27
Suisso	2	21	1	11	9	1	8	53
Suecs	0	9	6	7	15	9	5	51
Altres Asiàtics	0	12	1	2	18	2	19	54
Altres Europeus	2	27	20	71	31	15	15	181
Altres Africans	4	11	4	5	34	6	16	80
Altres Americans	5	23	5	33	37	8	14	145
Indeterminats	0	25	1	6	68	21	19	192
TOTAL	1308	6613	1224	7666	19566	5842	12305	50528

POBLACIO PER NACIONALITATS

-1988-

Total = 50.528 h.

% aproximatiu -

Andorra a través de la cartografia

Sóc professor durant tot l'any en aquest liceu de Prada i al llarg dels anys, he tingut més de cent alumnes d'Andorra. Ara no en tinc perquè els andorrans ja no vénen a Prada. No és culpa meva, és culpa que ara no volen perquè els van prometre un institut. Què hi farem. A més, els presidents francesos prometen molt i no donen mai res. Els andorrans ja no vénen aquí. A nosaltres ens servia per veure els andorrans, però també els anava molt bé a ells per veure una altra cosa que Andorra. Hem fet aquesta constatació: els andorrans saben poca cosa d'Andorra, però en saben moltes menys encara de la resta dels Països Catalans.

Jo sóc andorrà perquè sóc ciutadà dels Països Catalans; per tant, em sento tan andorrà com tarragoní, balear, valencià o el que sigui.

Em penso que allà on han fallat, almenys una vegada a la vida, els andorrans és a no haver demanat que poguéssim ensenyar l'andorrà a tots els instituts de l'Estat francès. El català, o ens l'han prohibit o ens hi han posat pegues, perquè no és una llengua d'Estat. Però l'andorrà no ens l'haurien pogut prohibir, perquè era una llengua d'Estat. Per tant, els andorrans heu mancat de no jugar aquesta carta, perquè actualment ensenyariem l'andorrà a tots els instituts, a tots els liceus de Catalunya Nord; penso que quedaria molt bé. A més, podríeu ampliar la vostra televisió olímpica a tots els ciutadans dels Països Catalans que volen anar amb un comitè que no se'ls reconeixerà, segurament, però que si fos andorrà podria tenir aquest reconeixement.

I bé, ja que doneu la nacionalitat andorrana als de primera categoria, de segona, de tercera, de quarta, la podríeu donar també als catalans de primera categoria i de segona categoria. Imagineu-vos quina delegació faríem!

Dit això, i com que tinc pocs minuts, passaré a d'altres temes. He anat escope-

tejat com sempre per preparar aquesta informació; per tant, us parlaré dels quatre punts que pensava il·lustrar, i les diapositives, com que no he tingut temps de mirar-me-les, les descobrirem tots junts.

La meua idea era veure quina noció es té d'Andorra a través dels mapes que s'han publicat, a través de la cartografia, que és un tema que sempre m'ha interessat força. Els mapes publicats apareixen al final del segle XV i durant el segle XVI; abans eren mapes manuscrits.

Quin tractament es fa d'Andorra en els mapes? N'he vist molts, i jo diria que hi ha quatre categories:

1. Hi ha els mapes publicats on no apareix ni Andorra, ni Catalunya. Aquí tinc un mapa d'aquèst territori. No hi apareix el nom de Catalunya ni, amb molta més raó, el d'Andorra. Per tant, es tracta de mapes on no hi ha indicats cap mena de catalans.

2. Els mapes on apareix el nom de Catalunya, de la manera que sigui, però on no figura el nom d'Andorra.

3. En una altra categoria de mapes hi figura el nom d'Andorra, però pren dos aspectes: o bé apareix a l'interior de Catalunya o bé apareix a l'exterior de Catalunya, a l'Estat francès. No apareix mai com a Andorra tot sol.

4. I la darrera categoria és quan apareix el mapa amb Andorra i els seus límits. Andorra i els seus límits és una creació del segle XIX. La primera remarca que es pot fer és que els mapes mai no són andorrans, sempre són de fora, o francesos o castellans o holandesos o alemanys o d'allà on vulgueu, però mai no són andorrans.

Cal saber que el primer mapa del Principat de Catalunya encarregat oficialment per la Generalitat és un mapa fet per un holandès i es pot situar —aquí hi ha discussió— als voltants de l'any 1602.

Hi ha un mapa que jo considero anterior, que és de l'any 1580, on apareix Catalunya, però també hi ha discussió sobre la data, perquè els mapes sortien sempre a l'interior d'un atlas i per tant es considera la datació del mapa a partir de la datació de l'atlas, mentre que hi ha hagut mapes que van sortir fora de cap atlas. I aquest segurament és d'aquests.

Ramon Gual

*Professor de català a Prada, editor i director de "Terra Nostra",
tresorer de l'equip rector de la UCE.*

Nota: Els mapes que es reproduïxen a continuació s'han inclòs per il·lustrar aquesta ponència, però no coincideixen plenament amb els presentats per l'autor, que no han pogut ser exposats. Han estat seleccionats per la SAC i corresponen a reproduccions parcials d'originals existents en diferents arxius cartogràfics, extrets per Antoni Pol Solé.

VRINTS - 1602

BLAEU - 1630?

SANSON - 1660

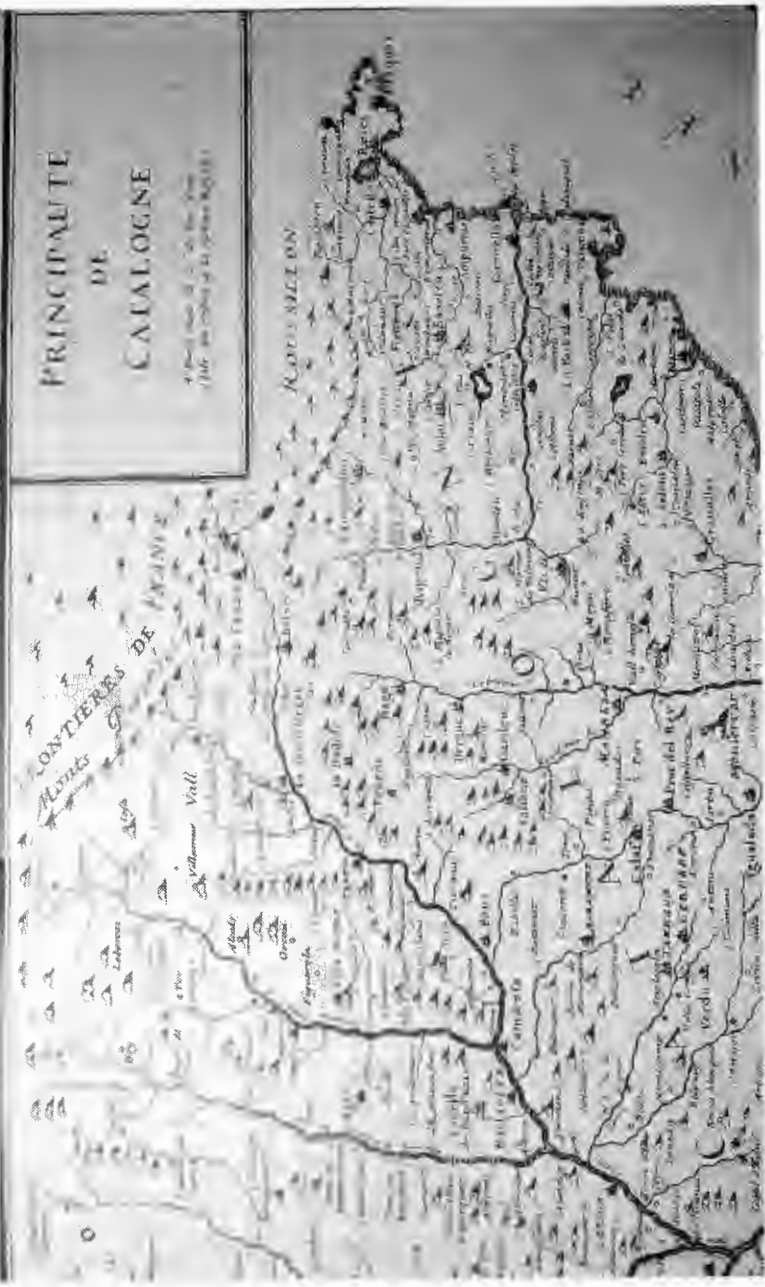

SANSON - 1691

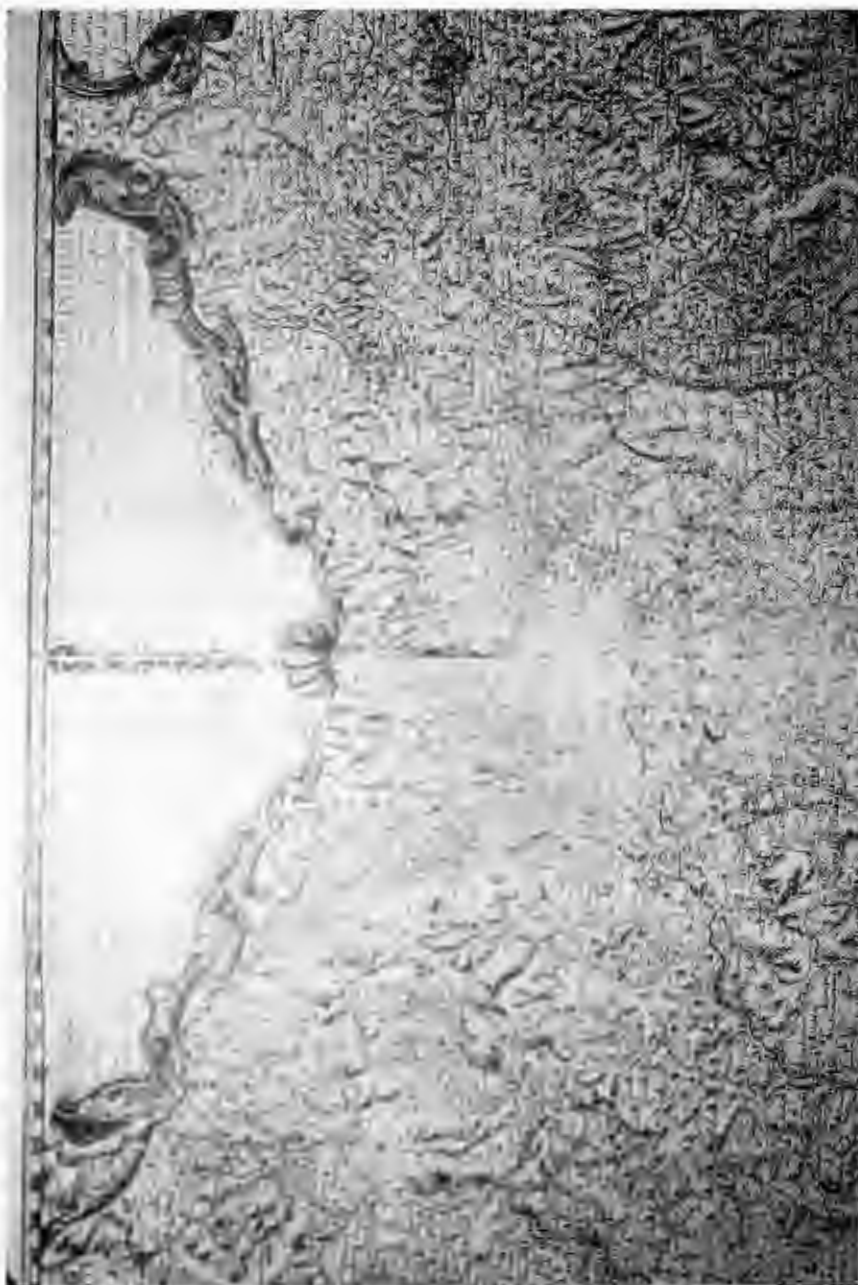
1:500,000 FORMEAS DE 1747-1749

PRINCIPALITE DE CATALOGNE

A Paris chez J. B. de la Harpe
M.D.C.C.LXVII

DE FER - 1705

DARNIUS - 1726

SEUTER- LOTTER 1728

GRANDVOINET - 1772?

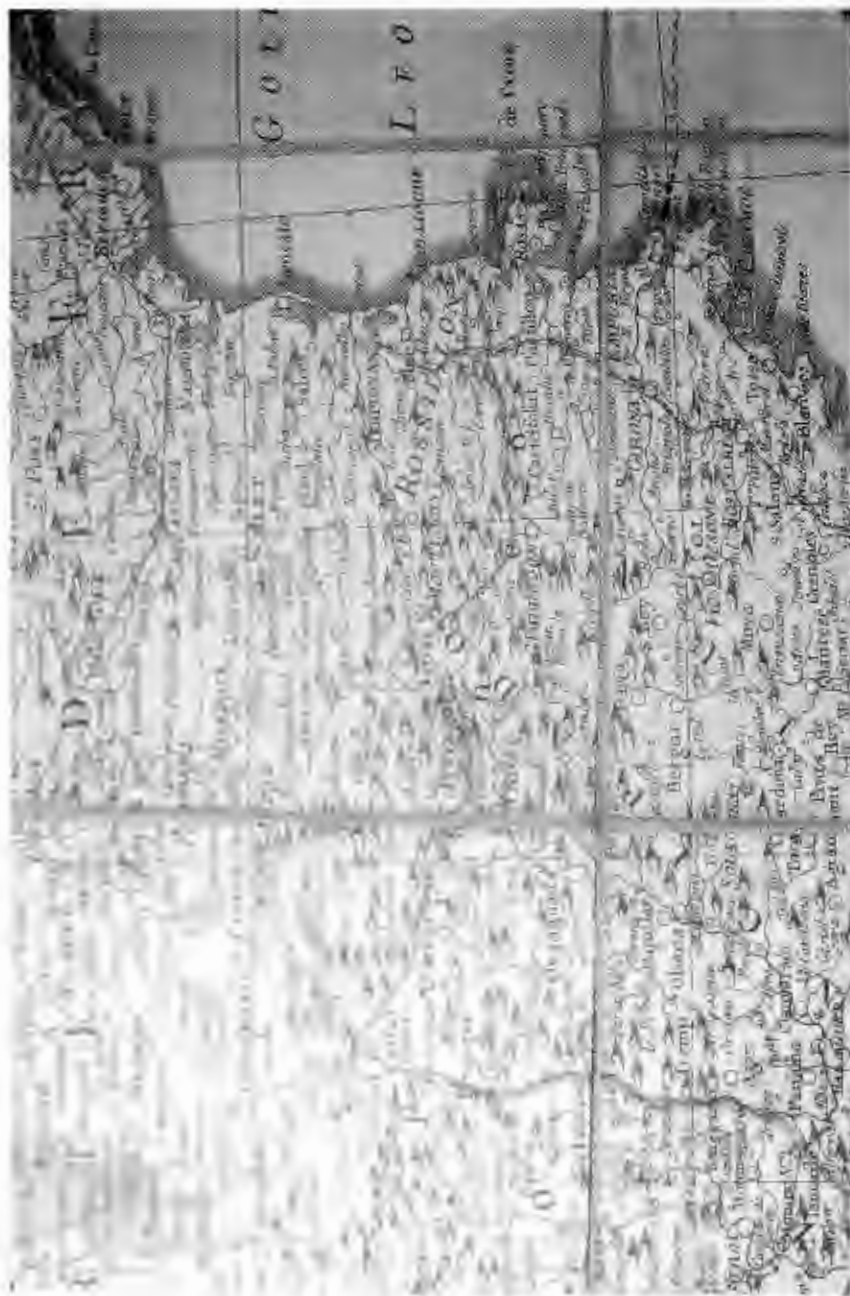
3a Diada Andorrana: Identitat nacional

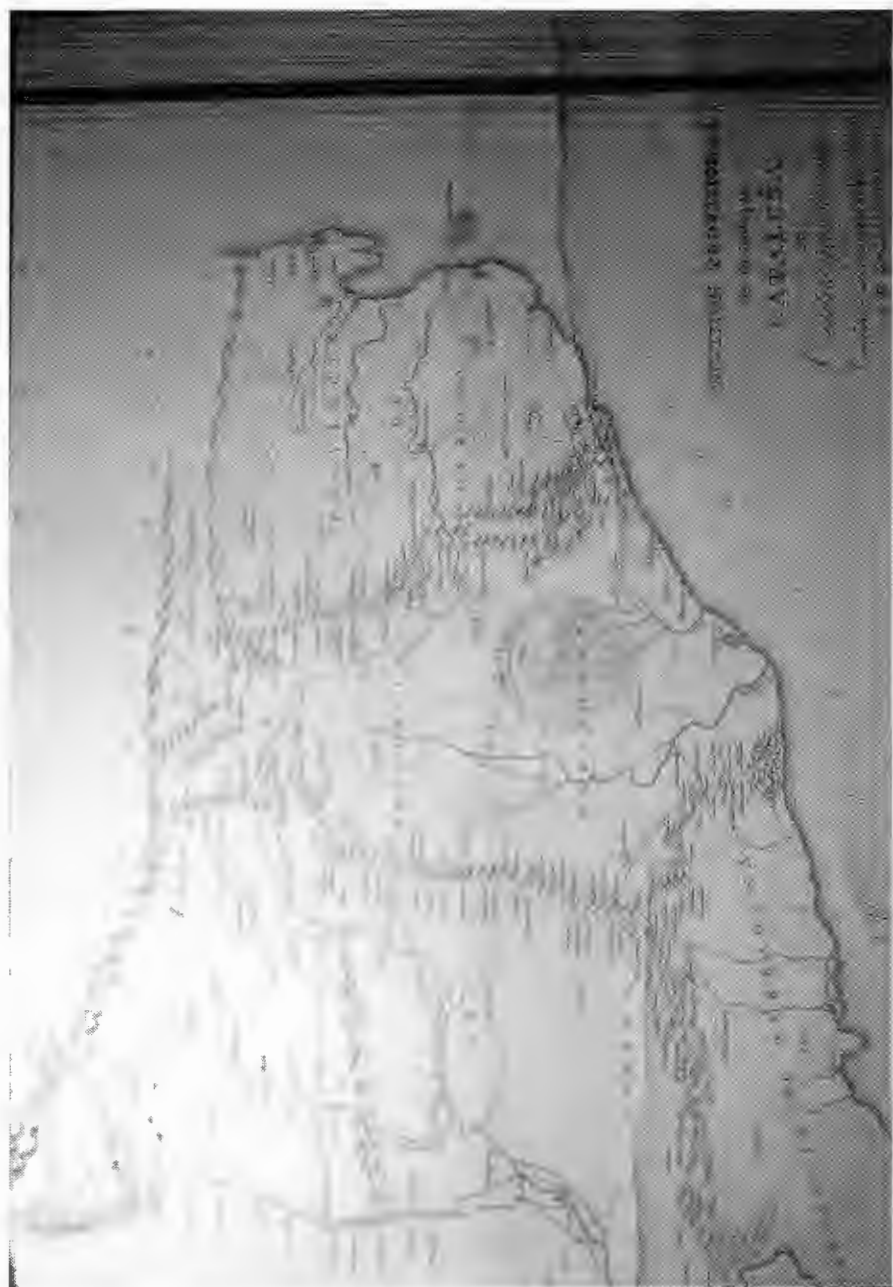
LENGELEE - 1777

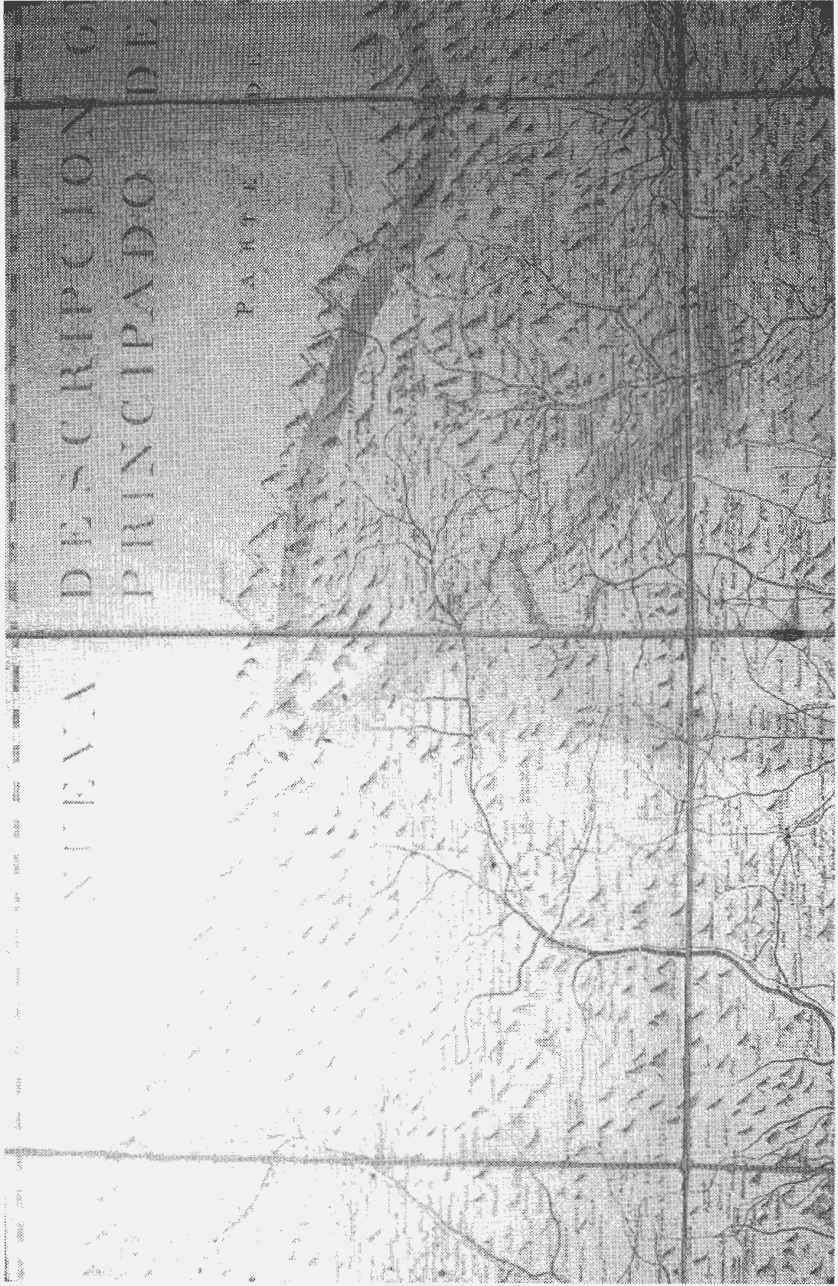
CASSINI - 1790 / FACTIC

LONGCHAMPS - 1808

ESTRUC - 1823

YNDAR - 1824

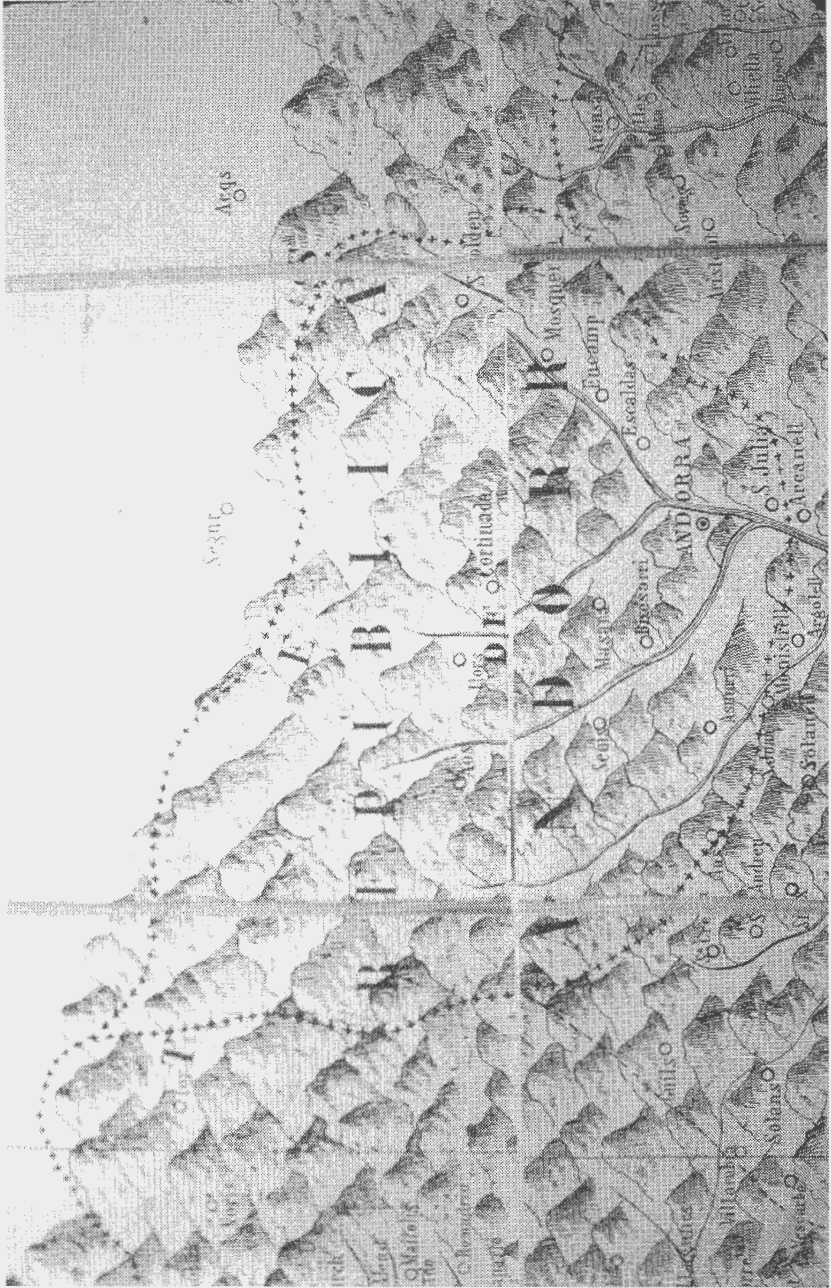
DALMAU B. -1849

COELLO - 1864

CUERPO E.M.E. 1865

PORTA - 1867

PUIG - 1870?

BROSSA - 1883

A.P.T. - 1884

THOS - 1885

BROSSA - 1888

DEVERELL - 1889

La nacionalitat andorrana: present i futur

1. Andorra, posant en pràctica aquell principi segons el qual cada Estat determina quins són els seus nacionals, ha dictat el Codi de la nacionalitat andorrana, de l'11 de març de 1977, modificat per Llei de 8 de setembre de 1985. Aquesta normativa ens permet distingir nítidament entre persones que formen part de la comunitat nacional andorrana i aquelles que no són andorranes, ja tinguin la nacionalitat d'un Estat estranger, ja siguin apàtrides. En els supòsits de *dobte nacionalitat* –hipòtesi que el sistema jurídic andorrà tracta d'evitar o de guarir– i que una de les nacionalitats sigui l'andorrana, les autoritats del Principat tindran a aquesta persona com a andorrana i resultarà irrellevant que un Estat estranger la consideri també nacional seva.

Així com la legislació andorrana sobre *estrangeria* està caracteritzada pel seu creixent rigorisme, la normativa sobre *nacionalitat* és exponent d'una política de lenta, encara que de progressiva obertura cap a una incorporació dels estrangers dins la societat andorrana, malgrat els defectes que s'hi poden observar. És per això que demanaríem una modificació parcial de l'actual legislació.

2. La noció de nacionalitat era desconeguda a Andorra abans del segle XIX, com pertot arreu, però el que sí que existia és un conjunt de qualitats o de condicions que permetien distingir els naturals dels estrangers.

Els costums andorrans admetran un sistema jurídic molt restringit en matèria de nacionalitat. Es considerarà andorrana la persona que sigui nascuda a Andorra de pare andorrà: s'aplica, doncs, el criteri del *ius sanguinis* per via

paterna, d'acord amb una antiga regla, complementada pel fet de néixer en territori de les Valls. Els textos positius recolliran els costums, i reflectiran posicions rígides en la concessió de la nacionalitat, però també posicions més flexibles, que responen a les èpoques d'expansió demogràfica del Principat, que ha accentuat la desproporció entre nacionals i estrangers.

En conjunt, s'observa una pausada voluntat d'integrar la nova població tenint en compte determinades realitats socials i personals. Aquest últim punt es pot comprovar llegint els decrets promulgats amb caràcter transitori o que pretenen resoldre expedients de conservació, d'adquisició o de recuperació de la nacionalitat.

Es pretén una integració prudent i qualificada dels estrangers, no sempre aconseguida, de manera que quedi salvaguardada la identitat nacional, i això portarà a la creació d'un estatut intermedi entre andorrans de ple dret i estrangers: els *primeres generacions*, desproveïts de drets polítics, que avui ja no són ciutadans de segona categoria. Sortosament, hi ha una única categoria de nacionals andorrans.

Em permeto recordar ara un primer principi en una possible modificació de la normativa sobre nacionalitat, que està sempre present en tots els sistemes jurídics: trobar fórmules adients que permetin un equilibri entre nacionals i estrangers residents al país, sense que en resulti afectada ni la supervivència dels andorrans ni la seva identitat. Política d'immigració i política de nacionalitat tenen estretes connexions.

3. Els andorrans d'origen.

El Codi de la nacionalitat preveu el *ius sanguinis* per part del pare o de la mare, i reconeix, per primera vegada, la filiació materna com a font independent d'atribució de la nacionalitat. Això és conseqüència de l'aplicació del principi d'igualtat jurídica de l'home i la dona. Tant el pare com la mare poden comunicar la nacionalitat andorrana al fill. El fet determinant és la *generació*, no el concepte més restringit de la *filiació legal*. El fet biològic de la generació és cert o és capaç de ser provat amb certesa, per això les autoritats andorranes competents s'alineen, en últim terme, amb el que dirien els experts en genètica, i no pas amb el fet *afectiu* de la paternitat, que és sempre variable, inassequible i conflictiu.

Es dona també el mateix tracte a la filiació legítima i a la no legítima, amb la qual cosa el Codi de la nacionalitat distingeix, sense discriminar, la filiació legítima de la no legítima, i ho ha fet en un article elegant, ensems que matisat: "Són andorrans els fills, legítims o no legítims, nascuts a Andorra, de pare o mare andorrans, o nascuts a l'estranger, si el pare o la mare andorrans són

nascuts a Andorra” (art. 1).

El fill nascut a l'estranger, de pare o mare andorrans nascuts a l'estranger, no és andorrà d'origen. Té un dret d'opció a la nacionalitat andorrana, que haurà de sol·licitar davant un notari de les Valls, amb la condició que estableixi permanentment el seu domicili i la seva residència efectiva al Principat (art. 5).

Sobre aquest últim punt, observem el següent: a l'actual legislació andorrana hi ha una excepcional porta oberta per obtenir la nacionalitat, i és haver tingut un ascendent, pròxim o llunyà, de nacionalitat andorrana. La segona part de l'article 5 diu: “Les persones de tercera o ulterior generació nascudes a l'estranger, sempre fills de pare o mare andorrans, hauran d'acreditar, a més, tenir residència i domicili efectius al Principat durant els tres anys immediatament anteriors a la sol·licitud d'adquisició de la nacionalitat andorrana”. En un principi, la voluntat del legislador era limitar l'àmbit dels beneficiaris a la segona generació nascuda a l'estranger, amb la qual cosa no s'aplicava a la tercera o ulterior generació nascuda a l'estranger. L'ampliació és obra de la Llei de modificació del Codi de la nacionalitat de 1985, i l'opció no està subjecta a un termini fatal com abans: pot fer-se abans o després de la majoritat.

Sobre aquest mateix punt, fariem la crítica següent: la pràctica actual fa que si una persona té un ascendent llunyà andorrà –un besavi patern, per exemple– i vol adquirir la nacionalitat andorrana, s'obligarà abans el seu pare, que viu, que no és andorrà i que és més directe descendent d'aquell besavi, a fer-se andorrà; posteriorment, l'interessat podrà demanar la nacionalitat andorrana, que ja ha estat adquirida pel seu pare. Si es vol donar aquesta opció a la nacionalitat andorrana a qui tingui algun ascendent andorrà, per què s'ha d'obligar totes les persones vives que estan entremig de l'ascendent andorrà i la persona interessada a fer-se andorranes?

4. És possible ser andorrà pel sol fet de néixer a Andorra?

El 1941-42 apareix la figura de les primeres generacions. Els fills nascuts a les Valls, de pare no andorrà amb vint anys, com a mínim, de residència, eren considerats “com a andorrans”. La posició del decret era oberturista, a l'època, encara que no es concedís una veritable nacionalitat, ja que se'ls privava dels drets polítics.

El Codi de la nacionalitat, versió originària de 1977, va barrar l'accés a la nacionalitat andorrana obert els anys 1941-42 a les primeres generacions, ja que l'article 26, en versió defectuosa, deia que les persones nascudes a les Valls, filles de pare o mare estrangers nascuts fora d'Andorra “seguiran l'estatut personal dels seus pares, és a dir, no seran andorranes”. Aquesta mesura dràstica fou atemperada per la supressió de les primeres generacions existents,

que foren equiparades a la resta dels andorrans, i per algunes excepcions, com l'article 28 del Codi. Aquí trobem una data fatal: l'1 de gener de 1975.

Resulta que els nascuts després de l'1 de gener de 1975 no poden adquirir la nacionalitat andorrana per raó del naixement a Andorra i de la residència dels pares al Principat, però hi ha unes petites modificacions o derogacions al principi després de la Llei de modificació del codi. L'article 31 preveu, de manera excepcional, que els nascuts a Andorra després de l'1 de gener de 1975 podran adquirir la nacionalitat andorrana: a) si tenen un germà o germana nascuts abans de l'esmentada data i que siguin andorrans; b) si un dels progenitors pot acreditar que el dia 1 de gener de 1975 portava més de quinze anys de residència al Principat.

El que sí que queda clar és que la *segona generació* nascuda a les Valls és andorrana. Diu l'article 2.1. del Codi: "Són andorrans (d'origen): els fills, legítims o no legítims, nascuts a Andorra, si almenys un dels progenitors és també nascut a Andorra".

De *lege ferenda*, podríem pensar en la necessitat de facilitar l'accés a la nacionalitat andorrana a les persones nascudes al Principat i que han romàs sempre a les Valls, especialment els nascuts a les Valls i que són apàtrides per no seguir, per *ius sanguinis*, la nacionalitat dels pares, o precisament per ser fills d'apàtrides. Tenir en compte això estaria d'acord amb l'article 15 de la Declaració Universal dels Drets de l'Home.

5. És possible adquirir la nacionalitat andorrana per simple residència?

Llegint el Codi de la nacionalitat ens adonem que s'utilitza el terme "naturalització" (articles 4, 5, 6, i 7). La noció de naturalització del Codi no correspon totalment amb la d'altres sistemes jurídics. En primer lloc, no és possible cap demanda de naturalització per simple residència; en segon lloc, les situacions previstes exigeixen un vincle familiar estret amb un nacional andorrà (adopció, matrimoni...); en tercer lloc, els candidats tenen un cert dret a la nacionalitat andorrana en virtut d'aquesta connexió, i les autoritats andorranes competents el que fan es reconèixer aquest dret. Per tant, no sempre hi ha una decisió totalment discrecional de les autoritats andorranes, ni la declaració de l'individu és simplement una *conditio iuris* de l'acte de concessió de la nacionalitat per naturalització.

De *lege ferenda* es podria pensar en la conveniència de fixar les condicions o els requisits per poder adquirir la nacionalitat andorrana per simple residència. Utilitzar el que diuen el *Manual Digest* i el *Polítar Andorrà* sobre els *deu anys*, els mateixos que el Dret Comú exigia per adquirir domicili? Proposar un altre termini més llarg però raonable, tenint en compte la situació de l'actual societat andorrana?

Totes les idees exposades d'una manera breu es troben ampliades en el meu llibre *Nacionalitat i drets polítics al Principat d'Andorra*, Edicions Andorra Avui, Andorra 1989.

Ramon Viñas i Farré

*Professor de dret internacional privat,
Universitat de Barcelona.*

Nota. Actualment, és vigent la Llei qualificada de la nacionalitat, de 5 d'octubre de 1995. L'autor ha publicat un comentari sobre aquesta legislació al llibre *Andorra en el ámbito jurídico europeo*, Ed. Marcial Pons, Madrid 1996. En francès acaba d'aparèixer la veu "Andorre" al *Juris-Classeur Nationalité*, Paris 1996.

Política cultural nacional

“**E**l que més m'agradava freqüentar era el bar, alternar amb la clientela i escoltar les converses. Aquell bar, per mi, que havia de fer vida casolana cent per cent, era la pantalla que em reflectia la vida andorrana de 1942, tan diferent d'aquella Andorra que havia conegut per primera vegada l'any 1926, aquella Andorra que havia de mirar l'hort i la vinya, pobra i penada, que aprofitava les veremes de França per fer un raconet amb vista a l'hivern: com havia canviat tot! Ara tot eren grans comerciants i milionaris.

Les misèries de la guerra civil espanyola foren una riuada d'or per a aquest país. La segona guerra mundial l'havia convertida en la terra de promissió. Una veritable xauxa. Estàvem en plena època de les vaques grasses i el xampany corria com l'aigua enmig de la petulància que dóna el diner guanyat amb massa facilitat.”*

Dels anys quaranta als setanta, els andorrans hem alimentat el materialisme i ens n'hem alimentat alhora. No hem estat capaços de donar prioritat a la nostra identitat ni de trobar recursos per mantenir-la prou ferma. Ens ha mancat previsió i en aquests trenta anys s'ha anat covant la frustració de disposar de poques generacions que es prepararessin per fer front als reptes del futur d'Andorra. En aquelles dècades –i fins i tot ara– paguem les conseqüències de la manca de formació que permetés una reflexió prou crítica de la població.

País culturalment indefinit, el nostre, aiguabarreig etern en què tot és possible, fins i tot desconèixer el passat més immediat. L'època moderna –aquella que explica la raó de ser del país actualment– no pot ser analitzada com hom voldria perquè les autoritats concernides no faciliten la tasca dels historiadors. País culturalment ric, el nostre, ha vist allunyar-se tresors artístics

per sempre més i complicar-se-li el manteniment del que li era propi: la cultura popular dissenyada via oral, transmesa en una determinada llengua, amb la corresponent concepció del món; la inexistència d'un sistema educatiu propi fins l'any 1982, que porta diverses generacions a conèixer més i millor les realitats dels Estats veïns que les de la pròpia terra, pòsit que encara les marca actualment quan no saben o no poden o no els importa seguir l'actualitat social i política andorrana, fer ús del plaer de llegir en català, implicar-se en l'evolució del país per no restar-ne al marge.

En els anys de formació de l'Andorra moderna és veritat que no vam tenir els mecanismes per fer front a aquests reptes de futur de la nostra pròpia cultura i identitat, segurament perquè no disposàvem de conciutadans prou preparats, realitat que ara hem pogut capgirar. No és bo oblidar que hem tingut aquest petit parèntesi empobridor –de trenta o quaranta anys, tant és– però ara tampoc no és oportú creure que són els altres –els immigrants– els únics responsables de la nostra pèrdua d'identitat. Cada territori perd el que vol perdre. No és just culpar aquells que vénen a Andorra exigint el que encara creuen que aquest país els pot donar: riquesa inesgotable i immediata. Qui és responsable que aquesta mà d'obra famèlica vegi el país com un gran mercat laboral i no com una terra on integrar-s'hi? Són uns anys dels quals els andorrans ens n'hem de sentir força responsables. I malauradament, intueixo que ens n'hauem de continuar sentint responsables durant molt de temps, tal com avancen les coses.

Els andorrans i els catalanoparlants en general, sense haver de fer cap demostració de supervivència extrema, hauríem de plantejar-nos que sempre hi sortim perdent quan creiem que els grans reptes culturals, lingüístics, educatius, d'immigració i nacionalitat depenen de legisladors i polítics mentre que són aspectes que exigeixen una resposta personal que es faci evident per evitar una pèrdua de confiança en nosaltres mateixos: parlar en català amb els nostres conciutadans malgrat que l'interlocutor es comuniqui en una altra llengua, viure els nostres costums i fer-ne participar els nouvinguts, reclamar la presència única del català en els rètols comercials, publicitaris, indicadors viaris, a la premsa, en futurs mitjans audiovisuals, en els edificis públics...

Haurien de ser les institucions andorranes les primeres a promocionar el treball quotidià en català, amb la correcció indispensable en el tracte a la llengua oral i escrita. Funcionaris i autoritats parroquials o nacionals hauran de reconèixer que cal millorar el nivell lingüísticocultural de l'administració. Més quan se sap de l'existència d'institucions que menyspreen els signes externs de l'andorranitat –i després es queixen que no se les qualifiqui d'andorranes–. Parlo de les vegueries.

Per preservar l'escenari que ens envolta com a propi ens cal parlar en català i convidar la gent d'altres latituds que viuen al país a comprendre'l i parlar-lo per tal de mantenir-lo com a llengua útil. Malgrat tot, som realistes: a Andorra s'hi viu perfectament prescindint del català i de bona part de la cultura andorrana. No es tracta d'introduir-nos en la intimitat familiar de ningú, sinó d'expressar amb ferma convicció que desitgem que les relacions diàries extrafamiliars, en el cas d'una família no catalanoparlant, s'efectuïn en un clima d'expressa normalitat i que es puguin defensar en català allí i en el moment en què sigui necessari.

Cal que la llengua tingui una presència única per tal de fer-la útil. No s'hi val a confondre el turista amb el resident. És veritat que un país turístic ha de poder atendre amb correcció, però si arribem a traduir-ho tot, desapareix l'escenari natural dels catalanoparlants: el català desapareix o, en el millor dels casos, passa a tenir una presència testimonial. El món de la restauració a Andorra sap que està obligat a redactar els menús en català per una ordinació de l'any 1981, a més de poder-ho fer en altres llengües. No cal patir per les altres llengües; el mal està en la distorsió ortogràfica que pateix el català en el cas que hi aparegui escrit. Els rètols publicitaris han de ser redactats obligatòriament en català segons ordinació de l'any 1982, però poden dur expressions en altres llengües que haurien d'ocupar menys superfície que el tema principal redactat en català. En diversos casos, les altres llengües han desplaçat el català, sigui per l'ordre d'aparició o per la superfície ocupada. Per què aquesta necessitat d'afavorir la dispersió? Gairebé segur perquè no hi ha consciència de col·lectivitat nacional diferenciada dels Estats veïns.

Amb les xifres de la població a la mà, sabem que els andorrans són minoria –hem de partir, a més, del fet que no tots són catalanoparlants i que n'hi ha que, si bé ho són, no fan de la llengua una qüestió a normalitzar, per allò que abans s'indicava: han cursat estudis en altres llengües, s'han format mitjançant altres patrons culturals–, si bé hi ha catalanoparlants provinents d'altres territoris de parla catalana amb els quals s'aconsegueix reequilibrar lingüísticament el territori. Amb tot, el grup lingüístic de més pes és el castellanoparlant, seguit, a distància, per parlants portuguesos, francesos i anglesos. Molts residents comprenen la llengua i podrien produir perfectament en català, però no tenen oportunitats suficients, ja que els cercles laborals i d'amistats els identifiquen i els encasellen en la seva llengua materna. Com a molt, se'ls ajuda a introduir-se a la llengua castellana. De tota manera, s'observa cada cop més un altra actitud del resident acabat d'arribar: la d'introduir-se al més aviat possible en la llengua autòctona. L'explicació d'aquest fet pot trobar-se en la vitalitat i la competitivitat del mercat laboral, que alhora que s'ha sensibilitzat en el tema

lingüístic, no presenta les mateixes facilitats per trobar feina com anys enrere.

La comunitat andorrana ha crescut amb molta empenta. Una estadística que s'usa sovint –la població distribuïda per nacionalitats– remarca l'elevada xifra de població que representa el treballador temporer. Una figura polèmica des de diversos punts de vista –integració, immigració, seguretat ciutadana, sanitat–. No se sap fins a quin punt s'hi ha de comptar quan parlem de la construcció del país. Hi és i no hi és. Ell segurament l'haurà construït més que ningú, però no hi residirà de manera contínua. Difícilment entrarà en el grup dels que s'hi integrin. Andorra el continua necessitant? Depèn. Depèn del creixement econòmic que vulguem per al país.

Altres qüestions culturals interessants són la necessitat d'homogeneïtzar l'ús, la representativitat, la significació i la forma dels símbols andorrans. Una cultura que es vulgui dignificar sap que ha de respectar els símbols amb els quals se l'associa. Andorra no té, per exemple, una reflexió legislativa prou ferma sobre la bandera i l'escut. Mentre que la bandera és una, amb els colors ben identificats, l'escut disposa de diverses presentacions i colors, no apareix amb normalitat a la bandera –amb la qual cosa estem homenatjant altres Estats– i la bandera no té revisada en quines circumstàncies ni indrets ha d'erigir-se sola o sobresortir de les altres.

L'oci és un altre camp de batalla en el qual hi té molt a dir la política cultural d'un país. Tota la gamma de festes i celebracions ha de preservar els lligams amb la cultura andorrana i la llengua catalana. No podem acceptar el tòpic que les festes majors i de barri són per als immigrants, concebudes per a gaudi de la classe treballadora. Són i seran festes nostres en la mesura que s'hi participi activament, alhora que es recuperen antigues celebracions. El cinema a Andorra –l'oferta més constant d'oci– no és un mitjà utilitzat a favor de la normalitat cultural i lingüística. Proposo que en lloc de visionar els films traduïts al castellà –al Pas de la Casa, en francès–, s'opti per la versió original en els casos de pel·lícules filmades en català, castellà o francès, i versió original subtítulada en català per als films creats en llengua anglesa i altres. No es pot negar que aquesta mesura dóna un to de realisme al que ja succeeix en la majoria de les llars andorranes: la televisió se segueix en les llengües que dominen l'escenari lingüístic andorrà –català, castellà i francès–, aleshores, per què no hauríem de permetre que el propi mercat cinematogràfic ens serveixi per enfortir la diversitat lingüística i la presència de la llengua catalana? No és simplement una qüestió d'exhibidor privat. A Catalunya, la Generalitat ha optat per negociar-ho amb les principals xarxes de cinemes i aconseguir, d'altra banda, fer realitat una col·lecció de vídeos cinematogràfics en català.

L'oci pot ser, a més, motiu de descreït per a un país turístic. Realment, el

turista que ve a Andorra, vol veure espectacles de flamenc? On són els esbarts dansaires del país? Autoritats i propietaris de les sales de festes, pel mateix preu, poden oferir folklore andorrà amb tota dignitat.

Solucions? Enfortir els dos pilars bàsics d'una llengua: la família i l'escola. Som en una fase de recuperació del nucli familiar catalanoparlant, que ens falla per una qüestió demogràfica, alhora que són minoria els pares i mares no andorrans que es preocupen perquè els seus fills rebin una formació andorrana. Afortunadament, aquesta dada experimenta un avenç decidit; amb fermesa, l'Escola Andorrana troba el seu lloc en l'oferta educativa del país i ens assegura un pensament esperançador envers l'enfortiment de la consciència nacional, mitjançant un model obert a altres llengües i cultures. Infinítament més obert que el que els altres ensenyaments del país han pogut oferir mai als escolars andorrans, dels quals se n'ha obviat sovint la condició d'habitants d'un país amb característiques pròpies i diferenciades.

Obviar aquesta diferència durant anys és possible que es giri contra els ensenyaments que la practicaven; de la mateixa manera que s'ha girat contra els seus alumnes perquè, un cop ciutadans adults, no asseguruen un nivell de coneixença de la llengua i la idiosincràsia del país.

Quan parlem d'andorranització ens referim al procés, iniciat l'any 1972, que incorporava els ingredients autòctons –llengua i història– entre les assignatures que impartien els ensenyaments espanyol i francès. Amb resultats desiguals, hem arribat als nostres dies, marcats, penso, per una segona andorranització, que s'inicia ara, a la dècada dels noranta. L'andorranització de la societat civil, dels adults nouvinguts, dels analfabets de retorn, de tots els signes externs que fan país, dels pares i tutors que volen ser coixí d'informació i formació dels seus fills... Perquè ens cal mantenir –i en algun cas, recuperar– l'escenari que ens és propi: via fora!

Joan Ramon Marina Amat
Professor de català per a adults

*Francesc Viadiu, *Entre el torb i la Gestapo*. La llar del llibre, Barcelona, 1983, p. 66-67.

Personalitat, identitat, independència i llibertat

Identitat és un terme ambivalent, amb dos significats contraposats. En primer lloc, la identitat és la qualitat d'allò que és idèntic, i idèntic vol dir que és igual a una altra cosa amb la qual es compara. És a dir, que parlem en termes d'igualtat.

Però al mateix temps, la identitat va lligada al concepte d'identificació, és a dir, la distinció de la resta i, llavors, parlem en termes de diferències. Som capaços d'identificar una persona o una cosa perquè som capaços de trobar totes les qualitats que li són pròpies i que la fan diferent de les altres.

D'altra banda, no és possible parlar d'identitat sense pensar en una personalitat, perquè individu i persona són dos conceptes que van íntimament lligats l'un a l'altre. Com tampoc no és possible pensar en una identitat individual sense fer referència a la independència i a la llibertat.

Per això, quan un poble cerca la seva identitat, allò que veritablement cerca són totes les qualitats que li permeten dir que, essent diferents de la resta, conformen una manera de ser peculiar que el converteixen en una unitat, en un individu de més alt nivell d'agregació i d'integració.

Partint del punt més baix, és a dir l'ésser humà, el salt que es produeix des de la persona particular i concreta a la família és un pas senzill i ràpid, perquè existeix un vincle de sang o un parentiu. Arribar fins al concepte de poble o ciutat, també és força senzill, perquè el que fem és sumar famílies i cases. En gairebé dues passes ens trobem amb un concepte diferent, més ampli i amb personalitat pròpia, perfectament identificable, al qual podem posar un nom i que tindrà per límits els habitatges perifèrics. Aquí, en aquesta frontera, podem tancar la ciutat i fer-la créixer segons les necessitats, fins que es trobi amb un altre

poble o una altra ciutat.

Fins aquí no hem fet més que jugar amb elements purament físics: persones i cases. I amb tot això hem creat unitats identificables, és a dir identitats, que es diferencien de les altres identitats.

Però l'escala no s'atura on s'aturen les cases, sinó que continua, encara que a partir d'aquí els conceptes varien i adquireixen aspectes menys materials, en el sentit físic de matèria, d'element que pot tocar-se amb les mans, i comença un altre tipus d'identitat, més àmplia i més artificial en alguns casos.

Continuen existint fronteres físiques, però poden ser naturals i ben definides o artificials. Llavors s'han de cercar altres característiques que atorguen una personalitat pròpia. En aquest domini, tradicionalment, es parlava dels elements que diferencien clarament una unitat d'una altra i que es materialitzaven en:

- Les fronteres
- La història
- La llengua
- La cultura
- Els costums
- Les creences

De la suma d'aquestes qualitats sorgia la personalitat d'un poble, d'una nació, d'un país, i la raó de la seva identitat. I cadascuna evolucionava amb el temps, adquiria més personalitat, s'enriquia amb noves aportacions i exportava part de la seva riquesa, la que s'emportava qui marxava cap a altres terres.

Però ja hem dit que parlar de personalitat i d'identitat d'un poble no pot anar deslligat dels dos altres conceptes, que són independència i llibertat.

Pel fet que posseïa una història, que disposava d'una llengua que el diferenciava d'altres pobles, amb la qual cosa havia anat creant una cultura, que practicava uns costums característics i propis i que els seus habitants creien en les mateixes coses, havia de protegir i incrementar aquest cabal de coneixements, vetllar perquè no es perdés, perquè era patrimoni de la humanitat.

I és aquí on la independència té el seu paper, perquè és el recurs natural de què disposa la humanitat per poder conservar el seu patrimoni.

La humanitat sencera, contemplada com a unitat, és un individu amb una personalitat definida, que hom pot estudiar, i que es compon d'individus de dimensions més petites, però que són tots necessaris i tots aconsegueixen llur funció. Per poder acomplir aquestes funcions, han de menester, forçosament, la llibertat de fer-ho. És per aquesta raó que l'home s'aplega i forma grups i contribueix de forma natural a preservar la diversitat de cultures, de maneres de pen-

sar i de possibilitats de creixement.

Parlar de la identitat d'Andorra és parlar de la identitat de l'home i de la identitat de la humanitat, perquè ens estem referint al desig natural de guardar una personalitat. Ara bé, la realitat actual ens presenta una situació força complicada, perquè si partim de la signatura dels segons *Pareatges*, ens estem referint a més de set-cents anys d'història d'un poble, història que el diferencia de la resta de pobles, la qual cosa ja li atorga el dret de posseir una història pròpia. I si, a aquest fet, hi sumem que les fronteres han restat les mateixes segle rere segle, podem estar ben tranquils en aquest aspecte.

Si pensem en una llengua, el català ha estat i és l'oficial d'Andorra. Fins i tot hi ha petites diferències que només apareixen en el Principat, fet que marca una lleugera distinció amb la resta de països de parla catalana i que es converteix en un element diferenciador a favor de la seva personalitat i identitat. Però hi ha un altre fet que planteja seriosos dubtes respecte al futur. Les dades oficials del Govern andorrà mostren, referint-se a les llengües parlades al Principat, el panorama següent:

LLENGUA	PERSONES	PERCENTATGE
Català	20.047	44.50%
Castellà	16.811	37.30%
Portuguès	3.132	7.00%
Francès	3.035	6.70%
Anglès	891	2.00%
Altres	1.098	2.50%
		<hr/>
Total parcial		45.014
No declarats		1.152
		<hr/>
Total		46.166

QUADRE 1

La llengua oficial no assoleix ni tan sols la meitat de la població resident. Parlar, en aquestes condicions, de la llengua com a element diferenciador no és pas tan senzill.

Si ens endinsem en la cultura, hem de tenir en compte la poesia, les llegendes

des, la prosa, l'assaig, l'arquitectura i totes aquelles coses que caminen cap a la construcció d'una identitat. I en aquest punt és important fer la distinció entre la recerca d'una identitat i la construcció d'una identitat, perquè la recerca pot prendre's com l'intent de revifar quelcom que ja és mort, com l'intent de trobar allò que existia i es va perdre, mentre que la construcció parla de coses vives, que canvien, que s'emmotllen al present, però sempre amb una base del passat, amb una continuïtat històrica i natural. Aquí hauríem d'esbrinar si, en el moment actual, Andorra construeix la seva identitat, és a dir, si està canviant, o bé si el canvi és tan profund que, tal vegada, els andorrans estem intentant retrobar allò que s'està perdent.

Si volem parlar de costums, Andorra ha estat, tradicionalment, el país dels usos i costums. És també així avui?

I pel que fa a les creences, Andorra també ha disposat d'una llarga tradició en aquest aspecte, com qualsevol país del món que va néixer a l'ombra d'una religió concreta, que ha acomplert la funció integradora que la història li va atorgar. Però les situacions canvien i, per més que es vulgui disfressar la realitat, la llibertat de pensament ha dut també la llibertat de creences i la diversitat de religions, encara que no sigui de forma oficial, però la realitat és aquell fet davant el qual només cal una posició, que és acceptar-la. I parlar, avui en dia, de les creences com a element diferenciador no és gens clar, a menys que parlem del desig de pertànyer a un poble, a un país i a una nació, perquè els credos polítics poden ser diversos i els religiosos també. La unitat d'*altare* de què parlava Maquiavel ja no és sostenible en molts països actuals.

Arribats al punt en què la identitat era definida segons els paràmetres tradicionals i que conferien a Andorra tots els atributs necessaris per gaudir de personalitat pròpia, és important posar els ulls damunt el present per poder esbrinar el futur, perquè cal prendre d'altres paràmetres per poder donar una definició d'identitat, de diferenciació respecte d'altres unitats.

Les circumstàncies han canviat. La història del Principat ha anat evolucionant i Andorra ha passat de ser un petit país de conreu i pastura a sofrir l'explosió del turisme i del comerç. Una explosió en tots els sentits.

D'una manera simplista, es pot analitzar la nova situació com segueix.

En primer lloc, arriba un canvi de visió. El desenvolupament de les comunicacions fa que gent vinguda d'altres terres aporti una visió diferent del món. És gent que ens diu que el món és més ampli del que creiem, que més enllà de les muntanyes hi ha una forma diferent de vida.

En segon lloc, el descobriment fa que canviï l'economia, que els conreus perdin terreny enfront del naixement de la societat de serveis. Hi ha un salt prodigiós del sector primari cap al sector terciari, sense quasi solució de continuïtat.

I, en tercer lloc, les previsions resten ofegades per les corbes de creixement, la qual cosa fa que Andorra entri dins una espiral que es descontrola. La importació de mà d'obra aconseguix crear una situació impensable anys enrere. La població autòctona és minoria davant la immigració.

Què pot succeir, llavors, amb la identitat?

Lògicament la identitat ha de variar, perquè la composició ha canviat i la identitat d'un poble és la resultant de les identitats individuals dels seus habitants. És un procés natural d'evolució. Les estructures socials i polítiques que han funcionat durant molts anys no són eternes ni són infal·libles i van néixer per servir un poble. Pretendre continuar mantenint unes estructures desfades, tot creient que les persones han nascut per servir-les, condueix a situacions absurdes.

Quins són, doncs, els paràmetres que caldria tenir en compte per donar una nova definició d'identitat, que no plantegés els problemes que hem trobat? Doncs: la història, les fronteres, la cultura lligada a una llengua; la composició i les estructures.

Pel que fa a la història i a les fronteres, ja se n'ha parlat. També hem parlat de la cultura i de la llengua i hem descobert que la situació actual no és gaire tranquil·litzant. Al contrari, la llengua castellana ha fet un salt important i l'hem d'acceptar, perquè és un salt real i amagar aquesta realitat no condueix a res de positiu. Ens centrarem en els dos paràmetres restants.

1. La composició

És important mesurar les variacions de composició de la població del Principat. Utilitzarem les dades sobre el creixement de població activa que cotitza a la Caixa Andorrana de Seguretat Social. Els darrers anys, la mitjana mensual de cotitzants (assegurats) ha estat de:

ANY	NOMBRE	
	D'ASSEGURATS	% CREIXEMENT
1980	19.853	16.43%
1981	21.351	7.55%
1982	21.184	-0.79%
1983	21.468	1.34%
1984	22.311	3.93%
1985	23.232	4.13%
1986	24.775	6.64%
1987	26.249	5.95%
1988	29.438	12.15%
1989	(*) 32.963	11.97%

(*) dades provisionals

QUADRE 2

Contemplant el quadre 2 es veu que el creixement de la població assegurada no pot tenir les seves causes únicament en el creixement vegetatiu, sinó que hi entra en joc fortament un component migratori molt dinàmic, fet que es veu amb més claredat en el quadre 3, que fa referència al nombre de matriculacions des del moment de la creació de la Caixa Andorrana de Seguretat Social.

D'aquestes xifres es dedueix que més de 50.000 persones han treballat al Principat i han marxat i que, després de la davallada dels primers cinc anys de la dècada dels vuitanta, la corba torna a invertir-se i el creixement es fa progressiu, sense poder veure en quin moment s'aturarà.

Es lògic preveure que part de la gent que continuï arribant, a causa de les peculiaritats del Principat, serà gent de pas, gent que hi treballarà durant un cert temps i en marxarà, però al seu costat hi haurà gent que arrelarà i fixarà llur residència permanent a les Valls. Aquesta gent forma famílies, té fills i continua residint-hi. Tard o d'hora, Andorra els ha de tenir en compte, i ells són els que fan que la composició variï.

Una altra dada reveladora la dóna l'estudi de la població assalariada segons el seu lloc d'origen, és a dir de naixement. Aquí cal aclarir que estem parlant de lloc de procedència, no pas de nacionalitat, i que no s'hi compten tots els qui resideixen a Andorra, sinó aquells que figuren a la Caixa Andorrana de Seguretat Social com a personal assalariat, és a dir descomptant també els empresaris declarants de cotitzacions, els pensionats i els voluntaris (en altres

ANY	NOMBRE		% D'INCREMENT	
	TOTAL DE		MATRICULACIONS	
	MATRICULACIONS		MATRICULACIONS	
1968	7.227	7.227		
1969	2.690	9.917		37.22%
1970	2.442	12.359		24.62%
1971	2.711	15.070		21.94%
1972	3.194	18.264		21.19%
1973	3.699	21.963		20.25%
1974	3.722	25.685		16.95%
1975	2.997	28.682		11.67%
1976	3.417	32.099		11.91%
1977	4.347	36.446		13.54%
1978	5.233	41.679		14.36%
1979	6.060	47.739		14.54%
1980	6.652	54.391		13.93%
1981	4.756	59.147		8.74%
1982	2.922	62.069		4.94%
1983	2.854	64.923		4.60%
1984	2.943	67.866		4.53%
1985	3.220	71.086		4.74%
1986	3.755	74.841		5.28%
1987	4.426	79.267		5.91%
1988	5.795	85.062		7.31%
1989	(*) 5.991	91.053		7.04%

(*) dades provisionals

QUADRE 3

països es podrien assimilar als autònoms). També cal dir que aquestes dades corresponen al mes de desembre de l'any 1988.

Essent el desig natural del poble andorrà de preservar costums, llengua, institucions, creences, cultura i història, s'ha de menester un procés d'integració, gens senzill en una població que té un creixement vegetatiu molt per sota del creixement a causa de la immigració.

Un dels grans perills d'aquest creixement ràpid és la pèrdua del control i l'o-

LLOC DE NAIXEMENT	NOMBRE D'ASSALARIATS
Canillo	72
Encamp	207
Ordino	73
La Massana	92
Andorra la Vella	687
Sant Julià de Lòria	308
Escaldes-Engordany	552
Espanya	6.350
França	1.093
Altres	3.898

QUADRE 4

fegament de la cultura autòctona per part de la gent que arriba de fora amb una cultura diferent, amb l'aportació d'una llengua diferent i d'uns costums diferents. I és aquí on l'esforç que es requereix és d'unes dimensions espectaculars, tot i que no s'ha fet la distinció entre la gent de procedència d'una zona d'un país de parla catalana i dels procedents d'altres llocs.

A Andorra li ha estat fàcil mantenir la seva identitat durant segles, perquè el nombre d'habitants i les dimensions del país eren modestes, però la situació ha canviat i no sembla tenir un horitzó gaire obert, pel fet que l'espiral del creixement continua obrint-se i accelerant-se. D'altra banda, el moviment migratori pot fer que una cultura arribi a dominar la pròpia, si la població procedent d'un país concret augmenta sense que existeixi un procés d'integració acurat.

Parlar, en aquestes condicions, d'identitat es fa un xic difícil. Es pot, en tot cas, parlar d'identitat a través de la història, però definir la identitat actual requereix un estudi més profund, entre altres causes pel fet que no ha existit una política d'immigració clara, perquè els poders que hi entren en joc no es troben en mans dels andorrans, com es veurà tot seguit.

2. Les estructures

Com que la composició de la població resident ens planteja incògnites amb vista al futur, val la pena fixar els ulls en les estructures i pensar si és possible intentar un canvi.

Quan ens plantegem la possibilitat d'un canvi, podem pensar en dos tipus

d'estructures. Dues estructures que formen part de la identitat d'un poble i que responen a dues preguntes concretes:

–Què fa aquest poble? A què es dedica? Com es guanya la vida?

–Com es troba organitzat? Com pren les decisions? Qui les pren?

La resposta a aquestes preguntes és l'estructura econòmica i l'estructura política.

2.1. L'estructura econòmica

Basada en el turisme, l'economia d'Andorra cerca la visita en massa, l'entrada de diners a canvi de mercaderies importades d'altres països, cosa que crea una dependència pràcticament total dels mercats veïns. Això és normal, perquè el país no té riquesa pròpia ni recursos naturals a gran escala que li permetin d'exportar el producte de les Valls.

Aquesta opció del turisme a l'engròs, que ve amb l'afany de trobar a baix preu les mercaderies, ha dut a l'espiral de creixement de què es parlava en el punt anterior i que ha conduït a un canvi en la composició de la població.

Un aspecte, l'economia, fa que canviï l'altre, la població. Això comporta una pèrdua de la identitat primigènia i el naixement d'una nova personalitat que pot continuar variant sense parar. Llavors es corre el perill d'assolir la identitat de la manca d'identitat.

De tota manera, una de les claus per poder arribar al punt d'inflexió de la corba i canviar la tendència, sense modificar el creixement, es modificar els objectius econòmics. El binomi creixement-immigració pot invertir-se, si se cerca la qualitat i no la quantitat.

Si els andorrans no som capaços d'invertir el procés, hem de pensar que el deteriorament constituirà el pas següent, un deteriorament que ja comença a ser palès en el medi ambient i en la qualitat de vida. I una de les maneres que tenim de canviar aquesta tendència és passar d'una societat purament comercial a una societat de serveis: serveis turístics, professionals, financers, informàtics, fires, congressos...

2.2. L'estructura política

Al principi hem aclarit que la identitat i la personalitat no poden anar deslligades de dos altres conceptes: la independència i la llibertat.

Per què independència i llibertat?

Parlar de conceptes comporta el risc de la interpretació, perquè cadascú entén els conceptes d'una manera i, normalment, aquesta manera d'entendre'ls és cercant el propi benefici. Però la llibertat és una i no es pot parlar de massa o de massa poca llibertat. O es parla de llibertat o es parla de concessions, però no de llibertat. O es parla de llibertat o es parla de llibertats, que és un succedani de la llibertat. I la llibertat necessita la independència en matèria de decidir per un mateix.

Explicar l'estructura política d'Andorra allargaria massa aquesta exposició i ja s'ha fet en diverses ocasions. Per això m'estimo més centrar-me en un fet concret, llevat que no és l'únic i que no ha de ser necessàriament el més important, però com a exemple servirà.

Encara que en la pràctica no s'hagi produït, és perfectament factible que, si les estructures continuen com fins ara, es produeixi la paradoxa que un nigerià, un nord-americà, un japonès o una persona de qualsevulla altra nacionalitat accedeixi a un càrrec de responsabilitat dins l'administració del Principat, sense que els andorrans ho haguem demanat. Això es deu al fet que els coprínceps poden nomenar lliurement els veguers, càrrec que té un pes específic dins la vida política d'Andorra. Imaginem, per un moment, una situació, tal vegada absurda, però factible. Imaginem que és nomenat bisbe de la Seu d'Urgell un japonès i que, en arribar a aquestes terres, no coneix ningú. Una de les condicions per ser nomenat en un càrrec és que la persona nomenada gaudeixi de la confiança del nomenador. Per tant, aquest senyor, procedent d'altres terres, sense cap coneixença, pot prendre la decisió, davant la importància del càrrec, de cercar un col·laborador entre els seus coneguts i nomenar un altre japonès, perquè no hi ha cap restricció en aquest punt i si existeix només li cal atorgar la nacionalitat andorrana a aquesta persona.

Això és així perquè "són nomenats directament i personalment per cada copríncep, el veguer episcopal pel Copríncep bisbe i el veguer francès pel copríncep francès" (*Estudi sobre les institucions andorranes*, Enric Paris Torres, pàgina 27). I, d'altra banda, tenen autoritat "sens dependència de ningú més que dels Prínceps en totes causes".

Per tant, el perquè de la independència i la llibertat es troba aquí. Si els andorrans hem de preservar la nostra identitat, cal que gaudim de la possibilitat de prendre les nostres pròpies decisions, que tots els llocs públics (llevat dels coprínceps, perquè formen part de la història i de la identitat andorrana) estiguin en mans d'andorrans, andorrans de debò, no pas andorrans nomenats la nit anterior per poder ocupar el càrrec, sinó gent que coneix el país, que viu en el país i que viu pel país. I tot això es pot aconseguir amb una Constitució ben

estudiada, que no atorgui el poder absolut a ningú i que preservi la idiosincràsia i la manera de viure d'un poble. Llavors es podrà parlar d'identitat, perquè l'ordre de les quatre paraules que conformen el títol de la conferència s'ha d'invertir i dir: la llibertat atorga independència per definir una identitat que construirà la seva pròpia personalitat.

Aquesta és la fita que ha d'assolir el poble andorrà. En qualsevol altre supòsit, penso que és molt difícil parlar de construir una identitat i més val que comencem a pensar a anar a la recerca de la identitat perduda.

Albert Salvadó

*Enginyer industrial, escriptor, periodista,
director adjunt de la CASS.*

Mitjans de comunicació i identitat nacional

Voldria plantejar dues qüestions. La primera, en la qual segur que estem d'acord, és que entre els mitjans de presa de consciència d'un mateix i, sobretot, de presa de consciència del món que ens envolta, trobem, a les societats modernes, els mitjans de comunicació.

I, d'altra banda, si parlem de l'existència d'un país, tant com a element d'autoconscienciació dels connacionals, com per aclarir quin tipus d'informació reben aquests suposats nacionals, o quina imatge externa es dona d'aquests nacionals, és evident que en un món modern ens hem de plantejar quin paper hi poden tenir els mitjans de comunicació.

Per sort, en el cas andorrà aquesta anàlisi és relativament senzilla de fer, atès que el país és petit, per les condicions conegudes de tots. Fins pràcticament el 1930 es tractava d'una societat amb un nombre d'habitants no superior a les 6.000 persones. Era una societat de cultura segurament més oral que escrita, tot i que hi ha molta escriptura, d'una societat més oberta del que fins ara s'ha dit, ja que, com més s'investiga al llarg del segle XIX, i quan arribem al segle XVIII, veiem que els andorrans tota la vida han anat a París, superant tota mena de dificultats, i a Madrid i a Barcelona. Per tant, no és veritat que no n'hagués sortit mai ningú, sinó tot al contrari, es tractava d'una gent que viatjava molt i que havia llegit i era instruïda.

Sí que és veritat, però, que els mitjans de comunicació moderns no hi apareixen fins molt entrat el segle XX, i com que es tracta d'una comunitat petita, tot el que hi passa és més fàcil de resseguir.

Pel que fa a la primera codificació i anàlisi seriosa d'Andorra, s'ha de citar la magnífica obra de Brutails *La Coutume d'Andorre*, de finals del segle XIX. És un

text d'usos i costums i explica què passava en aquest país en un moment determinat. És una obra magnífica, on hi ha recollides moltíssimes dades i, com diu Joan Becat, va provocar una reacció: al cap de quatre anys d'haver aparegut el text de Brutails, es va encarregar al veguer Pallerola que també fes el seu. Es tracta d'una obra molt important i poc citada, *El Principado de Andorra y su constitución política*. Va aparèixer quan Pallerola feia ja gairebé quinze anys que era veguer i a Andorra n'havien passat de tots colors. Pallerola parla de drets reconeguts a Andorra, del dret d'emissió i publicació del pensament: "Exterioriza o comprende la libertad de exteriorizar el individuo sus sentimientos, sus ideas, ya de palabra, ya por escrito. En Andorra, dada su constitución y la condición de su Príncipe Soberano, no puede existir semejante derecho".

Així doncs, si els responsables del funcionament del país creuen que, vist com van les coses, no pot existir aquest dret, no s'exerceix. Per tant, no hi ha solament un problema de petitesa, de suposat tancament, de raons històriques, sinó un problema de voluntat, de mantenir l'extensió de pensament en uns termes molt concrets. Aquesta frase, dita així, surt del context. Cal recordar que Pallerola és un veguer nomenat pel bisbe Casañas, que va plantejar una qüestió importantíssima: no pot exercir de mestre a Andorra ningú que no tingui permís de la Mitra, en cap escola. Aquesta declaració afecta totes les escoles dels comuns i provoca una gran quantitat de problemes que s'intenten pal·liar amb accions tan peculiars com pot ser privant tot el territori de les Valls d'Andorra de la celebració de tots els sagraments durant dos anys.

Finalment, hi va intervenir la Santa Seu i es va restablir l'ordre, també per procediments tan insòlits com fer que l'arquebisbe de Tarragona hi posés pau i tranquil·litzés, al cap d'un temps *promovetur et remebeat*, el cardenal Casañas a Barcelona, on torna a tenir un gran problema, amb l'ajuntament d'aquesta ciutat, que en aquells moments, l'any 1908, implanta un pla –avui encara reivindicat per les escoles laiques a la ciutat de Barcelona– que porta a la qüestió del pressupost de cultura de l'ajuntament del 1909, tema absolutament central en la història del catalanisme.

Tota aquesta qüestió explica que Pallerola, el 1912, justificqués que no hi hagi uns mitjans de comunicació moderns a Andorra. Hi ha altres problemes que sovint s'obliden, com per exemple, que no hi ha cap impremta, no n'hi ha cap fins pràcticament al 1940.

Enric Canturri publica les *Memòries* a l'importantíssim setmanari *L'Alt Pirineu* a la Seu, perquè no hi ha una impremta on es pugui fer res a Andorra. Tots els papers de la concessió de FHASA estan editats a Tàrrega, perquè no hi havia un lloc a Andorra on es pogués imprimir. I és que no hem d'oblidar que, en termes de lletra impresa, és bastant normal que en un país tancat, petit, amb difi-

cultats i poc reconeixement i, a més a més, sense mitjans, no hi hagi premsa.

El primer intent de premsa moderna a Andorra és la revista *Les Valls d'Andorra*. Qui la publicava i per què? El fundador –i així ho signava perquè no en quedés cap dubte– propietari i director era Josep Alemany i Borràs.

Qui és Josep Alemany i Borràs? El gerent d'una publicació cabdal i bàsica del catalanisme que es diu *La Il·lustració Catalana*, propietat de Francesc Mateu, des d'on es fa tota la campanya en contra de l'acceptació de les normes de Fabra. Era una revista setmanal que durant vint anys va tenir una importància enorme. Quan aquesta gent, en un moment determinat, decideixen fer una revisteta per a Andorra, s'hi aboquen i, a més, saben perfectament de què parlen en termes de catalanitat.

El que passa amb aquesta publicació és que un cop editada, el síndic es dirigeix a tots els comuns i els diu: "Honorables Cònsols Major. Al Consell d'Andorra, a aquesta Sindicatura ha arribat la notícia que s'ha intentat publicar a les Valls un periòdic mensual, titulat *Les Valls d'Andorra*, sense la corresponent autorització i censura, i com que això no és lícit, dec prevenir el vostre (...) que se serveixi prohibir en sa parròquia la publicació i propagació d'aquest periòdic i la circulació pel correu de la mateixa i dels seus materials".

Es troben els materials, se sap a qui anaven adreçades les revistes i quins eren els corresponents dels pobles, i com a conseqüència, d'aquesta publicació, se'n fa una recollida exhaustiva i a la pràctica no se n'ha divulgat ni un exemplar a les Valls d'Andorra.

La publicació era innòcua, només cal llegir-la. La primera data de sortida és el gener de 1917 i al cap de dos anys, exactament el 19 de gener de l'any 1919, s'intenta tornar a fer aparèixer la mateixa publicació, pels mateixos personatges, amb la mateixa situació, amb el canvi de l'editorial, que ara diu: "Al tornar-hi". S'hi explica com va anar el segrest i s'hi reproduïx l'ordre de segrest. Havia de tenir una periodicitat mensual a les Valls d'Andorra i anava dirigida a Joan Pla de Canillo, Josep Ferrer de la Massana, Llorens d'Encamp, Alfons Areny de les Escaldes, Amadeu Rossell d'Andorra i altres, que han estat detinguts, i també el conductor, Bartomeu Font.

Per tant, detenen el transportista, i aquí s'acaba la broma. Però al cap d'un temps, la publicació surt explicant coses del tot elementals, com la major part de la premsa de l'època. No hi havia uns grans pronunciaments, ni s'hi tractaven qüestions que no estiguessin reflectides a la premsa, no pas només a la de comarques, sinó a la premsa de la capital barcelonina d'aquests mateixos anys.

Tot i que això hauria de ser poc rellevant, va provocar una reacció dels veguers, que va desembocar en una disposició: el decret del 7 de maig de l'any 1919, que va aparèixer cinc mesos més tard i que, com sabeu, continua essent

avui el document bàsic que regula les publicacions i les empreses editorials a les Valls.

L'article primer del decret diu així: "Tot diari, escrit o periòdic andorrà, qualsevol que sigui la impremta en què es faci, ha de tenir un gerent responsable. Aquest gerent ha de ser andorrà i resident a les Valls, major d'edat, estatus civil, que ofereixi garanties de moralitat i de solvència i sigui acceptat per la vegueria abans de la publicació". Posteriorment, per fer un diari a Andorra, hom s'ha d'acollir a les regulacions del decret de les vegueries del 15 de desembre de 1961, que diu:

"Article únic. Les disposicions del Decret del 7 de maig de 1919, referents a les publicacions de diaris i periòdics, s'han d'entendre en sa totalitat. Cap publicació, qualsevol que sigui la seva naturalesa i la seva periodicitat, no podrà tenir lloc a les Valls d'Andorra sense la prèvia autorització dels M.I. Veguers". No hi ha referència més explícita, estem a la legislació que es va fer l'any 1919.

Aquesta legislació dóna un poder absolut d'intervenció i de censura als veguers. És una regulació diferent i més estricta que la que hi havia aleshores a França i a Espanya en aquells anys. La legislació francesa de premsa esdevindria molt liberal. La llei de 1901 exigeix una autorització als periodistes per inscriure's, però cal saber qui és el propietari real de la publicació; això és una altra qüestió, però pren el caràcter d'unes intervencions administratives.

Així com a França sí que hi ha una llarga regulació de la pràctica jurídica i de la possibilitat de presentar un contenciós i de protestar o de recórrer algunes de les decisions, avui encara a Andorra està per veure què passaria si es protestés seriosament contra les decisions dels veguers, i més quan hi ha poders més secrets, que potser obligaran a donar la raó, però és ben evident que el personatge se'n recordarà.

Aquesta regulació explica part de les dificultats, i si, a més a més, no hi havia impremta, és lògic que la premsa de temes andorrans no s'hagi fet a Andorra fins fa quatre dies. Si es vol llegir la premsa, la que en diem avui premsa de temes andorrans, s'ha de recórrer a l'anàlisi de la premsa dels exiliats per motius econòmics, és a dir, emigrants –que segurament haurien preferit aquesta expressió–, tant sigui a Barcelona com a Besiers.

Els dos òrgans en els quals s'expressen clarament les opinions andorranes són el *Butlletí de la Societat Andorrana de Residents a Barcelona*, des de l'octubre de l'any 1929, i *Reveil d'Andorra*, des del novembre del 1931, a Besiers. Tot i que la Societat Andorrana de Residents a Barcelona, en els seus estatuts, que reproduïx un dels seus butlletins, recomanava als socis que no intervinguessin en la política espanyola, veiem el propòsit d'aquesta societat de participar en les accions polítiques a Andorra.

Amb el temps s'esbossen les lleis i resulta que passen altres coses i, entre

aquestes, la Societat Andorrana es divideix i, per tant, hi ha una segona Societat Andorrana, que fa una revista amb un títol inequívoc: *La Nova Andorra*, segurament amb diners d'aquell famós alemany Weillemann, un afer confós. Però per sort, al final del 1937, amb la guerra civil, tothom va pensar que ja estava bé d'experiments i que s'havia de tornar a casa. A més a més, començava a haver-hi possibilitats i, per tant, els estudiants andorrans a Barcelona tornen a Andorra, on s'estableixen i acaben, després de l'any 1940, vivint amb una certa normalitat.

Si es vol conèixer la informació sobre temes andorrans, cal seguir aquesta premsa d'emigrants. No és una premsa tan *sui generis*, tots els països en tenen. És igual que quan parlem de problemes de catalanisme: ¿És que la revista del Centre Català de l'Havana pot ser presa com un termòmetre del que passa en la mentalitat política de la Catalunya dels anys vint? Devien fer una cosa semblant, més senzilla, tenien el mar entremig, però de tota manera, ha d'haver-hi una distorsió d'òptica considerable.

Una altra font són dues publicacions gens neutrals. Una és *El Cadí*, quan FHASA aconsegueix la concessió. Uns quants mesos abans d'aconseguir-la, una primera qüestió òbvia és crear bon ambient a favor de la concessió i dels beneficis que la concessió aportarà a Andorra. Per tant, el Sr. Mateu, primer de tot, s'encarrega de trobar el Sr. Josep Maria Malageda de la Seu i li encarrega que editi una publicació dels interessos comarcals de les Valls del Valira i del Pirineu en general, que tracti, fonamentalment i en un sentit ben clar, els problemes d'Andorra. I per si no n'hi hagués prou, en el primer número hi ha un article de dues planes en què el Sr. Mateu explica perquè s'ha enamorat d'Andorra i, per tant, no hi ha més dubtes.

L'única col·lecció que existeix avui d'aquesta publicació és a la biblioteca personal de Miquel Mateu, a l'arxiu del Palau de Peralada. És evident que l'amo és l'únic a qui finalment van enquadrar una col·lecció completa.

Miquel Mateu era fill de Demià Mateu; era un personatge importantíssim de Renovació Espanyola i, per tant, dels monàrquics, dels alfonsins, a Barcelona. Els anys trenta, la família real ha marxat d'Espanya, i Miquel Mateu és nomenat alcalde de Barcelona, des del febrer de l'any 1939 fins al maig del 1946, d'on surt per fer de representant del govern franquista –de tot l'Estat espanyol– a París. Franco sabia perfectament qui era Mateu ja abans de ser nomenat alcalde de Barcelona. És evident que era un company de Renovació Espanyola, que era un grup d'extrema dreta, amb una posició claríssima en el panorama polític d'aquells anys.

L'altra revista que sorgeix, *L'Alt Pirineu*, és una revista que paga Enric Canturri, alcalde de la Seu d'Urgell i responsable d'Esquerra Republicana de Catalunya i diputat, més tard, del Parlament de Catalunya en representació de

l'Alt Urgell. Amb aquestes dues publicacions, que es fan a la Seu d'Urgell i que parlen cada setmana o cada quinzena d'Andorra, hi ha molta informació.

Per tant, quina idea, quina opinió en podem treure, d'uns mitjans una mica més llunyans? Ara bé, els mitjans més directes, de més a prop, donen una visió d'una Andorra molt lluny de la unanimitat, molt lluny del "tot va bé" i molt lluny de la imatge que sovint s'ha volgut donar després, entre altres coses perquè s'ha volgut facilitar que la gent arribés als mitjans. Que Andorra era una societat complicada i que hi havia grans tensions era una opinió absolutament coneguda i compartida per tothom a Catalunya durant els anys trenta.

I és que hi va haver molts problemes a Andorra durant aquells anys. N'hi va haver de positius i de negatius; de naturalesa molt política, com la revolta de l'any 1933, i altres d'absolutament folklòrics, com el tema de l'estiu, el singular embolic tractat en centenars de pàgines de les pretensions de Borís de fer-se nomenar rei, i de la resposta, i de la policia que l'expulsa i de la intervenció del bisbe, que l'excomunica, a la qual cosa ell respon declarant-li la guerra... Tot això era tema de conversa, perquè passava al mes d'agost del 1934. I tal com va passar aquell mes d'agost, si ara un boig declara la guerra al bisbe de la Seu d'Urgell, té garantida la primera pàgina del periòdic durant dies. Doncs això mateix va passar el 1934.

Tenia alguna versemblança la reivindicació? Cap ni una. Tenia precedents? Sí, tenia el precedent que en aquells moments a Andorra, pagant, com segurament també ara, es podien fer moltes coses, com a tot arreu. No ens enganyéssim, el que passava a Andorra no era diferent del que passava en molts altres països del món. Si un ve i et diu: Quants diners vols per fer-me ciutadà?, a d'altres amb pitjors antecedents que ell els n'havien fet, com algú dels qui avui reivindica que, tot i essent jutge d'apel·lacions, pràcticament no havia posat mai els peus a Andorra. Passaven moltes coses.

Una publicació tan insòlita com *Andorra Agrícola*, dirigida per Pau d'Areny-Plandolit, és una publicació que està bé, amb voluntat d'intervenció política. Avui sabem que Pau d'Areny-Plandolit ofereix al govern espanyol, a canvi d'una mòdica remuneració, fer propaganda de la seva política. Curiosament, aquest informe va anar a parar al ministeri d'Afers Exteriors, és l'informe d'un aleshores funcionari –que a alguns els sonarà– Josep Carné, i diu: "No val la pena de pagar uns espies a Andorra, és tot tan públic i notori que no fa falta que subventionem ningú". Amb la qual cosa el Sr. Pau d'Areny-Plandolit no arriba a cobrar res. Però l'oferiment és fet i negre sobre blanc, cosa que no diu gaire en favor d'aquest personatge.

I, per això, els andorrans fareu bé de malfiar-vos dels barcelonins, en especial dels qui molt sovint volen fer experiments a Andorra, com el que aconse-

gueix de muntar aquella primera explotació, únic exemple pràcticament al món, on es porten a terme les idees del georgisme. Allò de la societat sense impostos a cap nivell que permet comprar una finca a Andorra valent-se del fet que no hi ha fronteres ni tarifes a la frontera.

Quin paper ha fet la premsa a Andorra? En resulta un paper bastant estrany, perquè fonamentalment no n'hi ha hagut fins a l'any 1950, i comença amb aquells *Anuaris d'Andorra*.

Les publicacions andorranes serioses comencen l'any 1961-1962. Contràriament al que es diu –i jo no hi entenc gaire però em sembla que no són veritat algunes coses que moltes vegades veiem molt normals–, la llengua de prestigi és el català, i és d'on surt la cultura escrita. Es diu que a Andorra no pots fer gaire política si no saps expressar-te en català. Tots aquells símptomes de què es parla, de la primera llengua i de la diglòssia, són certs o no són certs? Si són certs, tots s'apliquen a Andorra: la primera llengua amb prestigi és el català. No és el meu camp, i ho deixo per a un altre, però de tota manera hi hauríeu de trobar una explicació.

La segona qüestió que convé recordar és la imatge de la premsa. Però quina imatge? Per a qui està pensada la premsa andorrana? Fonamentalment per a la gent que viu dins les fronteres, però és evident que totes i cadascuna d'aquestes publicacions han intentat ser venudes a fora. No voldria dir-vos la dificultat que tindreu si voleu comprar tres setmanes seguides el *Poble Andorrà* a la Rambla, potser el trobareu aquesta setmana, però passaran mesos fins que no en trobareu un altre exemplar. La subscripció és una altra història, també em puc subscriure a *La Gaceta* allà a Moscou i rebre-la cada mes a casa. Però així s'escampa poc la idea de país.

La publicitat d'Andorra està feta per als qui viuen a Andorra, no per als de fora. I és una premsa, l'andorrana, econòmicament sana, aparentment hi ha una gran quantitat d'anuncis, alguna cosa han de pagar per forçar el consum d'una gent de Barcelona, d'una gent de Lleida, d'una gent de la Seu. Però si no la veuen, aquesta premsa! Està feta només per a la gent andorrana.

Per tant, amb la premsa, ens tornem a trobar amb una pega que surt contínuament: massa mirar Andorra des d'Andorra estant i la intenció mateixa dels andorrans. És cert que la premsa té una funció d'autoconscienciació, però no es pot reduir a aquest aspecte. La premsa a Andorra ha tingut comportaments positius, com ara l'ús unànim de català, segurament imposat per les obligacions administratives, amb bon sentit de les vegueries. Tret d'una cosa, avui ja rectificada, sí que hi ha hagut un intent que l'*Informacions* fos la premsa francesa i, continua essent la premsa profrancesa. Però, avui, el text bàsic està fet en català com a ús de la llengua acceptada.

Una premsa que segurament és massa nombrosa, curiosament. Vull tornar a insistir en la perversió de les funcions de la premsa. Ser propietari de premsa a Andorra és manar moltíssim, com s'ha demostrat fa uns mesos; si no hagués estat pel director d'un diari, no sé què hauria passat amb segons quin altre personatge, no hauria tingut el tracte que ha tingut, tot i que el tracte és duríssim, però és que les conductes també tenen graus.

El debat a la premsa és imperfecte, però ha cobert el debat polític que hi havia al carrer i en alguna entitat. Durant anys, només ha estat una revisteta de vuit modestos fulls que es diu *El Punt Polític* i ha fet molta més política i molt més per l'avenç polític d'Andorra que moltíssimes converses de cafè.

La premsa, doncs, ha tingut molt paper a Andorra. Seria bo que reflexionéssim amb més profunditat sobre quina ha estat la seva funció.

I no voldria concloure sense fer dues referències a dues qüestions molt centrals. L'una és sobre la ràdio, que és de les coses que segurament conec més, tot i la ignorància infinita, perquè hi he treballat bastantes hores i conec força bé el que ha passat amb les ràdios a Andorra.

Per estalviar-vos processos, diré que és un element nefast de desnacionalització d'Andorra. Per què? Perquè, per exemple, d'una de les dues emissores no n'ha sortit mai de la vida una sola paraula en català ni sobre cap qüestió d'Andorra.

A Ràdio Andorra no ha sortit mai ni un minut d'informació sobre Andorra, mai en quaranta anys d'història de la ràdio. Amb declaracions explícites de per què no surt, explicables. L'any 1940, quan comencen les emissions serioses, els alemanys volien que es fes una informació; el 1946, els francesos en volien una altra, pel que sigui el Tremoulet s'escapoleix, som a l'any 1948 i, ja estem salvats. I ara aquí, si no n'hem fet no en farem i, ara que vindrà i, ara que hi ha l'emissora però és profrancesa i ara que si nosaltres seríem els proespanyols... Total, res.

I Sud Ràdio, no és fins molt enllà que comença un informatiu, a tres quarts de quinze, que no escolta ningú i que, això sí, s'acaba amb uns breus mots, intemporals i que podien estar escrits tant l'any 1970 com l'any 1952 com l'any 1906, del mestre Fontbernat, que fa una glossa literària abans d'anar a dormir: Avui que ha fet tanta calor a les Valls d'Andorra i demà que vindrà humitat... Aquests textos estan recollits i es poden llegir, no m'invento res, ni una paraula.

Fontbernat és una persona que té una grandíssima tradició dins la cultura catalana, de Prats de Molló, és el comissari de ràdio a la Generalitat de Catalunya durant molts anys, sap perfectament com es fa una ràdio amb informació i, segurament, no va trobar una altra manera d'intervenir que fent una

glossa poètica. No és en descrèdit de Fontbernat, però la ràdio, com a ràdio, no ha fet res.

I quan fa un informatiu, així que comença diu: com que aquí no arriben teletips, la redacció cap a Tolosa i que expliquin la realitat de Tolosa, perquè en realitat com que la nostra àrea és el sud de França, el que ens convé es un informatiu per al sud de França i, al cap d'un any ja s'ha entès amb Ràdio Montecarlo i després amb Ràdio Luxemburg per fer les emissores perifèriques. Tot el que emet no interessa gens els andorrans.

Les ràdios, doncs, tenen tres funcions: informar, formar i divertir. La més senzilla de totes, la d'informar, és nul·la; la de formar, estaria per veure què passava. A què s'han limitat, doncs? Només a divertir. Però això no dóna cap utilitat ni cap consciència ni res, al contrari, el que fa és automàticament extreure els grans circuits del món de la comunicació i, per tant, ofereix una despersonalització profundíssima.

Ara no ens recordem de com eren les emissions dels darrers anys de Ràdio Andorra, però eren les multinacionals del disc i mai de la vida no hi va haver cap referència ni cultural ni del món europeu. Ja no dic l'any 1940, sinó els últims anys, i Sud Ràdio exactament el mateix. Els últims anys, Sud Ràdio ofería una programació – no m'atreveixo a dir la paraula, perquè caldria un debat més a fons–, d'alienació i, en tot cas, des del punt de vista nacional, d'absoluta alienació.

Quin paper han fet les ràdios? Tristíssim. Davant qualsevol cosa que es vulgui fer amb ràdios, caldria pensar-hi molt perquè no tornés a passar el que va passar, tant amb la ràdio espanyola com amb la francesa. I les petites i torturades i complicadíssimes experiències d'aquesta emissora que té el lloc d'emissió a la Seu d'Urgell, però que tots sabem que té la seu en el mateix edifici on l'ha tingut Ràdio Andorra durant quaranta anys, i que s'ha aliat, evidentment per raons comercials, amb Cadena 13, una cadena no neutra a Catalunya.

Si penso que els temes de la ràdio han anat fatal i que poden anar encara pitjor, no cal dir com sóc de pessimista pel que fa al tema de la televisió, que té infinita més potencialitat i, per tant, preocupa infinitament més els uns, els altres i els altres.

I, a més a més, és un invent infinitament més car que la ràdio. La televisió costa, de mitjana, a hores d'ara, uns cinc milions cada hora. Si es vol fer una televisió que se la miri algú, ja podeu començar a moure la imaginació pensant en la quantitat de diners que es necessiten. Que a Andorra hi haurà anunciants que pagaran, segur, però ja parlarem de si hi haurà prou anunciants per pagar una televisió.

A Andorra hi ha uns 50.000 habitants. Hi ha uns anunciants que pagaran, anirem a hores, farem simplement una hora al dia. Quin suport es pot obtenir de la publicitat? A qui va adreçada? Als andorrans? No té lògica. Als barcelonins, que és el mercat de consum d'Andorra? O als qui avui vénen a Andorra a comprar, o als qui vénen amb un autobús de Múrcia que ha sortit divendres a la nit, no sé a quina hora, que compren i diumenge a la nit tornen a ser a Múrcia? A aquestes persones, cal fer-los televisió?

Això no va així, com us podeu imaginar. D'aquestes qüestions no en parla ningú, i és evident que la televisió no està definida, que els dies de la Fira era Telefira i que molt sovint un país petit ha de promocionar les iniciatives petites. Per tant, hi haurà molts espais de Telefira. Però les iniciatives fetes fins ara no permeten parlar seriosament encara d'una possibilitat clara de televisió, sobretot si no es parla seriosament de qui la mirarà i qui la pagarà.

D'aquesta qüestió, que segurament és deformació d'economista, no veig que se'n parli gaire. I en tot cas, pels papers que lleigeixo, no es pot fer l'encàrrec de muntar una televisió a qualsevol persona. L'Enric Canals va muntar una televisió que és TV3, que tots sabem el que ens costa, 15.000 milions de pessetes al cap de l'any. El govern andorrà, creu que es pot fer una televisió tipus TV3 i està disposat a gastar 15.000 milions de pessetes amb la TV3 andorrana? I el govern espanyol, i la Sofirad, organisme encarregat des de París, des de Madrid, s'ho empassaran tot, oi? Bé, doncs, és evident que no, per tant, està bé que se'n comenci a parlar.

L'Enric Canals prou feina té a convèncer la gent. Jo no voldria que això s'interpretés com que no es pot tirar endavant. Em sembla que és un projecte que encara no està prou madur.

I amb els papers que tenim avui sobre la taula, previsiblement es va a una solució tipus ENAR, que ja sabem com ha anat de bé, i no sembla, avui per avui, que els representants dels coprínceps estiguin disposats a cedir la possibilitat de vet en cap terreny com a principi; exercir-lo és una altra qüestió. Anem, doncs, a una fórmula ENAR, absolutament, amb vets per totes bandes. A l'hora de fer els estatuts, tampoc no és un bon presagi.

Quin paper pot fer la premsa, doncs? Ho té difícil, i, en tot cas, la premsa andorrana s'hauria de plantejar altres problemes, a part d'informar els andorrans, en uns àmbits més amplis i, per tant, cal que entre tots puguem trencar una mica aquest cercle viciós en què sembla que es mou la comunicació.

Voldria dir que no tot són punts negatius. Tenint 30.000 lectors potencials, com és que ningú no s'ha llançat a fer una revista en castellà a

Andorra? No critiquem tant les institucions, que potser ho estan impedit. El mercat serà infinitament més dur.

Eugeni Giralt

*Economista, professor de la facultat
de ciències de la informació de Barcelona,
representant d'Amics de la UCE dins el Patronat.*

Cloenda

Aquesta reflexió, feta sis anys després de la Diada sobre *La identitat nacional*, té un doble motiu de satisfacció.

Primerament, pel fet de poder-la fer quan tot feia pensar que, perduda la major part de la documentació, no es veuria materialitzada mai més, malmetent així les reflexions aportades aquell dia, i trencant-se el cicle de materials que per meditar, opinar i evolucionar la Societat Andorrana de Ciències, des dels seus inicis, ha volgut, amb les seves diades andorranes a la Universitat Catalana d'Estiu a Prada, fer arribar a la societat andorrana i divulgar dins la societat catalana.

En segon lloc, perquè el tema tractat té un alt interès en l'actualitat de fa sis anys i en la d'avui, en què els conceptes de nacional, Estat i identitat, catalanitat i andorranitat, llengua i cultura, són en profunda evolució i, per tant, revisió i objecte de reflexió, d'anàlisi i de noves formulacions.

Andorra, en el seu llarg esdevenir com a territori poblat, ha estat considerada tribu, poble, nació, principat i Estat (entre altres mencions).

Retrobar-nos en el que hem estat i definir-nos en el que som i volem ser és un exercici que, més enllà del simple plaer erudit, ha de conduir-nos a entendre més bé el món en el qual ens trobem i al qual ens devem, solidàriament amb tots els seus altres usuaris. En la relació amb el qual hem de posar al capdavant també la nostra divisa nacional: *Virtus unita fortior*.

A més d'obligat, és un motiu de satisfacció poder agrair a tots els ponents la seva contribució, i a tots els assistents el seu suport i interès.

Finalment, voldria recordar que el contingut enregistrat del que es va dir en aquesta diada, incloent-hi els debats (no transcrits en la publicació) es troba a la disposició de qualsevol interessat, per a la seva lliure consulta, a l'Arxiu Nacional d'Andorra.

Antoni Pol i Solé

Representant de la SAC a la UCE

Annex

Convocatòria i programa previst

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU 1990
Prada del Conflent
Del 16 al 25 d'agost

3a DIADA ANDORRANA A LA UCE

TEMA: LA IDENTITAT NACIONAL
Dissabte, 18 d'agost de 1990
Organitza: SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES

1. Concepte d'identitat nacional.
2. La comunitat nacional andorrana.
3. La nacionalitat andorrana, avui.

4. Andorra i els Països Catalans.
5. Andorra i Europa.
6. Andorra en el context mundial.
7. Les fronteres nacionals.
8. Progrés i identitat.
9. La política sobre nacionalitat.
10. El futur de la nacionalitat andorrana.

La preparació de ponències sobre aquests punts o altres de relacionats amb el tema, està oberta a tota persona interessada.

Presentació de textos a la SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES - C/ de la Borda, s/n - Edifici Rosella Despatx 23 - Tel.: 29729 - 21481 - 51540 - ANDORRA LA VELLA, o presentar-los en el curs de la Diada.

3a DIADA ANDORRANA A LA UCE Prada del Conflent (Catalunya Nord)

TEMA: LA IDENTITAT NACIONAL

Dissabte dia 18 d'agost de 1990

Organitza: SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES

Sessió de matí: de les 9.30 a la 1

1. CONCEPTE D'IDENTITAT A TRAVÉS DE LA HISTÒRIA.

Martina Camiade

2. IDENTITAT I SOBIRANIA.

Marc Vila.

3. INTEGRACIÓ SOCIAL I POLÍTICA DELS ANDORRANS DE PRIMERA GENERACIÓ.

Maria Rosa Ferrer.

4. PERSONALITAT, IDENTITAT, INDEPENDÈNCIA I LLIBERTAT.

Albert Salvadó.

5. LA NACIONALITAT ANDORRANA, PRESENT I FUTUR.

Ramon Viñas.

Sessió de tarda: de les 3 a les 5

6. POLÍTICA CULTURAL NACIONAL.

Joan Ramon Marina.

7. LES FRONTERES I LA IDENTITAT NACIONAL.

Joan Becat.

8. ANDORRA I EUROPA.

Pere Vilanova.

9. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ I LA IDENTITAT NACIONAL.

Eugeni Giralt.

Coordinadors: Pere Cavero, Àngels Mach i Antoni Pol.

Recull de premsa

III Diada Andorrana a la XXII Universitat Catalana d'Estiu a Prada

^{A.M.}
Del 10 al 25 d'agost es van fer i col·loqui 22 de la Universitat Catalana d'Estiu a la vila nord-catalana de Prada de Conflent. Allà s'hi ha celebrat la Tercera Diada Andorrana amb el tema central d'Identitat Nacional.

L'organització ha anat a càrrec de la Societat Andorrana d'Estiu. El presentador ha estat Josep Maria Casadeu (El concepte d'identitat al llarg de la història andorrana). El presentador Marc Vives centrà el tema sobre una part de la història amb unes paraules en el seu coneixement de Montserrat, basant-se en la història d'Identitat i Sobirania. Ramon

Viñas va fer un recull del seu darrer llibre, La nacionalitat andorrana, present i futur. Joan Ramon Marins parlà de La política cultural nacional. Maria Rosa Ferrer d'Integració social i polí-

sica. Josep Ferrer d'Identitat nacional i història i paraules sobre el concepte de nació i de Catalunya que s'han oberts. En aquest últim punt de la Mitjana de Comunicació i Identitat Nacional i comunitat andorrana. **VIOLANT a les 19h** a la Universitat.

De convidats hi ha Roger Pujol i Carles, Angel March i Antoni Pujol.

L'organització del públic i d'atenció de la Universitat és a càrrec de La Diada Andorrana d'Estiu.

Cal dir que la Universitat Catalana d'Estiu, en els darrers anys ha anat guanyant una mica d'importància. Per aquestes raons, la Universitat d'Estiu de Prada ha estat un dels punts de trobada de molts de professionals catalans.

Foble Andorra

3^a DIADA ANDORRANA A LA U.C.E.

Prada del Conflent (Catalunya Nord)

TEMA: LA IDENTITAT NACIONAL
Dissabte dia 18 d'agost de 1990

Organitza: SOCIETAT ANDORRANA DE CIENCIES

De 2/4 de 10 a les 13 hores

1- CONCEPTE D'IDENTITAT A TRAVES DE LA HISTORIA ANDORRANA

Martina CAMIADE

2- IDENTITAT I SOBERANIA

Marc Vila

3- INTEGRACIO SOCIAL I POLITICA DELS ANDORRANS DE 1^a GENERACIO

Maria Rosa FERRER

4- PERSONALITAT, IDENTITAT, INDEPENDENCIA I LLIBERTAT

Albet SALVADO

5- LA NACIONALITAT ANDORRANA, PRESENT I FUTUR

Ramon VIÑAS

De les 15 a les 17 hores

6- POLITICA CULTURAL

NACIONAL

Joan Ramon MARINA

7- LES FRONTERES I LA IDENTITAT NACIONAL

Joan BECAT

8- ANDORRA I EUROPA

Pere VILANOVA

9- ELS MITJANS DE COMUNICACIO I LA IDENTITAT NACIONAL

Eugeni GIRALT

A la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Conflent,

AQUEST 18 D'AGOST "III DIADA D'ANDORRA" AMB LA IDENTITAT NACIONAL DE RERA FONDS...

Fa poc més de tres anys, n'Enric Casassas i Simó President de la Universitat Catalana d'Estiu, juntament amb els responsables de la mateixa, i comptant amb el suport incondicional de la Societat Andorrana d Ciències comentava a la Sala d'Actes del Consell -als bombers- que la incorporació d'Andorra a aquesta manifestació es "tanca l'anella" pel que feia la participació de TOTS els països de parla catalana...

Aquell va ser un dia important, gràcies a l'entitat abans esmentada sense fer gran rebombori "col·locava" al lloc que li corresponia al Principat: entre els demés territoris, regions, països i/o estats que poden entendre's amb el mateix idioma i sols tenen el Català com a única llengua oficial.

Després de molts anys d'"ostracisme" Andorra s'obria al món cultural, i val a dir que d'una manera excel·lent, essent ben acollida per uns i altres, de les Illes del Nord o del Sud...

Amb l'experiència d'aquest pocs anys fins ara encara s'ha guanyat, avui, en presentar a XXII edició de la Universitat Catalana de Prada, el seu president Sr. Casassas diu:

**"UN ORGANISME
MÉS FORT, MÉS
FONAMENTALMENT
ARRELAT, MÉS
IMPRESCINDI-
BLE..."**

"Es una època en que els cucs roseguen les pomes fins al cor i els corcs roseguen els prestatges de les biblioteques, que aviat no podran aguantar el pes del paper que es publica

43

Revista Informacions 18 d'agost de 1990

amb prediccions de malvestats i desfetes. I això que el nostre, segons anàlisi d'un autodient il·lustre escriptor de les nostres lletres, és només el petit món català de cada dia, de tan poc abast. Moguda precisament per aquestes aversans, de tant anys crònics, la Universitat Catalana d'Estiu treu dels armaris per vint-i-dosè any consecutiu, els microscopis, els passa el plomall i en neteja les lents, i observa allò que el poder amplificador d'aquest estris permet veure del país.

Enguany, la col·laboració de molts dels Consellers Comarcals de les comarques del Principat ens ha permès aprofundir i diversificar la participació. Enguany, l'organització dels cursos de ciències humanes i socials dins un àrea monogràfica dedicada al problema candent de l'orient

d'Europa contribueix a donar un caràcter nou, com es pot veure al cos del programa. Enguany, l'assistència d'uns professors procedents d'aquest paísos ha representat un esforç d'organització suplementari. ♣

Esperem que l'interès de l'edició d'enguany no desmereixerà del de les edicions anteriors, millor dit, esperem que el superarà. La confluència dels esforços el paral·lelisme dels afanys i el sinergisme de les conviccions de les persones i les institucions que han fet possible l'elaboració d'un programa d'activitats com el de l'edició d'enguany han de servir indubtablement per fer de la universitat d'Estiu un organisme més fort, més fonamentat, més imprescindible'

LA UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU, AVUI

Aquesta està regida per un Patronat Rector, el màxim responsable és n'Emili Giralt -de l'Institut d'Estudis Catalans-, el Secretari, és en Joan Becat, comptant amb vocals de tots els territoris i més importants entitats que tenen com a llengua comuna el Català, entre ells n'Antoni Pol, secretari de la Societat Andorrana de Ciències, entitat gràcies a la qual el nostre país hi és present.

Enguany la Universitat s'inicia el dijous, 16 d'agost finalitzant el dissabte 25, on hi haurà cursos de formació cultural seminari d'extensió universitària, amb les corresponents i àmplies àrees, els Tallers, Seminari d'investigació, conferències, debats, homenatges, espectacles, reunions científiques i professionals així com

les Diades específiques, com la que es celebrarà el dissabte, dia 18 sota el títol "III DIADA D'ANDORRA" que té com a motiu específic LA IDENTITAT NACIONAL.

Les ponències que si presentaran, almenys les que sabem de segur, són més nombroses que les d'anys anteriors:

"El concepte d'identitat al llarg de la història andorranana" Professora: Marina Camade.

"Identitat i sobirania" Professor: Marc Vila.

"La nacionalitat andorranana. Present i futur" Professor: Ramon Vinyes.

"La política cultural nacional" Professor: Joan Ramon Marina.

"Integració social i política" Professora: Maria Rosa Ferrer.

"Identitat nacional i fronteres" Professor: Joan Bonill.

"Mitjans de comunicació i identitat nacional" Professor: Eugeni Giral.

"Llibertat, identitat i independència" Professor: Albert Salvadó.

Coordinadors: Pere Cervero, Angels March, Antoni Pol

Aquest darrer, Antoni Pol, Secretari de la Societat Andorranana de Ciències ha recordat a "INFORMACIONS":

"La SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES, des de la seva creació l'any 1983, ha mirat de relacionar-se amb

l'exterior, evidentment amb entitats o organismes que tinguin motivacions comunes a les nostres.

Així té relacions amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, és membre convocant dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, està adherit al curs d'Estiu d'Estudis Pirinencs, ha tingut contactes

amb el CIRIT i forma part del Patronat de la Universitat Catalana d'Estiu a Prada (Catalunya Nord).

Sembla gairebé obligat a exhaurir primer la relació amb els homòlegs que usin la nostra llengua, abans d'anar més enllà, potser per la importància de la llengua com un factor de relació cultural molt determinant.

Es així que vàrem creure oportú, arribat un moment escaient i amb el suport de diversos amics, de participar en aquest fòrum cultural que relaciona pràcticament a totes les terres de parla catalana, i fer-ho d'una manera activa, a mida de les nostres possibilitats això sí, però que anés més enllà d'una simple i anecdòtica representació."

DEMANEM QUINA HA ESTAT LA COL·LABORACIÓ EN ELS ANYS ANTERIORS

"Els anys anteriors a 1.988 any de l'entrada de la SAC a formar part del Patronat de la UCE, les relacions d'aquesta amb Andorra eren en tot igual que avui en dia, només que Andorra no hi tenia una representació i participació directa i permanent a través

d'una entitat o organisme.

Conec a persones que hi havien participat com a conferenciants i també d'altres que hi havien participat lliurement o en alguna activitat específica.

Pensem que aquesta representació directa i permanent que ens compromet a fer efectiva una participació preparada és positiva per Andorra, però donada l'estructura oberta i participativa de la UCE no creiem que això vulgui dir o suposi o obligui a cap mena d'exclusivitat en la representació d'Andorra o en el tractament dels temes que tinguin a veure amb Andorra. Qualsevol persona o organisme que vulgui assistir a la UCE activament o passivament, des d'Andorra o en relació a Andorra, no té per què passar obligatòriament ni necessària, per la Societat Andorrana de Ciències, i es-

tarem igualment satisfets si hi participa lliurement.

Els dos anys ja de participació a la UCE ens han convençut que l'organització d'una Diada de divulgació d'algun tema sobre Andorra és positiu, per a tots, i així si el primer any es va tractar el tema d'ANDORRA, ESTAT, SOCIETAT I INSTITUCIONS, al segon any vàrem tractar el tema de LA IMMIGRACIÓ i per enguany hem cregut convenient, plantejar el tema de LA IDENTITAT NACIONAL, seguint l'esquema de sempre de presentar diverses ponències que d'una manera parcial aporten punts de vista diferents i complementaris a la qüestió més general, afavorint la reflexió l'exposició i el debat en un esperit positiu d'aprofundir en el coneixement de la qüestió i totalment apolític.

Endemés tenim ja publica-

da la 1ª Diada i es troba en preparació la 2ª. Aspecte aquest que ens permet d'adquirir una certa adimensionalitat temporal i projectar-nos en permanència al futur de les noves generacions que hauran de prendre el relleu."

L'EXPERIÈNCIA ÉS VIGENT I BONA

"La UCE, penso aconsegueix una sèrie d'objectius, m'atreuiria a dir que tants com segurament els prop d'un miler de persones que hi participen cada any. Fa a dir cadascú hi pot trobar en aquesta manifestació cultural una sèrie de justificacions o sentits, que el motiven o compensen a anar-hi a recollzar-la

La SAC creu, entre altres coses, que la UCE possibilita un marc de relació cultural ampli i que té un interès específic per Andorra i és per això que troba interessant la seva participació. I així se sent obligat a motivar al jovent i altres ciutadans a participar-hi.

La UCE tenia sentit l'any 1.968 quan se'n feu la primera edició i també en té avui en que es prepara la 22a. edició.

ANTONI POL EXPLICA EL

PROGRAMA D'ENGUANY

"Enguany i em plau lliurar-vos el programa definitiu es presenta amb la riquesa renovada d'actes, cursos conferències debats, diades i manifestacions de tot tipus que és ja característica de la UCE, amb l'estructura lliure i participativa que li és habitual i amb la il·lusió d'oferir cada any un millor programa en qualitat i diversitat de contingut, tocant però de peus a terra i plantejant temes d'actualitat.

En aquesta mateixa direcció la 3ª Diada Andorrana a la UCE vol continuar en la línia de possibilitar un millor coneixement del país i realitats a tot l'àmbit geogràfic que ens és més proper, el Català, i alhora incentivar la reflexió i el debat sobre temes d'actualitat i d'interès per a Andorra.

Així estan les coses a la posobra de la inauguració de la Universitat Catalana d'Estiu de la qual n'informarem bastament.

Rosa Mari SORRIBES

Govern d'Andorra
Ministeri d'Afers Socials i Cultura